

LITERARNO-
KULTURNA
REV I J A

IV.

POLETJE
1 9 3 0

ODMEVI

AVTORJI: A. AŠKERC / R. BENDÈ / B. BORKO / IVAN CANKAR / FR. CEGNAR / A. DEBELJAK
DRAGUTIN M. DOMJANIČ / IVAN DORNIK / E. GANGL / OTON GASPARI / CV. GOLAR / PAVEL
GOLIA / D. GORINŠEK / SIMON GREGORČIČ / FR. JURCA / LJUBA D. JURKOVIČ / E. JUSTIN
JANKO KAČ / A. LAPAINE / MIHA MALEŠ / RADO MURNIK / JULIJ NARDIN / VL. PERHAVEC / NIKO
PIRNAT / JAN PLESTENJAK / JANKO POLÁK / IVAN PREGELJ / MIRKO PRETNAR / SREČKO PUNCER
RAD. REHAR / FRAN ROŠ / JANKO SAMEC / MAKS SIMONČIČ / F. SLAPERNIK / MAŠA SLAVČEVA
H. SMREKAR / JOS. STRITAR / R. STIPLOVŠEK / JOS. SUCHY / AVGUSTA ŠANTEL / SAŠA ŠANTEL
MAKSO ŠNUDERL / KATJA ŠPUR-MUROPOLJSKA / JOS. TAVČAR / BOJAN TAVZES / JOS. VANDOT
DUŠAN VARGAZON / ARKO VIDEMŠEK / IVAN ZAJEC

Blagovna znamka „Svetla glava“

se je obnesla. — Med tisoči znamk, ki se pri-
glašajo vsako leto, pač ni nobena postala znana
kakor ta. Radi pozornosti, ki jo vzbuja slika,
in radi globokega svojega pomena je postal
ta znak nepozaben.

Znamka „Oetker“ jamči za najboljšo kva-
liteto po najnižjih cenah in radi tega načela so

Dr. Oetker-jev pecilni prašek,
Dr. Oetker-jev vanilinov prašek,
Dr. Oetker-jev prašek za pudinge itd.

tako močno razširjeni.

Letno se proda mnogo milijonov zavojčkov,
ki pomagajo „prosvitljenim“ gospodinjam po-
staviti v kratkem času na mizo tečne jedi.
Marsikatera ura se je prihranila, mnogo ne-
volje radi slabega kipenja močnikov je izostalo.

Otroci se veselijo, če speče mati Oetker-
jev šartelj, in v otroški sobi ni ničesar bolj-
šega, nego je Oetker-jev puding s svežim ali
vkuhanim sadjem ali s sadnim sokom.

Pri nakupu pozor na to, da se dobe
pristni Dr. Oetker-jevi fabrikati, ker se
ponujajo često manj vredni posnetki.

Dr. OETKER-jev vanilinov sladkor

je najboljša začimba za mlečne in močnate jedi, pudinge in spenjeno smetano, kakao
in čaj, šartlje, torte in pecivo, jajčni konjak.

Zavojček odgovarja dvema do trem strokom dobre vanilije.

Ako se pomeša $\frac{1}{2}$ zavojčka Dr. Oetker-jevega izbranega vanilinovega sladkorja z 1 kg
finega sladkorja in se dasta 1 do 2 čajni žlici te mešanice v skodelico čaja, tedaj se dobi
aromatična, okusna pijača.

Dr. OETKER-jevi recepti za kuhinjo in hišo

prinašajo izbiro izvrstnih predpisov za pripravo enostavnih, boljših, finih in najfinejših moč-
natih jedi, šartljev, peciva, tort itd.

Za vsako obitelj so največje važnosti, ker najdejo po njih sestavljena jedila radi svoje
enostavne priprave, svojega odličnega okusa in svoje lahke prebavljivosti povsod in vedno
pohvalo gospodinj — tudi onih, ki stavijo večje zahteve — in ker je, kakor je pokazala
izkušnja, vsako ponesrečenje tudi pri začetnicah izključeno.

Oetker-jevo knjigo dobite zastonj pri Vašem trgovcu, ako ne, pišite naravnost na tovarno

Dr. OETKER, MARIBOR.

Orig. lesorez E. Justina.

Radu Kuoni E.

O D M E V I

KNJIGA IV.

POLETJE

LETO 1930.

RADO MURNIK, Ljubljana:

UČITELJ BEDA.

Učitelj Beda je sedel sključen pri pisalni mizi in prepisoval najlepše napreve iz Gounodove opere Margarethe. Seznanil se je bil s stotnikom, ki je strastno rad pel in si domišljal, kakor vprek diletantje, da je umetnik po Apolonovi volji. Ta stotnik se je kapriciral za prepis po prvotni, nepopravljeni izdaji opere, kakršno je dal natisniti mlajši Simrock.

Potrpežljivo je delal po papirju piške, kroge in črte. Že ga je bolelo v hrbtu, v osrčju in v podlaktih in glava mu je bila vroča. Globoko se je oddahnil, ko je delo dovršil. Vstal je, se pretegnil, spravil note in jel hoditi po sobi gori in doli. Suknja in hlače so mu ohlapno visele ob shujšanem telesu. Upala lica so kazala rumenkastozeleno barvo z rdečima lisama. On in njegova rodbina so stradali že nekaj mesecev.

Prihranki so izginili že davno. Prodal ali zamenjal je za živež vse, kar je le količkaj mogel pogrešati: lepše pohištvo, preproge, klavir, obleko, perilo, celo namizni prt, ki ga je vezla rajna

mati. Sedaj ni imel ničesar več prodati. Sredi svetovne vojne je nekaj časa hodil v mestno okolico nabirat gobe po gozdih. Toda vselej se je vrnil tako truden in gladen, da se je kmalu navešal stikati za jurčki in lisičkami.

Strahoma je gledal v bodočnost. Ob plači ni mogel živeti, stranskega zaslužka ni bilo skoraj nobenega.

»Akotudi dobim danes nagrado za prepis, kaj mi pomaga tistih par kronic? V kratkem bi moral plačati najemnino za stanovanje, zavarovalnino, hčerki in sinu pa čevlje. In Bog ve, kaj pride še vse vrhu tega.«

Zavarovan je bil za dvajset tisoč kron na življenje. K temu ga je bil napolnil njegov tast in plačal takoj po poroki za prvi dve leti zanj. O da bi imel vsaj polovico tega denarja!

Čutil se je slabotnega in neizrečeno nesrečnega. Najbolj ga je mučilo, da so morali poleg njega stradati tudi žena in dvoje otrok. Več nego mesec dni ni večerjal. Puščal je svoj del otrokoma, češ: otroka sta bolj potrebna, ko še raseta.

Prav za prav tudi ni imel zajtrka. Tista kuhana voda, tisti robidov krop in kos kepastega, kislogrenkega kruha. kakšen zajutrek je to? In kosilo? Fižolova ali krompirjeva juha dan na dan, vsako drugo nedeljo malo mesa. Kakšno življenje je to? In od nikoder ni pričakovati rešitve, pomoči; prazen ves up, da bi se zboljšale žalostne razmere. Ob vsem tem ni smel niti kazati, kakšne skrbi ga tarejo, da ne bi še bolj ožalostil nesrečne rodbine. — Vstopila je žena. Skrb in beda je bila zapisana na njenem prerano zgubanem, oglodanem obrazu.

Žena ga je poklicala h kosilu. Delal je miren in zadovoljen obraz, poizkusil je tiho peti in sedel k mizi. Žena je prinesla kosilo: vsakemu malo krompirja v oblicah, skodelico »čaja« in košček vojne »torte«, namazane z marmelado.

»O zlati časi, ko smo bili vsaj še krompirja siti!« je vzdihnila. »Zdaj še tega ne bo; skoraj polovica se mi ga je pokvarilo v vlažni kleti.«

Jako shujšana, bleda otroka, desetletna hčerka in osemleten deček, sta žalostno pogledala očeta in naglo povесila oči.

»Ej, bomo pa drugega kupili,« jo je tolažil. »Po kosilu dobim denarja. Upam, da bomo drevi malo bolje večerjali. Ne bodi žalostna! — Davi sem slišal na ulici dober dovtip. Invalid, ki mu je bila odrezana leva noga nad kolenom, je dejal drugemu: »Še zmiraj se lahko oženim, čeprav sem z eno nogo v grobu!«

»Žalosten dovtip,« si je mislila žena; nasmehnila se je pa le in nato sta se otroka zasmejala na glas.

Vzel je slamnik, palico in note ter odšel k stotniku.

»Gospod so se odpeljali že včeraj,« je povedala starikava ženica. »Prišla je brzojavka, nemudoma so morali odtod. Z Bogom!«

Učitelju so privrele solze v oči. Toliko se je trudil, tako trdno je upal, tako težko pričakoval — sedaj pa nič! Težko je dihal. Oči so mu gledale kakor skozi meglo. Nad njimi, za čelom, je čutil, da mu nekaj pritiska možgane. Kakor omamljen od nenadnega hudega udara je taval po stopnicah.

Nad Ljubljano je gorel vroč julijski dan. Nad Šiško so se dolgočasili debeli, leni oblaki. Za vozovi se je dvigal gost prah. Otožno so zvonili ljubljanski zvonovi. Učitelju se je zdelo, da žalujejo za razbitimi tovariši, ugrabljenimi za vojne namene.

Blodil je po ljubljanskih ulicah dalje, dalje. Noge so se mu opotekale. V kolenih je čutil nekaj suhega, trdega.

»Ljudje bodo mislili, da sem pijan! Lejte, hinavca, venomer trobi, kako slaba mu prede, zdaj se ga je pa napil, ko je vendar vino tako drago!«

Vzravnal se je in pazil, da se ni več opotekal. Srečavali so ga ljudje, sestradani in izdelani kakor on, napol one-mogle postave z umazanozelenkastimi in sivkastimi obrazi, s temnimi kolobarji pod medlimi, trudnimi, očitajočimi očmi. Deklicam so bila krila že davno prekrata, kazale so suhe nožice. Ob ograji so se prepirali dečki in punce in vsi so kleli ko vozniki. Srečal je pa tudi marsikatero rejeno in bujno postavo, lepo oblečeno, z dragim klobučkom in razkošni-

mi čeveljčki in z veselim obrazom, kakor ne bi bilo vojske in gorja. Srečaval je hirave starce, ki so se bolj plazili nego hodili. Po sredi ceste je korakal oddelek ujetih Italijanov. V nizke vozničke vpreženi psi so tiho vlekli svoje tovore.

»Kaj hočejo ti stari ljudje? Kaj še pričakujejo? Zakaj se ne... Pri nekaterih narodih se starci sami... Ah, grda misel! Toda misli prihajajo same izza sebe, grde in lepe...«

Revna stara begunka je obstala pred njim in prosila s povzdignjenimi rokami: »Usmilita se, že dva dni nisem nič jedla.«

Povzdignjeni veli roki sta trepetali, solzne ordele oči, tako žalostne oči so se zaupljivo in plašno upirale vanj. Zbodelo ga je v srcu.

»Mati, jaz sem — učitelj!« ji je dejal tiho. Ni ga razumela.

Šel je dalje.

Pred njim sta se dva gospoda pogovarjala o lakoti.

»Gladujoči oslabi bolj in bolj,« je predaval eden, »mišičje opeša. Želodec ga boli in prebavi jedi le, ako se mu dajo previdno v prav majhnih količinah. Človek pogine od lakote po eno in dvajsetih ali dva in dvajsetih dneh. Ako mu ne manjka pitne vode, pretrpi lakoto mnogo dalje, baje do štirideset dni, kakor poroča ameriški zdravnik Tanner. Dvoživke stradajo lahko nekaj let.«

»O da bi bil jaz dvoživka!« si je želel Beda in se smejal sam sebi.

Dospel je do železniškega prehoda, do pregraje. Dolg vlak je ropotal mimo. Peljal je vojake, konje, vole, koze, vo-

zičke, svitke bodeče žice, kopače proti zapadu. Od nasprotne strani je pripeljal vlak Rdečega križa dolgo vrsto voz z ranjenci. Zopet je obšla Bedo grda misel.

»Ako bi bil »padel« par sekund prej pred ta vlak, bi bil zdaj konec muk in žena bi dobila dvajset tisoč kron!«

Obrnil se je in stopal zopet proti mestu. Nenadoma je zagledal bivšega sošolca Umnika z nahrbtnikom. Potrudil se je, delati vesel obraz.

Prijatelj Umnik je bil krepak, lepo rejen in rdečeličen korenjak. Že oddaleč je pozdravljal Bedo in se smejal: »Oho, to me pa res dokaj veseli, da sva se po tako dolgem času vendar zopet srečala, stari kalefaktor!«

Segla sta si v roko. Bedi je zagodlo v želodec.

»Ti godeš, Beda?«

»To je himna lakote,« se je nasmehnil Beda, ki je mahoma zardel in takoj zopet obledel. »Himna lakote ali učiteljska himna!«

»Kakor vidim, si še zmeraj stari veseljak, haha!«

»Ako nas bi zbral kdo dvajset do trideset učiteljev, bi bil to imeniten mešan zbor, tako lepo so nas naučili stradati po notah. Da, ljubi moj Umnik, zdaj bi bil čas, pisati satire!«

»Kako se ti kaj godi?«

»Saj me vidiš, kakšen sem. Komu se pa dandanes dobro godi? Krasno je zdaj na svetu. Ministre imamo, ki bi potrebovali protez namesto glav. Saj poznaš dovtipek: Bog kaznuj Angleže z avstrijsko upravo!«

»Hahaha!«

»Vsak dan obžalujem trikrat, da nisem kmet ali pa vsaj Madžar. Kmet je zdaj gospod, gospod pa berac.«

»Ali si že kosil?«

»Že,« je odgovoril Beda v zadregi. Umnik je to dobro opazil in dejal: »No, menda nisi tako sit, da ne bi mogel še malo založiti. Pojdi z mano v gostilnico! Dve uri utegnem, potem moram na koslodvor.«

»Ne morem, nisem vzel nič denarja s sabo.«

»Kaj tisto! Bom že jaz plačal. Vi diš, jaz imam hvala Bogu vsega dosti, odkar sem obesil učiteljevanje na klin. Zdaj samo kupčujem. Izprva mi je pomagal in me učil moj tast, lesni trgovec. Dobro se mi godi, prav dobro. Saj veš, da sem bil vedno bolj praktičen kakor vi drugi.«

»Da, že na učiteljišču si barantal s knjigami in znamkami in učil se nisi nikdar več nego je bilo neizogibno potrebno.«

»Tako je, Beda! Pojdite se solit, ideali, če sem pa lačen!«

Stopila sta v gostilnico in sedla za mizo. Bila sta sama. Jesti niso imeli nič, toda Umnik je potegnil iz polnega nahrbtnika hleb belega kruha, kračo, jajca in poklical najboljšega vina.

»Beli kruh!« je viknil Beda. »Kako dolgo ga že nisem — videl!«

»Jaz ga imam pa vedno dosti, ljubi Beda!« se je naglo pohvalil Umnik. »Pameten mora biti človek, ne idealen, ne poetičen! Tisto mora delati, kar drugi

najbolj potrebujejo in zahtevajo, ne pa da bi se ukvarjal z idealnimi čenčami. Poetičen človek je navadno lačen. Jaz verižim. To nese. Zlasti zdaj. Vrhu tega sem še oproščen vojaščine, ker delam tudi zanjo. Na, vzemi, kar češ in kolikor češ, da boš laglje pil. Kdor predolgo strada, še zblazni! Res! Zblazni! Le ne stradaj, to je moje geslo. Telo je tempelj duha, in ta tempelj se mora primerno pitati. Moli in delaj, jej in pij! Nič se ne ženiraj! Saj sva včasih v eni klopi sedela in oba sva bila zaljubljena v tisto blede Miro, domače golobče, ki je potem vzela onega starega penzionista in postala pisana salonska papiga. Bog ji daj mir pri njenem starem puštežu. Pij! Živio! To vino je prav dobro. Jaz vem, kje dobiš kaj dobrega.«

»Dobro je, ali močno, skoraj premočno!«

»Molči, Beda! Molči, da gostilničar ne vlije vode v sod! Vzemi si še krače! Le najej se, saj si tak ko strigalica.«

»Ko uživam sama nadomestila. Naj bi nam dali še nadomestilni želodec! — Naveličal sem se že velike dobe. Bog daj, da bi se pričela kmalu zopet mala doba!«

»Ali pušiš, Beda?«

»Že dolgo ne. Dandanes bi moral imeti človek plinovno krinko na nosu, tako prijetno diši nadomestni tobak.«

»Tu imaš pravo cigaro!«

»Umnik, ti imaš pa res vsega dosti. Hvala lepa!«

Umnik mu je venomer nalival. Bedo je prijetno grelo po životu; tako dobro se že dolgo ni počutil. Udobnost

mu je grenila edino misel, da on uživa, dočim njegovi doma stradajo.

»Ali potrebuješ kaj denarja?« je vprašal bogati Umnik. »Tri sto kron ti lahko posodim.«

Beda se je v zadregi smehljal. Umnik je segel v polno listnico.

»Na jih! Vrneš jih, kadar boš mogel. Več ti pa ne morem dati. Jutri imam veliko kupčijo v Zagrebu. Škoda, da nisi tudi ti za trgovca sposoben.«

»Moja žena pa je,« je dejal Beda in počasi spravil stotake. »Bila je kot dekle v trgovini. Hvala lepa, Umnik!«

Dasi je čutil v Umnikovi odkrito srčnosti nekaj brutalnega, vendar se mu je ta verižnik zdel velik dobrotnik. Malo sram ga je bilo tudi, da je vzel denar od bivšega sošolca kakor nekako miloščino. Vino mu je vnelo glavo. V srcu ga je včasih čudno zbolelo.

Umnik je dal napolniti še veliko slatinsko steklenico z močnim vinom, da bi ga vzel Beda s sabo domov, potem je pa vse plačal in dejal, da pojde na kolodvor.

Zamišljen in precej vinjen je stopal Beda domov. Iznova je čutil, da je Umnik navzlic vsej prijaznosti in jovialnosti nekako oduren. Bog ve koga bo ogoljufal zopet jutri v Zagrebu, Bog ve koliko ljudi bo moralo stradati, da si on napolni žepe... Če ne bi bilo doma žene in otrok, bi mu bil pač rekel: »Tudi ti si eden tistih... tistih vampirjev! Gorje tebi!«

»Kaj mi pomagajo njegove krone? V kratkem jih ne bo. Kaj potem? O kakšno življenje! Gnusno, neznosno.

Kaj še hočem? Kaj bom jaz s svojimi docela izrabljenimi živci? Kako mi je šlo vino v glavo! Včasih sem ga zmagal trikrat toliko. Kako sem razburjen!«

Doma je dal ženi dve sto kron, da bi nakupila živeža, in ji rekel, da pojde pojutrišnjem, v sredo malo na kmete po živeža. Vesela žena je šla takoj na kupovat.

Po večerji ji je dejal, ko sta bila sama: »V sredo se torej odpeljem za en dan ali dva.«

»Ne hodi sam, ljubi moj!«

»Nič se ne boj, saj se mi ne zgodi nič.«

Ona je vzdihnila, on je pa nadaljeval: »Ako bi se mi pa vendar kaj pripetilo, hm — tamle v pisalni mizi v prvem predalu na desni so zavarovalne listine in moja oporoka, ki sem jo naredil še, ko sem mislil, da bom moral v vojake.«

»Ne govori o tem, lepo te prosim!«

»Dobro je na vsak način, če to veš. Po moji smrti ti mora zavarovalnica izplačati dvajset tisoč kron. Potem bi lahko otvorila majhno trgovino, ki bi jo sčasoma že povečala.«

»Oh, ljubi mož!«

Dolgo ni mogel zaspati. Včasih ga je hudo zbolelo v srcu. — Premišljeval je: »Ne morem več... Moji živci so pri kraju. Utegnil bi zblazneti, kakor je rekel Umnik. Prenaporno sem delal in pre slabo živel. Kaj bi moja uboga žena, moja uboga otroka, če bi moral jaz v blaznico. Naredimo konec! Jalov je vsak trud, odveč vsaka muka. Če skočim pri kopanju v Savo in utonem, nihče ne bo rekel: »Samomor!« Vsak si bo mislil:

»Revež se je ponesrečil.« Žrtvujem se in žena moja dobi denar!«

V sredo zjutraj je učitelj Beda na glavnem kolodvoru ljubljanskem čakal gorenjski vlak. Vse jutro ga je svarilo v globinah plašne duše: »Ne sili v smrt! Človek ni gospodar nad svojim življenjem. Bog je gospodar nad njegovim življenjem. Pretrpi naloženo pokoro in Bog ti bo pomagal!«

Učitelj Beda je naposled zavrgel vsako misel o samomoru. Izza tega trenutka mu je bila duša lahka in vesela, kakor še nikoli.

Občinstvo je vrelo h gorenjskemu vlaku. Učitelj Beda se je z velikim naporom dvignil na prvo stopnico vagona. Nenadoma je pa omahnil in se zgrudil na tla. Ljudje so drli skupaj. Učitelj Beda je bil mrtev. Podrla ga je srčna kap.

ANTON AŠKERC:

PISMA DR. TURNERJU.

Velenje 11./XI. 1897.

Velecenjeni g. doktor! Častiti prijatelj!

Lepa Ti hvala za prvo št. novega letnika »Naše Dobe«. Z ničimer drugim ti nimam povrniti, kakor z zatrdilom, da Ti ostanem hvaležen. Prijatelj Jan Lego pa mi pošilja s Prage znamenito zgod. delo v zvezkih: »Na úsvité nové dobý«... Tudi v Ljublj. imam med »liberalci« seveda, veliko prijateljev.

In če pomislim, da so prijatelji moji odlični, visokoizobraženi možje, drži me to edino po koncu, da ne omagam in ne obupam v borbi s strahovitim kat. terorizmom in fanatizmom in svetohlinstvom.

Brez dvoma te utegne zanimati, da sem stal 28. okt. zopet pred »inkvizicijo« v Mariboru.

Ubogega »pisateljevanja« mojega — Bog mi grehe odpusti — če se moje pisanje sme nazivati res pisateljevanjem — pisateljevanja torej mi ne upajo si več naravnost očitati; zato pa iztičejo drugod, kje bi me mogli prijeti.

Ko sem poslušal zatožbo nisem vedel, čemu bi se bolj čudil, ali ordiniranosti ali pa hudobnosti mojih sovražnikov.

Strašen zločin je bil n. pr. to, da sem na nekem političnem shodu v Šoštanj, ugovarjajoč čenčam Mihe Vošnjaka, rekel, da vera na Slovenskem ni v nevarnosti, pač pa narodnost. Strašno pohujšanje — kaj ne? Ljudstvo ne sme zvedeti resnice. Jaz sem tudi baje kriv — mea culpa! — da Domoljub v naši fari nima več toliko abonentov, kakor prej. — Halo, pišimo v Maribor! Kake duhovitosti, kaj ne? In enake budalosti. Iz službe moje pa so dodali nekaj pretiravanj kopo laži in — denunciacija je gotova!

Zagovor ni bil težak. Povedal sem par golih resnic. Prezentiral sem preiskovalnemu sodniku tudi Leva Taxila, ki je tako klasično vodil kat. hierarhijo leta in leta za nos in jih nesmrtno blamiral!

Jezi jih, strahovito jih jezi, da sem bil povedal letos v Zvonu nekaj gorkih našim Mahničevcem. Zato pa hujskajo iz Ljubljane. O tem ni dvoma! V Mariboru so sicer še dosti tolerantni, a če od vseh strani prihajajo semkaj, more se vneti žrjavica in morajo me citirati in pestiti in koriti. Samo, da nič ne pomaga! Aškerc v Maribor, Aškerc iz Maribora.

Na poti sem jim in reklo se mi je, da »med menoj in kat. cerkvijo je prepad, ki se premostiti ne da!«

Utegne biti nekaj resnice na tem, toda jaz nisem kriv, če mi taki ljudje, ki so tako trdno verjeli v Taxilovega frajmaurerskega hudiča »Bitru«, ki so pošiljali izmišljeni miss Vaughanovi blagoslove iz Rima — ne imponujejo posebno.

Jezus iz Nazareta pa bi gotovo imel potrpljenje z menoj; z njim bi mogel lahko izhajati...

Prejmi te le vrste kot donesek kulturni zgodovini slovenski; drugega namena nimajo.

Upam pa, da te je to zanimalo, čeprav ne iznenadilo.

Komu pa naj pišem o takih le stvareh, če ne svojemu iskrenemu prijatelju?

Dobro je tudi, da navzlic vsem chicanam, vsemu sovraštvu od strani mojih tovarišev po stanu — ne zgubljam duševnega ravnotežja in humora, čeprav pogostokrat premišljam, čemu sem na svetu.

Toliko iz duše!

Ostajam z vsem spoštovanjem in z najlepšim pozdravom

Tvoj udani

Aškerc l. r.

P. S. Bližamo se menda polit. absolutizmu na Dunaju — in to bo dobro! Tem prej pride reakcija s v o b o d e.

Veledenjeni gosp. doktor in prijatelj!

Za novo leto od srca vsega najboljšega!

Tvoje prijazno zadnje pismo sem bil seveda prejel.

Živio!

Z najlepšim pozdravom

Ti udani

A. Aškerc.

Velenje, 27./XII. 1897.

Velečislani g. doktor in dragi prijatelj!

Vse prejel! Vseh pet zvezkov »Naše Dobe« letošnje imam v rokah. Včeraj mi je došel 5. sešitek s Tvojim prijaznim pismom vred. Hvala Ti lepa za oboje. Kadar dobim nov zvezek Naše Dobe je to vsako krat dogodek za me. Časopis ima res zanimive članke, iz katerih se človek res marsičesa nauči. Z napetostjo čitam članek o ruskem »umelcu« Kramskem, ki je imel tako zdrave in izvirne nazore o umetnosti sploh.

Nad vse zanimiva je razprava »Myšlenkova poraha sočloveku«. Pedant temu spisu je skoro »K našemu vyvoji cirkevniku a naboženskemu«. Takisto bo interesanten »Nadčlovek«. O nadčloveku sem čital že v Nitschejevi knjigi: »Also sprah Zaratuštra«, katero imam sam, veliko. Originalna knjiga zares. Saj je pa moral za svojo originalnost poplačati avtor z neozdravljivo boleznijo na umu. Tragično.

Naša mladež se giblje! »Nova Doba« ima precej znamenitih člančkov. Epoha!no je to, da so pri tem listu združeni Srbi, Hrvati in Slovenci. Dobro znamenje za bodočnost, kaj ne da?

Tudi »Mladost« je zanimiva.

»Slovenska univerza« v Ljubljani je postala aktualna. Važno je, da so vse stranke za njo. Seveda bo morala po mojem mnenju imeti na tej univerzi srbohrvaščina odlično in važno ulogo kot učni jezik, ker se mi sami brez ostalih Jugoslovancev ne moremo ubraniti germanske povodnji. Jeli, da je to nemogoče? — Kaj nam prinese historični mesec marec. Absolutizem? Trajno je nemogoče! Živa resnica je, kar pišeš, častiti prijatelj, da so razni Wolfi naši največji — prijatelji. Nur zu.

Upam, da si zdrav na interesantnem Dunaju. Mene moji višji ne puste čisto pri

»miru«. Dobivam razne pismene »ostre opomine«. Bog pomagaj! Sum ut sim.

Srčen pozdrav!

Tvoj hvaležni

Aškerc l. r.

Častiti g. doktor in prijatelj!

»Hypnotiziran« od službenega dela se Ti v naglici in kratko zahvaljujem za 6. sešitek »Naše Dobe« ter Ti želim vesele in prijetne velikonočne praznike!

S posebnim spoštovanjem in lepim pozdravom

udani

Velenje 2./4. 1898.

A. Aškerc l. r.

Velenje 29./4. 1898.

Veledenjeni g. doktor, častiti prijatelj!

Danes pa res nekaj novega! Penzioniran sem. Zakaj? Prvič so moje noge tukaj toliko trpele, da za težje službe več nisem, prestaviti me — pa niso hoteli, ker... no ker me imajo sila »radi«.

Tista zadnja tožba je napolnila posodo do vrha in namignilo se mi je, naj prosim za pokoj. Dobro. Pa sem prosil in te dni se mi je naznanilo, da je namestništvo mojo prošnjo uslišalo. Kaj sedaj? vprašaj? No, za nekaj tednov pojdem s svojimi ropotijami v Celje, ker mi pohištva ne kaže prodajati. Majhno luknjo sem si že najel. Po tem pa bom gledal, kam bi se bolj stalno prislonil. Ker vsako leto se človek vendar ne more seliti. Morda si že slišal kaj o tem, da pojdem morebiti v Ljubljano, kjer mi je obljubljeno neko zavetje. Vederemo. Možje, ki so tam ob Ljubljanici delali nekaj za me, so zanesljivi in jaz jim zaupam. To o Ljubljani pa samo s u b r o s a, ker stvar še ni dotekla do kraja. S samoj penzijo bi itak težko živel, čeprav še ne vem, koliko krajcarjev bom imel na dan. Maximum bo menda kakih 300 fl na leto. Čudim se samemu sebi, da z nekoj flegmoj gledam v bodočnost brez vsake nervoznosti. Jezen

sem na vsem svetu samo na enega človeka, namreč na — samega sebe, ker sem bil do zdaj tako presneto malo praktičen. No vederemo.

Prosim, odpiši, kadar utegneš, kako sodiš o svojem prijatelju in škalskem norcu... Jaz stojim sedaj popolnoma na strani Mac Kinleya in se bojujem proti nazadnjaškim hidalgom in babjeverskim bikoborcem.

S posebnim spoštovanjem in z lepim pozdravom

Tvoj

stari Aškerc.

P. S. Naznanil sem na uradno vprašanje, da izstopim 8. maja iz službe. Čakam naslednika.

Celje, Hermangasse 6. 7./6. 1898.

Veledenjeni g. doktor! Častiti prijatelj!

Hvala Ti lepa za zadnji dve številki, 7. in 8. Naše Dobe. No, sedaj sem Ti v pravem pomenu besede penzionist, zakaj za mesec maj in junij sem že vzdignil svoje plačilo. Skoro sem povzročil v davčni blagajnici »krach«, ko so mi izplačali svoto. To je velikansko!

Kaj misliš, koliko so mi dali?

Celih 250 fl. Čitaj: dvestopetdeset golarjev na leto! Imenitno! To se že da nobel živeti — kaj? Taka je pač tista »lestvica«, tisti »šimel« in po tem so mi tudi odmerili penzijo. Kaj hočemo?

No, jaz sem se oglasil in sem vložil prošnjo za zvišanje penzije; prosil sem v Gradcu via ordinarijat, prosil sem pa tudi na Dunaj naravnost pri ministrstvu za kulturne nauke.

In zdaj dovoli, čestiti prijatelj, da se oglasim še pri Tebi z nekoj prošnjo, kateri pa bodeš gotovo lahko in rad ustregel. Saj si mi sam ponujal svojo pomoč v kakršnisibodi zadevi in — evo, zdaj Te prosim neke male usluge.

Na Dunaj sem poslal včeraj prošnjo namreč g. dr. Ferjančiču kot podpredsed-

niku poslanske zbornice in sem ga prosil, naj on mojo prošnjo nese osebno ministru za kult in nauk in mu jo sam izroči. G. dr. Ferjančič me tudi pozna nekoliko osebno, jaz mu zaupam, v zbornici je kolikortoliko vplivna osebnost; nenavadnega nič ni, da take fehtarije izročajo poslanci in zato sem se obrnil nanj, ker pride tako rekoč vsak dan v dotiko z velikimi »živi nami«, ki vladajo naš svet.

Prepričan sem, da mi je to uslugo g. dr. Ferjančič tudi storil. Česa pa prosim Tebe? Ti pa častiti prijatelj v privatnem občevarstvu često prideš v dotiko z mero dajnimi ljudmi, znan in intimen si gotovo tudi s kakim ministerijalnim tajnikom ali referentom.

Ali bi hotel potrkatati še ti na kaka vrata in priporočiti nesrečnega radikalca, naj mu pripišejo njegovi pokojnini še par stotakov če mogoče. Da se penzije potom prošeni zvišujejo, je nekaj navadnega in že v najnovjšem času sta mi tukaj znana dva slučaja, ko so dvema župnikoma zvišali brez velikega obotavljanja njiju penzije. Zakaj bi meni ne dali bolj »moderne« pokojnine?

Jaz sem v svoji prošnji na ministerstvo k sklepu tudi omenil svoje »pisateljstvo«, omenil sem, da sem izdal dve knjižici epskih pesmi s čimur sem po svojih močeh skušal pospešiti kulturni razvoj svojega naroda. Mislil, da se ta opazka ne bo smatrala za neskromno baharijo.

Saj, kakor je Tebi najbolj znano, jaz bi ne bil vpokojen, ko bi ne bil ničesar pisal in ostal samo svojo službo izvršujoč živ — avtomat. Toda tega seveda v prošnji nisem povedal, da je moje nesrečno pero tudi nekoliko pripomoglo k vpokojenju...

Ali mi moreš izpolniti moje prošnje?

Občuješ vsaki dan z najvišjimi aristokratski in zato sem prepričan, da Ti ni težko spregovoriti s kakoj merodajno oseboj par besed za me. Mogoče je, da res v kratkem dobim neko službo v Ljubljani, kakor sem Ti že pravil. Toda ta služba mi seveda

ne bi dajala penzije, a v slučaju, ko bi zbolel, navezan in odvisen sem samo od svoje kaplanske penzije...

Ne zameri mi, da Te nadlegujem. Prosil sem Te, ker si mi opetovano ponujal svojo vplivno pomoč. O tej prošnji na ministerstvo razen dr. Ferjančiča in Tebe ne ve nihče.

Z odličnim spoštovanjem in s srčnim pozdravom se Ti priporoča

Tvoj

7./VI. 1898.

A. Aškerc l. r.

Celje, Hermangasse 6.

Velecenjeni g. doktor!

Hvala lepa za častitko. V Ljubljano pojdem, ko mi pošljejo »dekret«, čeprav ne pojdem brez vsakega »strahu«. Zakaj? To si lahko misliš. Sedaj torej čakam tukaj »dekreta«. Hvala Ti lepa za obljubo, da si pripravljen posredovati na Dunaji, da mi še nekaj primaknejo k moji penziji. Dvorni svet. Šuklje seveda sme vedeti o tem. Jaz mu nisem pisal, ker nisem znan z njim. Tudi sem mislil, da je že šel na »kmete«, ker si je v Mozirju najel stanovanje. Moje pismo in moja prošnja je dr. Ferjančič prejel šele včeraj 14. t. m. Torej teden pozneje, ko sem mu jo jaz poslal. Vprašal sem ga včeraj telegrafsko, kaj je z mojo prošnjo in on mi je odgovoril, da je pismo prejel — pa še ni čital!! Bojim se, da bo ta gospod v vrvežu raznih parlamentarnih skrbi pozabil na mojo privatno pa nujno reč in da je niti oddal ne bo v ministerstvu, kakor sem ga prosil. Bog pomagaj! Zdaj smo torej spet pred letom 1848. Bravo! Prekrasno! Živio § 14! —

Odpeljati se moram na neko bližnjo postajo za danes z vlakom. Zatorej sklepam.

Priporočam se Ti z vsem spoštovanjem in najlepšim pozdravom

Tvoj udani

15./VI. 1898.

A. Aškerc l. r.

Ljubljana, Tržaška c. 45, III. nadstr.
Veleccenjeni g. doktor! Častiti prijatelj!

Prvo pismo iz Ljubljane.

Predvčerašnjim sem se preselil semkaj z vsemi svojimi ropotijami vred. Predstavil sem se županu, drugim uradnikom in jutri začnem požirati arhivski prah.

Prisegel sem bil že 1. julija, pa sem dobil dopust, in šel v Zagreb ogledat si »Zemaljski arhiv«.

To je menda zadnje poglavje moje Ahasverijade. Kako se konča — sedaj še ne vem. Imam tudi nasprotnikov tukaj.

Dosedaj sem še čisto Peregrinus in Israel; tuji so mi ljudje, mesto samo mi je še nekako Terra incognita. Samotar tudi ostanem — kolikor toliko. Naravno! Kdor nima svoje družine, izobčen je iz družbe sploh. Meni to samotarstvo celo ugaja. Kakšno pa bo moje poslovanje, pa še prav ne vem.

Toliko ad internum, da boš sploh vedel za sedaj, kje diham slovenski zrak.

S posebnim spoštovanjem in z lepim pozdravom

Tvoj

17./7. 1898.

»Kranjec« Aškerc l. r.

Ljubljana, 14. septembra 1898.

Častiti g. doktor! Dragi prijatelj!

Ravnokar sem prejel Tvoje ljubeznivo pismo. Čakal sem že dolgo, da izvem, kje bivaš sedaj, ker sem Ti hotel pisati.

Pred dobrim tednom sem namreč dobil od celjske davkarije obvestilo, da se mi je penzija zvišala na 400 gld.! Lahko si misliš, da mi je ta novica prav dobro došla. In to je važno za me, če bi se pri našem magi-stratu razmere kako predružačile, da bi prišla kaka druga stranka na krmilo.

Ker si tudi Ti storil nekaj korakov v zadevi moje beračije, zahvaljujem se Ti ob tej priliki iz vsega srca za Tvojo prijaznost!

Zahvaliti se moram tudi dvornemu svetniku Šukljetu, pa sem pozabil njegovo addresso; dotično Tvoje pismo, v katerem si mi bil naznanil njegov naslov, sem založil in ne morem ga najti. Ali bi mi hotel povedati Šukljetovo addresso. Prosim.

Ljubljanskih osebnih preprirov sem tudi jaz sit. Krivi so na obeh straneh. Es will mir schier bedünken, daß Sie alle miteinander ein bißchen stincken. No držati se moram narodne, liberalne stranke, ker samo tota zastopa napredek in svobodno misel.

No, jaz se ne vtičem v tukajšnje preprirove. Živim popolnoma osamljen. Včasih mi je precej dolgčas. Predstavil sem se samo najprvim veljakom, kakim trem. V družinah nimam kaj iskati. Čutim se pa svobodnejšega nego prej. Ljubljana je tudi res lepo mesto — vsak dan lepše. Okolica je krasna.

Dosedaj sem srečaval še povsod prizajzne — upam, da so bili odkritosrčno prizajzni — obraze, kamor sem prišel. Utegnilo Te bo tudi zanimati, da me je škof dr. Jezglič prav prijazno sprejel. Bil sem pri njem šele proti koncu avgusta. Z drugimi duhovniki ne pridem veliko v dotiko; ni priložnosti. Po mestu hodim popolnoma civilno oblečen — brez kolarja; le kadar grem v cerkev (maševat 2—3krat na teden), nadenem še »kolare«.

Na dunajski »Circus« sem že tudi jaz radoveden. Kam nas privede obstrukcija?

Bog Te živi! Z vsem spoštovanjem

ostanem Tvoj

Aškerc l. r.

IZ JEDNE PROŠLOSTI.

Mais où sont les neiges d'antan.
Villon.

ANGELUS U LJUTOMERSKIM GORICAMA.

U mraku me vjetar je našo
pod lozom u visokoj travi.
Sve šapuće nešto i šušti
kroz lišće, što lice mi zavi.

Dok plahi se drhtaji tresu,
il večernji kukac preleti —
pod brdima javi se snažno
moj prijatelj, Nikola sveti.

On šutljive straži doline
pod humom, gdje šume se plave;
on dugački razgovor voli
i susjede dobre i zdrave.

U mraku se lagano budi
i glas mu sve krupnije zvoni,
dok pita za brda, za klijeti,
za suze, što loza ih roni.

Na brdima redom se prenu
svi zvonovi sitni i mali
i pričaju Nikoli starom
i mrmore nešto u šali.

I zvonjava blaga se seli
i oblaci blagoslov rose
i sveci nad lozama idu
i dobre nam večeri nose...

1916.

JESENJI VEČERI.

Dolaze s maglenih daljina,
u mokrim dronjcima dolaze.
Sa dalekih pustih ratišta
svi osakaćeni dolaze, —
bogalji kljasti to prolaze —
s grimasom nemoćnog očaja
kroz uske prozore zirkaju.

Krupne su sjene u dvorištu,
kud bos i bijedni prolaze.
Na stare pognute krovove
penju se žalosnom dosadom.
I svjetlo se pali u sobama
i naša su srca umorna
od slušanja tihih pjesama.

Al' tebi ću ipak svirati
na blagdan odbjegle mladosti,
tebi ću svirat' u kasni mrak.
I oni će doći u odaju
i slušat će pjesmu ljubavi, —
u mokrim dronjcima žalosnim,
s grimasom nemoćnog očaja.

1917.

SOLSTICIJ.

Pozdravljam te, velika snago sunčana, ja, prašak u beskrajnim uzdušnim okéanima,

ja, sićušna ameba, što se slijepa kreće u vodama života, sluteći negdje sunčani sjaj,

ja, nezatni atom tvog bića, spermatozoid divovske tvoje plodnosti,

ja, što prolazim kroz strahotnu Tajnu života, primajući materiju drugih, dušu umrlih,

ja, što rastem iz taštine svoje i tankim prstovima spoznajem pipajući kročim uz bezdane,

o, bože mojih zanosa, pjesmo kozmičkih mojih puteva, ritmu mojih valova,

o Sunce, veliki pobjedniče!

Jer ja vjerujem: ti ćeš u sukobu ovom shrvati tamu, kobnu aždaju,

ti ćeš nam donesti proljeće vedro i sipati kroz zelene grane pahulje mirisnih cvijetova,

ti ćeš nas prenuti k novim životnim slutnjama, buditi u nama žedju za svemirskim pjesmama,

ti ćeš nas pojiti muzikom ljepote, slabušnom jekom vječitih stvaralačkih harmonija

i tvoja će biti Riječ kao govor bogova na gorama svetim, u ruhu oblaka

i mi ćemo svi, što danas lutamo tamnim špiljama vlastitih jadova

iz taštine rasti i postati kao alem lijepi i čisti u svijetlu Istine,

mi ćemo shrvati tamu i očaj, mi ćemo biti sunčana djeca,

o Sunce, veliki pobjedniče!

1920.

ROMAN BENDE, Maribor:

NARODNI MOTIV.

Oj ptičice, zapojte tisto
prelepo pesem od goric,
zapojte pesem od žanjic,
ki žele zlato so pšenico!...

Sinoči Jezus je v gorici
potočil zlate solze tri
in rekel: Ti boš moja kri,
služila meni boš: — Resnici! —

¶ In med žanjice je Devica
stopila iz večernih lin,
pšenici rekla: Moj je Sin
izbral te za Telo — pšenica...

Potem so zlate zvezde pele
Visoko Pesem daljnih dalj
in blagoslov je božji pal
na njive in gorice vele...

IVAN CANKAR:

JESENSKI PSALM.

Prišel sem, kakor pride kristjan
s pobožnim srcem k véliki maši,
želján posvečenja, ves udan,
tako sem stopil k sveti čaši,
da se napijem
blagoslova božjega,
tolažbe tej bridkosti,
mirú popotniku.
O, Bog, oznani, kaj sem Ti storil,
o razodeni moj črni greh!
Ne sodi, ko nisem še govoril!
Gorjé mi, Jehova je v Tvojih očeh!

Predno kaznuješ
na besedo pokličí grešnika —
to je pravica in Bog!...
Jesenski kostanji, rdeči, žareči,
so v solncu šumeli, peli so v smrt;
na mizi med nama žarki bežeči —
teman tvoj obraz, pogled zastrt.
O, nisi mi dała roké
kakor je treba prijatelju;
tvoje oko me ni več videlo,
tvoje misli niso več
spoznale mojih!...

Tako je razsodil Bog —
ukloni glavo, kristjan!
Moj obraz je obrisal prah tvojih nog —
zdaj pojdi, ko se je nagnil dan!
Na pot, romar, na pot!
Vzemi palico,
pokrižaj se
in groza in noč s teboj!

*E. Justin: MOHAMEDANCA.
Orig. lesorez.*

MAČAROV.

Tri leta so minila, kar sem bil pričujoč pri čarovnem večeru v dokaj prostorni kmetski gostilni »Pri Dolenjcu«. Ljudi, večinoma mladine, se je kar trlo. Doživljati za pet dinarjev toliko divot, pač ni predraga stvar. Namreč čudes, kakršna popisuje J. Ch. Wiegleb v svoji knjigi »Onomatologica curiosa, artificiosa et magica« iz l. 1768., nadalje »Mali Bosko« in »Domači čarodej«.

»Gospôda,« je otvoril fakir Ben Afrik predstavo, »v starih časih so rokohitree globoko spoštovali, jih imeli za vedeže in videže, v srednjem veku so jih sežigali kakor hudičeve zaveznike na grmadah. v današnji dobi pa jih plačujejo ter občudujejo kot dobrodošle glumce, ki skrbe za razvedrilo in kratek čas. Ako vas bom nocoj v vaše zadovoljstvo zabaval, sem dosegel svoj namen. Torej pozor in posluš!«

Za tem uvodom se je pričela nepregledna kodrčija raznovrstnih, za preprosti razum osupljivih poskusov. Pod enim poveznikom n. pr. je prvotno stal kozarec, pod drugim pa »klinček«, kakor pravimo tukaj steklenici za pol fraklja. Ko pa je spretni bajec privzdignil oba poveznika, sta bili posodici zamenjani.

»Ti pomama, o ti sakralenska poštajna!« je vzklikal seljak Gregec, ki je bil slučajno zaostal v gostilni od popoldanskega praznjenja bokalov ter se tako udeležil prireditve.

Potlej je večec začel vleči iz nezatne shrambice papir. Neverjetno, koliko je bilo tega blaga notri.

»Poprej za en šakelj, zdaj pa za poln žakelj!« se je zavzemal ovinjeni Gregec. In ko mu je bajalec ponudil škatlico začaranih vžigalic — potajno seveda namočenih v galunovi raztopini ter nato posušenih — se možakar ni mogel nazijati, češ, kako to, da se mu niti ena šibica ne vname.

»To je pa zarezni coprnik, odkod se je le vzel?«

Tudi meni se je vrivalo to vprašanje, kajti čarodejec se mi je zdel nekam znan. In glej, nisem si dolgo glave belil, pa se mi je posvetilo: bil je naš vojaški kuhar med vojno v Gorici, Rakos Oskar, izvrsten sokač, ki je umel iz maloštevilnih sestavin pripravljati raznotere okusne soke in omake, vse z malenkostnimi pomočki — kakor njegov vzdevek, ki je obstajal samo iz petih črk: sokar Oskar Rakos. No, med odmorom mi je v pomenku med štirimi očmi zaupal skrivnost, da je bil po končanem svetovnem pokolju nekaj let v cirkusu. Ker pa mu je podjetnik dajal preslabo nagrado, se je ločil in nastopil ahasverstvo kar na svojo roko. Svojemu gospodarju — bolj odrtniku kot obrtniku — pa je izneveril skočno in ročno ulužbenko, ki je v cirkusu med drugim običajno plesala kot derviš. Ostavivši svoje dervišstvo pa tudi devišstvo, je odšla z njim za družico in pomočnico po belem svetu.

Dva zajetna kovčega pa šibka Talka — s to prtljago križari od občine do občine ter se skromno preživlja, prerokujoč lahkovrnežem lepšo bodočnost... Vprašal me je za nekaj podatkov o navzočem dobrovoljčku — na pameti je imel Gregca — in pa, kako se reče v teh krajih salamandru ali močeradu.

»To je mačarov,« mu brž ustrežem, ne sluteč, da se bo iz nedolžnega kuščarja razvila z našo folkloro bajna pošast.

V drugem delu predvajanja so se redile in čredile še presenetljivejše točke. Za sklep pa je prodajala čarovnikova ženka, drobcena oseba, za šest ali pet let mlajša na videz nego v resnici, litografirana trojna ugibanja o značaju in namembi posameznikov: fantov, deklet in matorih babnic. Tudi Gregec je vzel en izvod. A ko je zakonski možak razbral, da prerokovanje govori zgolj o neoženjencih, ni maral odriniti kupnine. Prišlo je do pričkanja in prerekanja.

»Gospod Gregec,« zapreti tedaj čarovnik, »ako ne plačate tistih ubornih treh dinarčkov, vas bo domov grede na cesti srečal mačarov. Zapletal se vam bo med nogami in vam zmešal sled. Do rane zore ne boste našli pota k Beli Vodi, kjer imate hišo.«

»Ná, glista suha,« se je junačil Gregec, očitvidno presunjen ob tujčevi mnogovednosti, ter odrinil nebogljeni gospe Talki zlatko in dve nežici, skupaj tri dinarje, »drugače boš še mislila, da se mi smilijo te uboge pare!«

In ker je udarila policijska ura, hkrati ura duhov, so se gostje razkro-

pili vsak v svojo smer. Kar je bilo fantov, seveda vsak pod okno k svoji izvoljenki.

*

Letos so me jezikoslovne študije zopet zamamile v rojstno gnezdo na počitnice. Slepilnega glumača Oskarja Rakosa, bivšega sokarja, sem bil docela pozabil, ko sem ob avgustovskem večeru sedel kakor po navadi »Pri Dolencju«. Precej rojakov, več nego se spodobi za delavnik, se je zbralo za okroglimi mizami, srebajoč vino, žganje ali pivo. Plečati voznik Mrakec sedi pri svojem petnajstem vrčku. Živo razpravljajo pravdo, ki teče med dvema mejašema. Vprav danes si je ljubljanski odvetnik ogledal položaj spornega pasu na samem mestu.

»Moja mora obveljati, pa če me stane vse posestvo!« se roti in rohni tožnik. »Advokat mi je rekel, da bova najbrže zmagala.«

Eni vlečejo z njim, drugi rahlo ugovarjajo, bolj naklonjeni njegovemu mejaču, ki pa se zaliva v krčmi »Pri Gnidci«.

»Poslušaj, prijatelj,« modruje krivogledi Jože Prek, »paragrafi so zviti ko našega pujsa rep, kadar ne opleta z njim. Ti meniš, da jim vidiš do dna, pa je vse drugače. Raven si bil sam pred seboj, pa te spoznajo za krivega!«

»Zdaj pa plačajmo, Jurij, pa pojzimo,« tišči treznejši pivec v sobesednika.

»Ná za enega jurja, da ne prideš v eni uri domov,« ščuje prevejani gostilničar. »Veš kaj, Jurij, mačarov te bo; precěj si se ga nalezal.«

»Jaz da bi se bal take prikazni?« se otrese nagovorjeni, »ná za tisoč dinarjev, da se bom prej ko v eni uri otepal s svojo staro!«

In naši »močeradi«, če smem takisto nazvati vnete ljubitelje vinka loziča, žganih rakij ter omlednega piva, se ne mudoma zedinijo za vadjlo. Jurij poravnava zapitek in se odmaje proti Beli Vodi, kamor ima pravdanski človek kvečjemu pičle tri četrti ure hoda. Gostilničar pa najame dva možanca, vsakemu odšteje po enega »srba«, da bosta neopaženo sledila okajnega Jurija.

Izpočetka je šlo po ravnem še dokaj dobro. Ko pa je Belovodar krenil navkreber skozi smrekovo hostico, nazvano Gádina, je začel momljati sam s seboj: »Mačarov, mačarov, kdo bi si bil mislil, da mi boš res nagajal! Odkod pa te je prineslo, ti zgaga peklena, da se mi ven in ven opletaš med noge? Saj nikamor ne morem. Bog in sveti križ božji, poberi se mi, hudobec, izpred oči! Ej, pa me ne boš, če ne vem kaj!« je zastokal natrkani vaščan in zavil s kamenitega kolovoza na ozko stezico po skupnini, na gosto obrasli z brinjem. Nekoliko časa je mahedral naprej, dokler se ni spotaknil ob korenino in tebebnil na trato.

»Zdaj pa vidim, da mi je res narejeno. Tisti preklicani coprnik nas je predlanskim uročil vse Belovodarje z Gregcem vred, da ne more živ krst po enajstih ponoči več naravnost domov. Pa naj bo, Jurij, rajši plačaj tistega jurja, kakor da bi se peklil in poganjal

z vražjim mačarovom. Sladki Jezus, tri me varuj nocoj to noč in slednji čas!«

To rekši, se je zleknil vznak pod grmom in v naglici zasmrčal. Doigo pa ni drnjohal in dreto vlekel, zakaj oba pazuna sta ga, brž ko je na cerkvenem stolpu odbila polnoč, domenjeni rok, krepko pomrkala za rame in mu dopovedala, da je stavo izgubil.

Drugo jutro sem doznal in dognal, da se je vraža o mačarovu silno ukoreninila med prebivalstvom. Odkraja si niso predstavljali nič osobitega pod tem imenom, a sčasoma je zadobilo določnejši obraz in obris, ki se je napolnil z grozljivo vsebino. Ljudska domišljija, ki je v teku stoletij ustvarila toliko bajnih bitij, je v zvezi z alkoholom sredi naše racionalistične dobe pri zakotnih hribovcih še zmeraj tvorna. Saj sem tako rekoč na svoje oči gledal rojstvo in razvoj nove bajke. Veščam, divjim možem, mrtalosom, volkodlakom še davno ni odklenkalo med gorjanci. Ti čvrsti korenjaki vam gredo po medveda v brlog in ako treba, samotni šarijo v najtrši temi po prašumi, a namišljeni mačarov jih spravi iz ravnovesja na kratki poti od vasi do vasi.

Pa stava? Možje bi jo bili seveda držali. Toda komaj je zvedela zanjo Jurijeva boljša polovica Alena, Gregčeva sestra, se je odpravila nad krčmarja kakor sv. Jurij nad zmaja. Ženska je mačarov, ki se mu sam bognasvaruj ne more ustavljati. Zategadelj je baje prišlo do poravnave, kakršna se niti učenemu mirovnemu sodniku ne bi bila posrečila.

BOGEČKO GROBLJE.

Mirno počivaju grobi,
jablan kak straža stoji,
veter se igra po zobi,
zbuditi groblje boji.

Retko gde ime još piše,
ni već nit križov na svih,
vreme i kiša vse briše,
vsi su pozabili njih.

Morti su teške im senje,
črne kak grude su te,
gorše, neg samo življenje.
Gdo to povedat nam sme?!

Il se tam sladko počiva,
živi kak nigdo ni spal?
Tajnu tu zemlja pokriva,
samo ju mrtvi bu znal.

— Zginejo skoro i grobi,
drugi tu svet bu i cvet.
Veter bu igral se v zobi,
— kak i pred puno let.

MRTVI TIČEK.

Nočes sem dugo bil buden,
sen mi ni došel na oči,
onda je tiček moj dragi,
tiho poginul v toj noći.

Vsako je jutro nas budil,
dok smo još zmučeni spali,
on je bil sama popevka,
bogi moj tiček, moj mali.

Noći navek je bil v strahu,
v kute je štel se on skriti,
kad gospu Kmien je slutil
kada je čutil ju iti.

Sada je sobom ga vzela,
kad se vne počelo danit.
Gdo mu pomoći je mogel,
gdo ga je razmel obranit?

— I v mojem srcu je tiček,
on si takaj ne počine. —
Nisi ti v noći kad v strahu,
da tak i on ne pogine?

BREZE.

Rekla mu je:

»Breze ljubim takó, takó, zelo! —
Kadar sedim na parobku in gledam nanje.
gre moja duša k njim in vse sem druga —
Rada bi jih imela na sliki,
v sobi pri postelji, —
nežne,
kakršne je slikal Grohar,
kákor jih slika Jama,
ali —
kot bi naslikal jih Rihard Jakopič. —«

In spoznal je,

da je začela bežati pred kaosom v sebi.
Vodil zato jo na tiste samotne je poti,
kjer te objemata mir in pa tiha zamaknjenost.
S trpko bridkostjo sedel je ob njej,
poslušal pesem njene izbegane duše.

Vedel je,

da se mora svojim željam odreči.
Nemirni trepet v njej jo zagnal je drugam,
mimo njega — drugam — ni je ustavil
ob njem. —

POTOČNICE.

Kolikokrat sem rekel ti: nikar me ne pozabi!
Ker si mi v srcu bila, nisem vedel,
da tebi nisem v srcu bil.
Zato poprosil sem te, da me ne pozabi.
A tebi pozabiti bilo ni težkó,
ker pozabiti ni ti bilo kaj. —

Sedaj cvetó potočnice po ljubih krajih.
V modrino njih oči sem se potopil
in dahnil vanje svoj pozdrav.
In šel sem s srcem za teboj na ljube kraje,
da bi poprosil te: nikar me ne pozabi!
Nazaj sem klical tiste daljne dni. —

MATI.

Oči so tvoje bile kakor večna luč,
ki so prijazno trepetale meni v srečo.
Utripale so, zagorevale, ko z bolečino
jih roka tvoja je zaslanjala pred vetrom.

Kaj si v dolžnosti materini morala prestatil!
Otrple so roke; obraz naguban in ves suh,
telo ko suha veja. Toda duh
je živ še in priliva večni lučki — vsem
za srečno!

ENGELBERT GANGL, Ljubljana:

MOJA MISEL . . .

Moja misel bodi kakor solnce vroče,
da razžene mi ledeno v duši noč;
naj bo kakor vonj vijolice cvetoče,
ki omami jo poljub dekleta vroč.

Bodi misel mi kot bran in kamen,
kakor grana neusmiljenega meč,
naj razmahne, razdivja strasti jo plamen,
ki od žrtve k žrtvi valovi moreč!

Bodi mi kot drzna, brza ptica,
iz nižin naj šviga k zvezdam — preko njih!
In naj plane v noč, kličeč: »Kje je resnica,
kje je luč vseh bednih, bičanih?«

Govor pravde in zvestobe bodi,
ves in vedno v tebi človek jaz,
in kdor sojen ni, naj sam ne sodi,
in lažnik je, kdor pretvarja svoj obraz!

CVETKO GOLAR, Ljutomer:

DEJANJE SLIKARJA MATIJE.

Za mejami in vozarami so valovala
in zorela žita. Široko in visoko je bilo
polje, in po njem je hitela prepelica, in
nad njim je vriskal škrjanček in letel
in letel navzgor pod bele oblake pogle-
dat, ali se ni mogoče za njimi skrila
njegova družica? Biserni valovi rži so
plavali kot sive reke preko polja, da
ujamejo in zagrnejo poljsko vilo, ki je
utonila v žarki cvetoči kelih. Ali je od
dekliskih lic tako zardel mladi mak, ali
so deklice dobile od njega svojo de-
viško in rožno lepoto? In sinje in
modro se igra nebo, in beli in srebrni
lete oblaki proti večeru, da se napijejo
rdečega vina, se objamejo z rumenimi
in škrlatnimi meglicami in pogreznejo
v zlate valove.

Ali se ne smejejo dekleta konec
vasi, ali ne pojo fantje, ali se ne reže
harmonike in kličejo na ples starih in
mladih nog? In kje so stari očetje in
sive matere, ali so ostale v cerkvi?
O ne, tam so pod goro, pod zeleno
goro, kjer je vesela hiša, kjer se toči
vino in reže pogača. Vse je židane
volje, čas žetve gre v deželo, srebrn srp
plava na nočnem oboku.

Kdo gre ves razposajen in raz-
igran, s klobukom po strani, s črno,
vihrajočo kravato pod vratom proti
vasi? Z dolgimi koraki se poganja
mimo visokih žit, in smeje se mu suhi
koščeni obraz, ko pozdravlja mlada
dekleta in stare dedce, ki gredo gledat,
kako cvete ljubezen, kako zori žito?

Saj to je slikar Matija, ki meri veselo pot in nosi pod pazduho slikarsko platno, zvito v široko, dolgo cev. Na plečih pa ima čudne rogovile, ki jim je bil sam mojster in ki opravljajo službo stojala, na katerem riše in ustvarja svoja veledela.

»Detešembra, kakšen zlomek pa je to?« ga je vprašal dobrovoljen kmet, ki je srečal slikarja. »Sedem križev že nosim, takšnega križa ali kar je tisto, pa še nisem videl. Povejte mi no, mladi gospod, ali boste čarovnice lovili z rogovilami? Saj jih je pri nas dosti, še jaz imam eno doma.«

In kmet se je veselo nasmejal ter si nažgal pipo.

»Niste uganili, očka, to je antikristov križ, ki ga nosim po svetu. Le glejte me, ni drugače, vsak ima svoje težave.«

»I, kaj pa je potlej tisto, kar imate pod pazduho, ali so štibale?«

Kmet je radovedno čakal, kaj mu bo slikar odgovoril.

»To je pa kanon turškega cesarja. Lastnoročno sem mu ga odnesel in rešil za našo faro.«

»Vi ste pa tič, samo nikar ne prazvite, da nosite antikristov križ, ker bi lahko slabo naleteli.«

»Očka, nikar se mi ne zamerite! Saj sem prišel samo zato k vam, da poiščem svetega Petra. Kam pa greste?«

»Tega ne uganete? Ha-ha, kam pa naj grem v nedeljo popoldne? Kar vzdignilo me je, pa sem dejal, grem pogledat, kakšno vino točijo pri Kavki!«

»Z vami grem, da se kaj zgovorimo. In tudi vino v družbi bolj tekne.«

»Kajpada, le vol pije kadar je sam. I, kdo pa ste?«

Skoro nezaupljivo je ogledoval kmet mladega moža, ki je imel na glavi neznanski širok in razvihran klobuk kakor da se je tepel s tržaško burjo. Ogrnjen je bil z dolgim rjavim plaščem, ki je bil ves odrgnjen in se je zeleno spreminjal. Ko sta prišla izza brega, po katerem so rastle češnje in orehi, se je zagnal veter v moža z dolgo suknjo, in se je zdelo, da ga bo vzdignil in odnesel čez njive in travnike.

»Vi bi radi vedeli, kdo sem? I, tak antvrh imam, da svetnike gor jemljem, na platno jih naslikam, da jih potlej postavijo v oltar. Pa tudi mlada dekleta znam naslikati in stare očance. Zdaj iščem svetega Petra, ravno takšen mora biti, kakor je v nebesih. Imam že njegove zlate ključe.«

»Bežite kam! Vi imate zlate ključe?«

»Seveda jih imam, Petrove ključe, in prav na srcu jih nosim. Poglejte!«

In slikar se je z desnico potolkel po prsni in napravil je resen in čistiljiv obraz. Ali to se mu ni obneslo in začel se je smejati na glas.

»Jej, jej, jej.« je vzkliknil kmet in začel skakati pred veselim slikarjem.

»Meni jih dajte, ako so zlati, pa si bom naredil nebesa na zemlji.«

»O vi brezbožnež! Ne vam, svetemu Šempetru jih izročim, njemu, ki ga bom naslikal. Le glejte me in poslušajte, ve-like reči boste zvedeli.«

Slikar je obstal in je hudo pogledal kmeta, ki ni vedel, ali se oni šali, ali

resno misli. Vzel je klobuk z glave in stisnil pleča.

»Pa pridite za menoj! Grem sam naprej, ako se vam zdi za malo iti z menoj.«

Kmetič je urno zavil okrog vogla, slikar pa je snel z ramen svoje leseno orodje. Začel si je ogledovati kmečke hiše, ki so bile razmetane vse križem. Skozi okno bližnje bajte je zrl ženski obraz s sivimi, nezaupnimi očmi mladega moža.

»He, Mica, ali si sama doma?«

Kot bi trenil, se je glava skrila, in z dvorišča se je pripodil kup otrok.

»Mažar, mažar, ali lonce vežeš?«

Začeli so vpiti nad njim in slikar se je obrnil v hišo, ki je gledala s širokimi, črnimi durmi na cesto. Stopil je v vežo in pozdravil:

»Ali ste doma, oča?«

Nihče se ni oglasil, zato je šel naprej, se zadel ob lopar, prislonjen v kotu, in butil v druga vrata.

»Dober dan, ljudje božji, ali vas ni doma? Mati, ali spite ali kar tako ležite?«

Izpod strehe se je sklonila glava in skozi odprtino se je zaslišal glas:

»V oštariji sedi!«

Slikar je pogledal proti sajastemu stropu in je ravno še ujel z očmi žensko obličje, ki je brž izginilo v temi.

»I kdo je v oštariji?«

»Kdo drugi kot naš nerodnež!«

Na cesti se je slikar obrnil na desno in levo, povohal je po zraku in se je odločil:

»Od te strani diši vino in pogača!«

Nič se ni oziral in ni premišljeval, mahnil jo je naravnost, in tako je bila cesta uglajena, da ga je privedla naravnost na prag in za široko, z vinom pozlito mizo.

»Dober dan, ljudje božji, svetega Petra iščem.«

Bila je zbrana lepa družba pivcev, prešernih kmetov in gostačev. Vesel glas je ravno pel: »Oh, kaj sem jaz naredil, oženil sem se —« Ali presenečen je umolknil in oči vseh so se začudeno spogledale. Tam je že sedel slikarjev znanec, kmet s sedmimi križi, in je veselo namežiknil in ga povabil k sebi. Ob njegovi desnici je sedel mlajši kmet, ki je s širokim režanjem pozdravil prišleca. Vse mize so bile zasedene, tudi ženske so bile vmes ter so navidez zelo sramežljivo srkale kislo pijačo. Fantje so objemali dekline z vržinkami v ustih in z bledimi lici so razlivali vino. Pri peči pa se je naslanjal s kormolcem ob mizo zamišljen pivec, ki je bil zaverovan v kozarec pred seboj. Bil je širokega obraza in rjava brada je gosto porastla njegova lica. Slikar je z očmi preletel izbo, postavil svoje reči v kot in je sedel k samotnemu pivcu.

»Pozdravljeni, glejte si ga no! Kar pravi se mi zdite, kosmata kapa! Saj sva bila skupaj, kje že —«

Pogledal ga je tihi gost, pogledal ga je zmedeno in motno in je zmajal z glavo.

»Jaz že ne, jaz že nisem bil, poznam samo vino in pa svojo babo, ki je rodila enajst otrok, pa samih deklet, nak, tudi dva fanta sta bila vmes, pa ju je Bog vzel k sebi. Prav je imel, jima vsaj

da štruce za večerjo. O, pri nas je sama siromaščina, pomislite, toliko otrok, jaz pa pijanec! Kar takole sedim pa v vino gledam. Kadar pride skrb, zvrnem hitro kupico v grlo, pa sem potolažen.«

»Vidite, ravno takšnega sem iskal kot ste vi. Midva ne pojdeva prej narazen, dokler ne rečeva pametne besede.«

»He, slišite, ali ste že našli svetega Petra?«

Dobrodušen kmet, ki se mu je nos že čudno svetil, se je oglasil za mizo in pomežiknil svoji družbi.

»Našel sem ga, še nocoj bo med nama dogovorjeno. In zlate ključe dobi in potlej pride v oltar, da boste molili pred njim.«

»Ha-ha-ha,« se je zarežal mlad kmet, ki je malo prej radovedno gledal v kot, kjer je pustil slikar stojalo.

»Kaj je to,« je vprašal in se zopet zakrohotal.

»Antikristov križ, ki ga pa jaz nosim,« je odvrnil slikar.

»Presneto je težak, vse rame mi je že oglodal, do krvi me je ranil, pa ga bom moral zopet naložiti, kadar pojdem odtod.«

Kmetje so se spogledali razen za mišljenega pivca pri peči, ki je kimal z glavo in govoril sam zase: »Resnica je, da mi je Janez ime in da sem pijanec bil in da pijanec ostanem. Oh, pa ženo imam, ki me lepo uči in k dobremu nagovarja. In devet deklet je doma, kaj zato! Bog jih je dal in jih bo oblekel kot lilije na polju. Vina na mizo!«

»Prav imate, vina gor! Pijva, potem pa se zmeniva pošteno besedo!«

Kmet Janez je postal zaupljiv in je položil levico slikarju okoli vratu, z desnico pa mu je napival.

»Dober človek ste, ki radi pijete. Zmeraj pravim: Boj se tistih, ki ne marajo vina!«

»Pametno ste povedali, pravičen mož ste, zato vam bom izročil ključne nebeškega kraljestva, in peklena vrata ga ne bodo premagala. Vi boste sveti Peter!«

Slikar Matija je stoje in naslanjaje se na mizo govoril te besede, ki so jih poslušali kmetje s pobožnim spoštovanjem.

»Mislil sem, da ste birič,« se je oglasil kmet, ki je slonel na robu mize in si podpiral težko glavo. »Pa niste, ki tako lepo govorite, kot bi iz svetega pisma brali.«

»Jaz pa birič!«

Slikarja je zagnalo po konci, kot da se je izprožil, in je s povzdignjenim glasom branil svojo čast. Kipel je kot mlado vino in je zakričal:

»Seveda! Tak antvrh imam, da ljudi in svetnike gor jemljem.«

»O presneta reč, to bi bilo zate, France! Reci mu, naj posname tvojo Maričko!«

»I saj, ti se ženiš! Ako nimaš korajže, pa naj ti skuha ,lušte' Škocjanski mežnar!«

»Mu jih ni treba! Je že tako narejeno, da se bo danes teden s prižnice bralo, katero jemlje.«

Mladi kmet, o katerem je šla govorica, se je moško držal za mizo in za

klobukom je imel košat pušelj. Svetlo se je oziral na Matijo, sklonil se je čez mizo in mu natočil kupico.

»Hoj, vi lepi ženin, kje pa imate svojo Marjanico? Drug teden vam jo posnamem, ako bom do takrat gotov s svetim Petrom.«

»Kako je že z nama, kdaj bom Peter skala, da se postavim v nebeško vežo?«

»O, glejte, skoro bi bil pozabil! Da, Janez, vi mi boste dali mero in obraz za Šempetra!«

»I, kako se bo to zgodilo? Vse dam za zlate Petrove ključce, tudi obraz pa še brado, samo kako naj pijem potem? Vidite, to mi ne gre v glavo!«

»Priatelj Janez, le brez skrbi! Samo naslikal vas bom in oblekel v svetnika. Zlato zarjo vam napravim okoli obraza in v desnico položim zlate ključce.«

Kar je bilo kmetov in kmetič v krčmi, so umolknili in s strmenjem poslušali Matijeve besede. In kmet Janez je rastel za mizo, z očmi je bliskal in si natakal rdečega vina.

»In poškopili vas bodo s sveto vodo in s kadihom pokadili,« je slikar nadaljeval in je vzdigoval desnico in mahal proti zavzetemu sosedu.

»V oltar vas denejo in tam boste delali čudeže, in vsa fara bo molila pred vami.«

Ves zaverovan je poslušal Janez slikarja in čuda lepo se mu je zdelo. Na pol pijan se je zibal za mizo in govoril sam s seboj:

»Čudeže bom delal, velike čudeže! Saj jih je tudi zamaknjena Lenčka iz

Ribnice, o, pa jaz bom vse večji, v oltarju bom stal. — Kar dajte mi jih, zlate ključce —«

»Ali nočeš zlate ure, ha-ha!«

»Pustite me, ki ne boste stali v oltarju! In nebeških duri vam ne odprem, kadar bom za ključarja —«

Smejali so se kmetje in dražili Janeza, ki ga je vino močno ogrelo. Slikar mu je nalival in trkal z njim.

»Danes je nedelja, zato pijmo! Jutri pridite k meni! Joj, kako da se nisem že spomnil! Ali ni kak star grad blizu, veste, graščina, velika, visoka, kjer so bili včasih vitezi, ki so se vojskovali s Turki, kjer so onegavili graščaki, grofje in drugi žlahtni gospodje?«

»Turn, Turn, da, da, je že, gor pod lesom,« so začeli vpiti kmetje.

»Velika graščina je, ne vem, koliko hiš ima, pa vse prazno —« je govoril kmet z belimi, dolgimi brki.

»Rak je frboltar, tisti ima ključce. Skočite po Raka!«

»Da je res graščina, v tisti bom delal in sprejemal, kdor me pride obiskat. Veliko prostora moram imeti, in okna morajo biti visoka, obrnjena proti Grintovcem. —«

Slikar Matija je vesel razkladal kmetom svoje reči; bil je ves goreč in čudno razburjen, ko je stal v gosti družbi. Ni mogel stati na mestu in se je prestopal in potiskal kmete proti vratom.

»Kje je Rak? Skočite po Raka!«

»Na dvorišču pije!«

In slikar se je domenil ž njim, ki si je v veliko čast štel, da je graščinski frboltar. Dogovorila sta se, da pojde še nocoj v grad. Ali Rak, ki je bil ne-

kako bolj oglajen kmet in je nosil suk-
njič starega lovca, je začel migati kme-
tom, kakor bi jim hotel nekaj skrivaj
povedati. Ali že se je zaslíšalo neko
skrivnostno mrmranje.

»Ampak ne vem, nekam neznano
je tam gori.« — In slikar Matija izve,
da si nihče ne upa stanovati na gradu,
ker straši. Neznane reči se gode, star
graščak hodi vse noči po dolgih mo-
stovžih. Krajcar ima v roki in išče kme-
ta, kateremu ga je preveč vzel.

»Vzemi krajcar nazaj, da bo šla du-
ša v sveti raj,« tako odmeva do jutra
po gradu, in kadar zapoje petelin, se
graščak pogrezne.

»To je pa nalašč zame! Prav tak-
šnega gradu iščem, kjer straši. Bom že
panal graščaka, mi vsaj dolgčas ne bo.«

Slikar se vzdigne in gre z Rakom
iz vesele družčine. Stojalo nese kakor
svoj križ na ramí, zadaj pa se opoteka
kmet Janez, ki govori sam s seboj in
napravlja korak proti domu.

»Graščine imam rad, ki so že sto
in sto let stare,« pripoveduje Matija
svojemu spremljevalcu, ko jo mahata
iz vasi in se vzpenjata proti lesu.

»Tam bo za vas, tam imate vse,
strahove in duhove,« mu zatrjuje Rak,
ki je vesel čudnega gosta.

»Nocoj boste ostali kar v spodnji
kmečki hiši, saj tam je dosti slame. Ni-
mam ključev do gornjih sob.« —

»Dobro je, gospod Rak! Naj bom
nocoj še kmet, a jutri graščak.«

Ko prideta na vrh, vstane pred nji-
ma izza visokih košatih lip starinsko
poslopje z okroglim stolpom na levem
koncu. Bilo je sivo in črno umazano od

vremena, zid se je krušil, okna so bila
razbita. Zahreščala so težka hrastova
vrata.

*

Veselo so peli fantje na koncu vasi,
zbrali so se pod orehom, ki je širok in
velik razprostiral svoj zeleni in dišeči
plašč nad mlado družbo. Gorko so pla-
vale pesmi preko slamnatih streh, gla-
sovi so pozdravljali dekleta med rožami
na oknih in po tihih kamricah. Oj, vsa
rdeča in bujna, kopneča in koprneča
poslušá mlada Manca glasno petje in
dobro razloči glas Urhovega Janeza, s
katerim je zmenjena, da bosta skupaj
orala in sejala. Na pragu sloni ob durih
drobna Marjanica in hitro in burno ji
bije srce, in njene misli hite h kovaču
Andreju, ki je velik in močan in ji je
obljubil, da jo bo nesel na rokah pred
oltar.

Glej ga, še pijani kmet Janez se je
ustavil pri razigranih ljudeh in poska-
kuje in stopica okoli njih. Poskuša, da
bi zapel z njimi, ali glas ga izda. Grlo
mu je raskavo in brenči in renči, zato
mu fantje ne puste, da bi jih motil. In
mahoma se kmet nečesa domisli in jo
urno ubere skozi vas. Na pragu ga čaka
žena, majhna in uboga, da se komaj lo-
či od svojih otrok.

»Maruška, oj, kaj ti bom povedal!
Nič več ne boš stradala, in otročički bo-
do imeli dosti kruha in kaše. Poslušaj
me, čudeže bom delal.«

Preplašeno in začudeno ga pogleda
žena. — Ali je samo pijan, se vprašuje
žalostna, ali pa se mu je v resnici zme-
šalo? Mokre so njene oči, saj niso suhe

niti ponoči. Nobena pesem ni tako dolga, da bi se ne izpela, je včasih mislila, ali njenemu trpljenju ni hotelo biti konca.

»Reci no, Maruška, ali veš kdo sem, in kje bom stal?«

»Pijanec, spat pojdi!«

»O ne, tisto pa ne! Resnica je, da se včasih napijem, ali zdaj bo drugače! Pomisli, žena, na kolena, otročički, jaz sem sveti Peter.«

»Na klop se mi zavalil in zaspi, reva pijana!«

»Nikar ne govori, saj vem, da nisi dozdaj vedela, s kom si živela. Pomisli, v oltarju bom stal, v cerkvi, tam, kjer gori večna luč, noč in dan bom stal med angeli. Oj, žena, pomisli, tudi ti boš molila pred menoj!«

»A mi nisi precej tiho, ti grdoba nemarna; iz svetih reči se norca dela!«

»O ne, zlate ključke bom držal v rokah in nebeška vrata bom odpiral. In vsi boste molili pred menoj, in moji otroci bodo klečali pred menoj in vsa fara se bo trkala na prsa.«

»Oh, tiho bodi, nikar ne govori takih reči, da te Bog ne sliši! Ali si res ob pamet, kaj bom s teboj, kam pojdem z otroki!«

»Vsi pridete k meni v cerkev, kjer bom kraljeval in delal čudeže. Vsega nam bo dosti, ne lakote ne žeje ne boste trpeli. In pozimi vas bom zagrnil v zlat plašč, da vam ne bo mraz. Ali ne boš pokleknila, Maruša, na kolena, otroci!«

»Oh, zmešan je, zmešan je, kje je hodil ves dan, da je takšen!«

In žena tiho zajoka, in otroci zaženo presunljiv vrišč.

»Zakaj tulite, o vi neverni Tomaži! Ali ne vidite, da sem sveti Peter? Saj mi je povedal tisti gospod, ki dela svetnike, da bom stal v oltarju. Tisti mi bo dal zlate ključke, in kdor mi bo pokoren, njemu bom odprl vrata v paradiz. Žena, tebi jih ne bom odprl, preveč si me togotila. Otroci, ne poslušajte matere! Ponižajte se pred menoj in zgrudite se v prah!«

Žena tarna in vpije na pomoč. Stopi k možu in ga začne slačiti.

»Ti boš mene, nak, ne dam se, dokler nisem razodel vsem ljudem, kdo sem.«

In kmet Janez zgrabi ženo za lase in jo vrže ob tla.

»Jaz delam čudeže! V oltarju stojim in s šibo vas božam.«

»Pomagajte, pomagajte, ata bo ubil mamu.«

Otroci kriče na vse pretege, jokajo in se skrivajo po kotih.

»Znorel je, znorel je,« hiti žena in se skuša ubraniti možu, ki jo davi in tišči k tlom.

»Izpusti me, ti zlodej!«

»Kdo sem, zlodej? Zdajle se pripravi!«

In kmet Janez bije svojo ženo, tolče jo s pestmi, mlati jo s palico, suje s čevlji, dokler se mu ne izvije in plane iz sobe.

Kmet Janez lomi stole, razbije mizo, stolče skrinjo, razmeče po tleh sklede in podobe.

»Čudeže delam, pokleknite pred menoj in molite!«

Otroci se tišče peči in se ne upajo ganiti.

»Nežika, kdo sem jaz, no povej! Ali ne boš rekla?«

Otrok molči in se tiho in skrivaj joka in ihti neutolažljivo.

»Urška, no, pa ti povej, ali vam nisem rekel, ko sem stopil v izbo? Maruša, ali si nisi zapomnila? Oh saj ste moji otroci, pa ste tako slabe glave.«

Kmet Janez se je komaj držal na nogah in je s povzdignjeno desnico grozil in mahal po zraku. Čelo je nabral v gube in je s hudimi očmi gledal otroke, ki so se tiščali okoli mize in peči kot jata belih golobov. Zakričal je in skušal zlesti na mizo, ali ker se mu ni hotelo posrečiti, je stopil samo na nizko pručico.

»Poslušajte me, kaj vam povem! Svetnik bom, mogočen in čestitljiv, in v velikem oltarju bom stal, župniki in škofje bodo klečali pred menoj in kadili me bodo in molili. Jaz bom pa sam sveti Peter. O, kako ste srečni, ki imate takega očeta. Jerica, ali zdaj veš kdo sem?«

In otrok je strmeče in začudeno odpiral oči, kot da ne razume, kar mu govori oče.

»Reci, kdo sem!«

Ker ni dobil odgovora, je stopil k njej in jo vzdignil. Gledal je okoli sebe, in ko je videl srednje okno odprto, se mu je približal in zavpil:

»Kar skozi okno te bom!«

Silen vrišč in jok se je razlegel po sobi. To ga je še bolj razjezilo, zamahnil je z otrokom in ga vrgel skozi okno, da je priletel na velik in lep kup gnoja,

ki se je mogočno razprostiral pred hišo. Ujel je drugega otroka, ki so mu tekle po licih velike solze, in je imel vsa razmazana in goreča lica.

»Micika, kje bom stal?«

»V oltarju!«

Kmetu se je obraz razjasnil, raztegnila so se mu usta, in se je zasmel.

»Prav si povedala, v oltarju bom stal. Še to povej, kdo sem?«

Otrok je molčal.

»Brž povej!«

»Vi ste naš oča.«

»Tega te nisem vprašal, zdaj sem vse nekaj drugega. Marš skozi okno!«

Krik je rastel, vpitje je letelo skozi ušesa, in kmet je bil ves zmešan ter je lovil otroke, ki so se tiščali pod mizo. Tudi zunaj na vasi se je zaslišalo vpitje. Otročji jok se je odbijal od hiš, žensko vpitje je vreščalo in se strahotno razlegalo v tihem mraku. Iz hiš so prihiteli kmetje in kmetice, in kmalu so zvedeli, kaj se je zgodilo, in da je pijani kmet Janez pobesnel.

In spomnili so se, da so ga videli v družbi neznanega človeka.

»Tisti je kriv, da se mu je zbledlo. Tisti ga je zapeljal.«

»Gotovo je sam Antikrist!«

»Čudne stvari je pravil, norčeval se je iz Boga.« —

»Dejal je, da ima ključke od nebes.«

»Svetemu Petru jih je ukradel.«

»In čuden križ je nosil s seboj, ni bil ne božji in tudi ne Andrejev.«

»Je že, Antikrist je!«

»Kamenjajmo ga! Kje je, kam se je skril?«

»V graščino na Turn ga pojdimo iskat! Dejal je, da bo duhovom godel. Vso noč bodo plesali.«

»Za njim, vsi pojdimo! Ako je Antikrist, ga moramo pognati iz vasi.«

»Vzemimo cepce! Skoči po poleno!«

»Jaz vzamem tale drog.«

Jaz grem po koso.

Jaz grem po sekiro!

»Meni prinesi rovnico!«

Oborožena se je pomikala vas proti stari graščini. Možje in žene in otroci. Šunder je bil velik, in cerkovnik je letel v cerkev. Zaslíšal se je plat zvona.

*

Slikar Matija je stopil v očrnelo in zakajeno grajsko kuhinjo in veselo pozdravil:

»Dober večer, gospodje duhov! Nocoj vam bom delal družbo, ako se vam ne zdi za malo. Upam, da se bomo dobro imeli.«

Razgledal se je po nizkem, zatohlem prostoru, ki je bil našarjen s trškimi deskami in starimi omarami ob zidu. Odprti predali so zijali in kazali globoke praznine; že zdavnaj pač so odnesli iz njih zadnje žito. Na sredi je stala velika in težka miza, ki je bila tudi nametana z razbitimi skledami in rešeti. Stopil je naprej skozi prislonjene duri v obokan, mračen prostor, kjer je stala lesena postelja, nastlana z napolgnilo slamo.

»Glej si no, že postelja me čaka, četudi je slabo postlana. Rad bi vedel, katera devica je spala zadnja na teh deskah! Mogoče me v sanjah obiše, zato se moram dostojno pripraviti.«

Odložil je stojalo in platno, in ko se je uredil in oddahnil, je zaklel:

»Proklete, zakuriti bo treba, ker je hladno in mokro v tem zidovju. In grozno samotno je tukaj, mogoče bo prijazneje na gorkem.«

Zlomil je star pokrov, votlo je zadonelo po zapuščenem prostoru in rjava črvojedina se je usula po tleh. Vzjel je pest slame in napravil ogenj v velikanski peči, ki je zavzemala polovico kuhinje.

»Grampampuli bom skuhal. Špirit imam in tudi škrnicelj sladkorja mi je zavila moja ljuba Tilka. Še vode mi je treba, zdi se mi, da curlja studenec za gričem.«

Na gladki ravninici je obstal in se ogledal okoli sebe. Hladen veter je plaval iz gozda, in tiho je šumelo drevje. Tenko je rumenelo nebo, in skozi prosojne oblake so mežikale prve zvezde, in slikarju se je zdelo, kot bi mu hotele povedati in razložiti veselo novico.

»Kak lep večer nam je poslalo nebo! Kot poljub je legel na utrujeno zemljo, da ji zatisne oči, v mirno spanje. Glej, in zvezde gledajo iz daljnih krajev, Bog ve kod se sprehajajo po neizmernih prostorih. Lahko noč, jaz grem počivat.«

Zajel je vode v potoku pod nizkim jezom, po katerem se je pretakala in neslišno padala od skale na skalo, obraščeno z dolgim, starim mahom. Vrnil se je v grad in pristavil čaj k ognju, ki je že požiral suhe deske. Sedel je na širok panj in si nažgal pipo.

»Zdajle je čas in prilika, da se mi približajo slavni prebivalci tega tihega prostora. Naj bo, povabljeni ste! Ha-

ha, saj res, ali nisem kot tisti pastir, ki je šel po svetu, da bi videl in zvedel, kaj je strah. O hudiča, pa naj se še me ni tako nameri kot njemu! Žaba naj skoči v mlako, ha-ha, in ves bom iz sebe.«

Vzel je novo poleno in ga položil na žerjavico. S požirkom žganja si je delal družbo in je začel pripravljati večerno pojedino.

»Nič ne bo duhov, sam bom večerjal brez prijateljev in vesele zabave. Oh da bi prišli tisti neznani gospodje z onega sveta, ki straše po roparskih gradovih. Še ljubše seveda bi mi bile grajske gospe, ki se sprehajajo tihe in turobne po visokih dvoranah in si z belim pajčolanom brišejo solzne oči.«

Natočil je kozarec špirta in je previdno in z umetnostjo vseznalca žgal koščke sladkorja, ki je v finih tenkih kapljicah in curkih lil in padal v žuborečo opojno pijačo. Ko je bil gotov z delom, je vstal in svečano izpregovoril:

»Končano je delo, večerja je pripravljena. Ob tej svečani uri vas vabim, velečastiti duhovi pokojnih visokorodnih grajskih gospa, pridite in me razveselite! Ne bo vam žal, gotov je grampampuli. Kadar bo kri razigrana in bo vesela naša duša, se zavrte vaše lahke nožice v radostnem polnočnem plesu. Sam bom godec, in divje, fantovske pesmi vam bom pel in godel do jutranje mrzle zarje.«

Nalil je kozarec.

»Na zdravje vam ta posoda žlahtne pijače!« Nalil je novo čašo grampampula in jo pustil nedotaknjeno na ognjišču.

»Tistemu velja ta čaša in moj pozdrav, ki pride prvi, pa naj bo grajski gospod ali njegov sluga, kateremu je lastnoročno odbil glavo in jo vrgel v naročje svoji žlahtni gospe.«

Nažgal si je pipo in se naslonil na zakajeno in sajasto steno. Sivi kolobarji dima so se valili okoli njega, in slikar je pihal in pričakoval nočnega gosta. Prekrižal je noge in je ravnodušno strmел predse ter poslušal, ali se ne bo iz gornjih dvoran in dolgega mostovža zaslišal graščakov proseči glas. Vse je bilo tiho nad njim, niti miš ni zaškrtnila, in ogenj je ugašal na ognjišču. Utrnil je svečo pred seboj, in takrat je zunaj udarilo ob kamen, trdi gosti koraki, kakor bi se bližala neštevilna množica, so se odbili iz noči, in po durih je zagrmelo. Nenadoma je vstal krik in silen vrišč okolo graščine, kakor da so vstali iz grobov stari kmetje in gredo nad graščaka po svojo staro pravdo. Začelo je butati ob zidovje, tolklo je na okna, na železne križe v njih, valilo se je po strehi kamenje in rožljalo in razbijalo opeko. Slikar je skočil k vratom in jih zapahnil.

»Kdo je zunaj, prijatelj ali razbojnik!«

»Odpri, antikrist! Brž, drugače zagremo grad.«

»Kdo ste, ki me motite pri nočnem delu? Proč, zdaj pride stari graščak in nocoj vas ne more sprejeti.«

»Odpri, moramo govoriti s teboj!«

»Ne utegnem, zdaj imam opravka z duhovi.«

»Sam antikrist je, vlomite vrata, zgrabimo ga!« Kričanje in divji glasovi

vi so se lovili v temni noči in duri so se stresle pod strašnim udarcem in za-
ječale.

»O hudiči, proč od gradu, ako ne,
vas vržem v ječo, kjer bo jok in škri-
panje z zobmi. Razbojniki!«

»Zlodej odpri, drugače razkopije-
mo zid.«

V resnici je začelo pokati in se lo-
miti, kakor bi se drobil zid, vrata so se
vdajala, zato je Matija skočil na ognji-
šče, sunil v stran napol ugaslo žerjavi-
co in izginil v široki, črni peči. Komaj
se je skrnil, že so zaropotala vrata in
zagrmela po veži, in pijani kmetje so
se usipali v grad in drli v izbo s cepci
in kosami.

»Kje je, kam je izginil antikrist?«

»Preiščite vse kote, pogledjte v pre-
dale, ali ni skočil v žitnico?«

»Nikjer ga ni, izginil je, gotovo je
čarovnik!«

Plašno so se ozirali po zakajenem
prostoru in stikali za omarami in odpir-
rali stare skrinje, ki so ostale po rajnih
gospodarjih. Sveča na ognjišču je ne-
mirno trepetala in obsevala rjave in na-
gubane kmečke obraze ter široke krep-
ke postave.

Star kmet s hudim obrazom in cep-
cem v rokah je zagledal kozarec slikar-
jeve pijače na mizi.

»Poglej vraga, čarovniško zblojo je
kuhal.«

»Pokusi! Izpij polovico!«

»Ne upam si, gotovo je strup.«

»O šmenta, kako smrdi! Gotovo je
hudičeva pijača.«

»S tem v peklju bratovščino pijejo.«

»Vse eno bi pokusil, mogoče me ne
ubije!«

»Nikar, na mestu boš mrtev.«

»Kaj neki je to?«

»Grampampuli!«

Preplašeni so se kmetje ozrli okrog
sebe, da bi videli, od kod je prišel glas.
Začeli so odmikati predale, razdrli so
visoko omaro.

»V tla se je vdrl.«

»Nevidnega se je naredil!«

»Bežimo, čarovnik je!«

»Antikrist je!«

»Razbijmo njegov križ!«

Zahreščal je les, ko so udarili cep-
ci in razbili slikarjevo stojalo. Nekdo
je vrgel ob tla kozarec, in žgana kaplja
se je razlila po tleh.

»Joj, moj grampampuli!«

Črn od dima in saj je planil slikar
iz peči.

»Bežimo, hudič je!«

Preden je skočil Matija na tla, ni
bilo več kmetov v izbi. Zakrohotal se
je in dejal:

»Kuhati moram večerjo!«

R. Stiplovšek : ULICA.

Orig. lesorez.

PAVEL GOLIA, Ljubljana:

IZ NOVEJŠIH PESMI.

MILAN PUGELJ.

K tej zemlji bil sem prikovan
z ljubeznijo. In čvrsto!
Pozabljen sem odšel in zamolčan.
Vsi pridete na vrsto.

PRIJATELJ MOJ,

ta čas, ki znotraj gnil, a zdrav na lice je, Pod nami temelji se udirajo:
nam spoštovanje in kredit odreka, vodili so nas ideali,
sinovom, resda, najnesramnejšega veka, za mir in bratstvo smo se žrtvovali,
a najbolj sramežljive ambicije. pa spet povsod soldati eksercirajo.

Zaman smo bili smeli, dobri in nadarjeni.
Pokvarjen tip se nam v obraz reži,
ko likvidiramo račune težkih težkih dni,
za svojo lepo vero opeharjeni.

6. IX. 1930.

Na Bazovici so počili strelji.
Štiri žrtve so pale,
štiri matere so zajokale,
štirje heroji bodo večno živeli.

PIJANEC.

(Monolog.)

O Bože, potolaži me v tej žalosti globoki!
Izpil sem, hvala, kar se je le dalo vina,
saj venomer vrtil sem čašo v roki.
Marljivo sem ga srkal kot čebela,
ki z žarom vztrajnosti, pobudna,
podjetna in vesela
opojni pije sok iz čaš dehtečih,
dokler ne omaga pod večer
omamljena in trudna.

Vse vrste so mi bile všeč,
mer pa sem držal raje se — čim večjih.

O rdeče kakor makov cvet!
Zamolκλο! Gadja peč!
In brdka trškogorca
(pri Krškem in pri Novem mestu),
prav taka vneta, vročekrvna borca,
kot blaga tolažnika v tugi in bolesti!

In belo, močno, ki omami,
da iznenada se odpre nebo nad nami
in sami angelčki z višav
pletó ognjene vence nam krog glav
z nedolžnimi srebrnimi rokami!
Dolenjska žametna črnina,
ki pravljice in bajke nam šepče!
Teran skrivnostno se peneči s Krasa:
z navdihom trpkim v duše se zagriže
in skozi line čudnega gradu,
kjer ne poznajo časa,
pokojno zro na nas skrbi moreče
s smehljajem Monne Lise!

O Bože, Bože! In sedaj?
Zaprti so dohodi v bežni raj,
poslednja nada

je pala in vse globlje in vse globlje pada.
O Bože, Bože, kaj se je zgodilo?!
Ponoči bolečine spanja ne dadó mi,
pri belem dnevu mi grozé fantomi.
Neslavno, neveselo
se je izteklo mojih čaš število.
Tak konec! In kako lepo se je začelo!

O Bože, Bože, ki si mi poslal ta križ,
da ga, izčrpan in poražen, nosim:
le enkrat naj se še napijem
brez bolečin
dodobra naših žlahtnih vin
preden me razsvetliš
z otožnim večnim sijem!
Usliši mi poslednjo prošnjo, prosim!

NAJNOVEJŠA PISARIJA.

Učenec.

Ugnal si v kozji rog naše priznane
pisatelje, poete, literate.
Mladina vsa s ponosom gleda nate,
tvoj glas gre preko ozkih mej Ljubljane.
Že v Šiški, Vodmatu in Kurji vasi
se v znanih narodnih gostilnah včasih
med burnimi debatami omeni
tvoje ime. Kar po slovensko piše,
pred tabo trepeta, ti raseš v ceni
in dvigaš se vse više in vse više.
Pod tvojim se peresom v krčih zvija
za vedno strta generacija stara.
In kakor danes te prizna vsa fara,
priznala te bo jutri vsa škofija.
Časti željan sem, mojster, tudi jaz.
Da bi se klanjala mi vsaj Ljubljana!
Talent in znanje res mi nista dana,
toda ugoden se mi vidi čas.

Mojster.

To je beseda! Vidiš ga talenta!
Talent je danes tisti, ki ga nima.
Glej ga polklasika, poldekadenta!
Talent in znanje! Kaj bi danes z njima?

To so predsodki prejšnje impotence,
pomel je z njimi zarod, čil in mlad —

Učenec.

Nov duh prihaja torej med Slovence?

Mojster.

Nov duh, a po pravici le nov smrad.
O, tu se ti ne bo težkó povzpeli.
Le véruj mi, kdor d... in otrobe meša,
naj še tako udarja po sekretih,
pri nas priznanja nikdar ne pogreša.

Učenec.

A kakšne pesmi, mojster, naj zakrožim?
Kaj dandanašnji kritik odobrava?
Naj mlatim prazno slamo al naj tožim,
da se preslabo sliši rasti trava?

Mojster.

Na pravi poti si, prijatelj moj.
Naj pesem tvoja plaka, naj se smeje,
razmišljanja, razglabljanja se boj!
Zdaj cenijo sižeje brez ideje.

Sploh se brez misli mnogo bolje piše,
ogibaj se je, kakor zlodej križa.
Predvsem ti verzov plastičnost zabriše
in vrednost tvoje poezije zniža,
nazadnje te pa še zapelje, bogme,
v filozofijo, bratec moj, brez dogme.

Učenec.

To vzamem, učenik moj, rad na znanje,
brez misli sem in tudi ni mi zanje.

Mojster.

Oblika je postranska stvar, preseka
po dveh, po treh besedah stavek, piši
tako, da v vsaki bo vrstici nekaj — —

Učenec.

A kaj o rimanih se verzih sliši?

Mojster.

Če jim nisi kos, preziraj jih suvereno.
Kar sam ne znaš, raztrobi in razglasi
za glupost in banalnost v našem časi,
pa i svojim skrupalom vsiliš ceno.

Učenec.

Samo preveč se nas že, mojster, drenja
s to željo po obdelani ledini.
Pot slave zopet bolj strmó se vzpenja.
Povej mi, kakšni literarni čini
me brže proslave v literaturi?

Mojster.

V teh časih, ko se jajce roga kuri
in ji roditeljsko poslanstvo očita,
ko spoštovan ni mož, a švigašvaga,
je kritika najbolj učinkovita
izmed metod. Zares naprej pomaga.
Človeka našega glavna lastnost
ni borbenost, a miroljubnost taka
kot miroljubnost slabega vojščaka:
boji se te, če mu pokažeš ost.
Zato se vehementno vanj zakadi
kjerkoli tvori. To krotak bo s tabo!

Učenec.

Vem, take prakse so sedaj v navadi,
naš čas si je izbral svoj vzor: barabo.
Šaj to me, mojster, prav za prav ne moti,
le spet preveč nas bo na polzki poti.

Mojster.

Tak malodušno in glupo ne govori!
Široke, fant, Parnasa so livade.
Čast pa je redka cvetka zdaj tam gori.
Najprej jo najde, kdor jo drugim krade.

Učenec.

Zahvaljen! Se mi že svetlika v buči.
A da bom sredi praznih gobezdal
v jeziku in izrazu original?
Še tega, ljubi mojster, me nauči!

Mojster.

Piši, da te nobeden ne razume,
vmes prepisuj poete, plankaj pridno,
pa boš takoj sprejet med veleume,
ki pišejo globoko in solidno.
Še dalje! Ustanovi novo strujo!
I to se ti posreči z lahko mujo.
Naglás prestavljalj, reci stricu čika,
črnilu mástilo in ognju vatra,
pa k silnim tvorcem boš prištet jezika.

Učenec.

A pot, ki pelje med stebrè teatra?

Mojster.

Ni trnjeva, kdor jo pravilno hodi
in le po moji se ravna metodi.
Če na repertoarju ni Šekspirja,
ogorčeno sprašuj: »Kaj pa Šekspir?«

Učenec.

A kadar baš nasprotno je primer?

Mojster.

Najlepša prilika, da kritik zmerja.
Preveč ga je. In to in to je slabo.

Predvsem pa, režiser ni več za rabo.
Pri tem namigni, da bi ti bil bolji.
Z domačim avtorjem slučaj je isti.
Na slepo streljaj, kar po mili volji,
saj vodijo te le nagibi — »čisti«.
Za glavni cilj direktorja izberi,
a zraven besno kriči in robanti,
da so i režiserji in akterji
vseskozi ignoranti in diletanti.
Le, da streljanje tvoje, dobro pazi,
katerega iz naših ne oplazi!
In dobro si zapomni! Kakšna fraza:
kultura, vzor, morala, etika —
je najuspešnejša kozmetika,

če v duši si nečednega obraza.
Za vse te procedure ugoden kraj
so gostoljubne nam stranice »Zvona«,
kjer mesto harp in vijolin sedaj
se raje sliši pesem bombardona.
Tja pojdi, deček, da boš nam zabavo
prepeval, sebi pa nesmrtno slavo.

Učenec.

O hvala ti, zdaj sem na poti pravi.
Z zanosom trgal bom, kar se pojavi
v reviji, knjigi, dnevniku, na odri.
O hvala tisočkrat ti, mojster modri.
Božanska me navdaja moč in sila.
Zdaj b o d o se vremena nam zjasnila.

DANILO GORINŠEK, Ljubljana:

PESEM.

Nad zemljo lega tih večer,
na njivah je mrtvaški mir,
ko da nikjer življenja ni...
Živi samo pisan metulj,
ki kot pijan svojih krivulj
nad njivo se lovi...
In zdi se ti, da za ta svet
prijadral mrzla srca gret
je mlad poet...

FRANCÈ JURCA, Vrhnika:

KLIC IZ PREDMESTJA.

Zvezde se v svetlobi topijo,
na oknu deklica bolna sloni,
v prazno ima odprte oči,
zvezde iz njih gorijo.

Bajna v svoji goloti je cesta,
sence na nagih hišah slonijo,
stari zidovi v polnoč ihtijo,
po nebu mesec in oblak v objemu gresta.

Pa je zaklicalo v strmečo noč:
»Pridi, objemi me, z mano umri!«
Stal sem v senci — v deklico zroč,
iz ust ji belih curljala je kri. —

CRVENA PJESMA BEZ RIME.

Iz podzemnih revira državnog SSSR rudnika,
u Rusiji koja stenje,
izlaze mase rudara sa svjetilkama u ruci:
mračni su im pogledi,
a lica svetla kao željezo lito —
duboko udišu sveži vazduh.
Drugovi razgovaraju jedan isti razgovor,
tiho, da ih niko nebi čuo...

*

Tog je dana ova crna zemlja zakopala
trideset živih rudara,
trideset mladih života!
Tog se je dana otvorilo hiljade novih rana,
zaplakali su milijoni poniženih i uvređenih
da, da; zaplakali su oni koje niko ne štedi,
ni socijalni zakoni,
ni »diktatura proletarijata«, — niko!
(Moguće da su im upravo zato te rane tako
vraški teške!)
Mene strašno bole te suze od čelika...

*

I rudari sapuću (teško je kad narod
sapućel!):
— Mi nismo hteli ovo i ovako.
— I ranije nije bilo dobro,
ali ovo je gore, — gore, brate!
— Pre smo imali neprijatelja,
i znali smo ko je i što je,
i mi smo ga mrzeli,
— bili,
— strli!
— A sada?
— Ko nam je neprijatelj? Kako da se
borimo?
— Zar da smo mi sami sebi neprijatelji?
— Zar da se sami koljemo?
(Čuju se i ženski glasovi, i glasovi dece:)

— Mi smo gladni!
— Mi smo goli i bos!
— Mi i dalje stradamo, —
mi nemamo ni kuće ni kućišta!
— Ne, ne! mi nismo samo hladne
brojke!
— Ne, ne! mi nismo oružje ubojno u
rukama razbojnika!

*

Gomila se rudara polako pomiče,
i stalno postaje veća i veća...
Žene, kao obezumljene, traže svoje muževe,
svoju decu, braću, prijatelja.
Crveni gardisti surovo viču: — Stoko, miči
se, — napred!
Kad na jednom, gle, na gomili čadave
žindre,
jedan se stari rudar diže i raširi žuljave
ruke:
— Drugovi, stojte! Laž! Prevara, —
prevara!
— Zakopanih je tristo!
— A! — jooj!
— Ne! mi to podnositi ne možemo!
— Mi hoćemo da se čuje glas nas
patnika,
nas koji kao crvi gmižemo po utrobi
zemlje,
da se čuje glas naše bosc dece,
— naših gladnih žena,
— miliona, — miliona...
— Ja, braćo, neznam da kažem što
hoćemo,
ali sunca, — malo mesta pod suncem
nam dajte!
— Ljudi više nisu brojke štuce,
podzemna se Rusija diže! — — —
Dva crvena gardista dolaze žurno,
snažnim šakama zgrabiše rudara starog,
i na zemlju ga zrušiše,
i kundakom ga nemilo tuku...
A! Jooj!

Nasta silna gužva, rudari pobesneše.
Crveni gardiste streljaju u gomilu, u živo
meso,
padaju mrtvi — — —

*

Mimo okrvavljene mase rudara jedna
lokomotiva prolazi žurno,
i na svu paru žviždi...
Jasno, taj ju se crni svet ni malo ne
tiče.
Iz dimnjaka te željezne nemani na sve
strane
iskaču crvene varnice...

*

Celu noć, kraj tih mrtvih »protivnika
revolucije« jecaju:

bedne udovice,
i sirota deca...

Malo po strani:

dva crvena komesara, zabrinuta,
sa rukama u džepu,
prepričavaju jedan drugoga:

— Reko ti ja, družo, socialdemokrati,
patriote, — stoka grdna!

— Jasna stvar: radnici su stvoreni
revolucioneri — komuniste nikada!

Eto, to vam je ta crvena pesma bez
stihova,
bez rime,
ali puna krvi,
puna duše,
puna istine.

JANKO KAČ, Sv. Pavel v Sav. dolini:

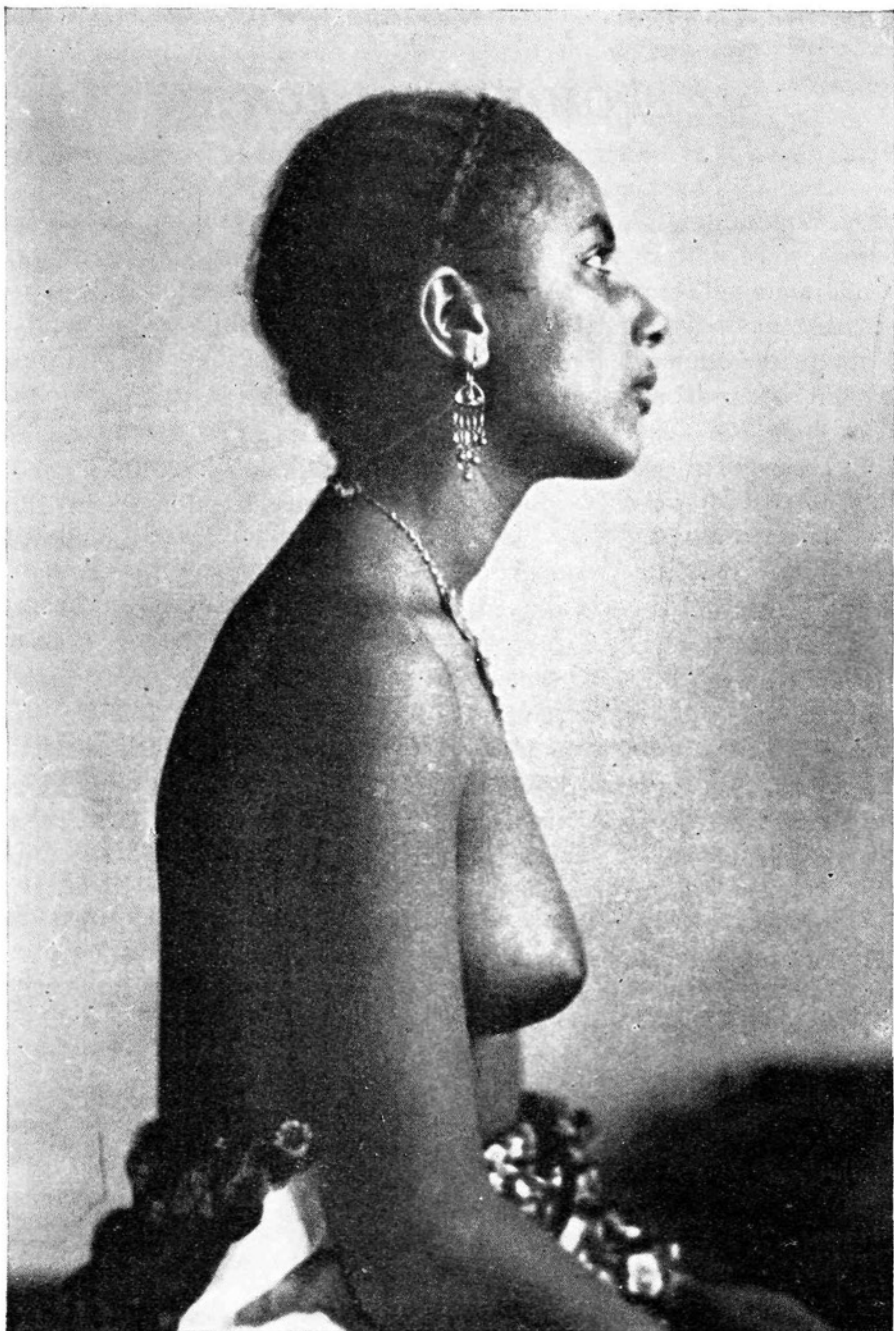
PIKAPOLONICA.

Po prtku dvignjenem počasi pleza
polonica z napetim krilom plaha.
Rdeče pikasto se krilo preza,
kot sredi polj zorečih cveti maka.

Veselo zrejo jo oči otroka...
Do nohta hrošč se je privlekel
in steza krila pisana, široka:
V nebesa vodiš sveta, ali v pekel?»

Kot žena si, polonica pohlevna,
ki v krilu pisanem s seboj nas vabi,
da za njo gleda željno duša revna!

Bodočnost krije temna nam zavesa,
pri krilu pisanem pa vsak pozabi
na pekel ves, verjame le v nebesa.

„GALIL“.

Foto: BOJAN TAVZES.

IZ SPOMINOV NA EGIPET.

Foto: BOJAN TAVZES.

»Mati, z Bogom, mati«, sem dejal leta 1908. po realčni maturi ter pripomnil, da jo mahnem naravnost v Afriko. Od srca se mi je nasmejala, misleč: »Oj, pob, vsaj ne prideš daleč.« Vedela je sirota, da sem brez denarja. O Bože, od strahu pa se je sesedla, ko je prejela iz Afrike moj prvi pozdrav. Uboga pokojna mama, dosti sem Ti jih že nakresal ali take pa še vendar ne. Bila si pre-dobra ...!

Moja pot v obljubljeni deželo pa je bila vse kaj drugega, kakor pa razposajeno dijaško romanje. Na ladijskem tovoru med zaboji, vrečami in vrvmi sem že brikdo obžaloval svoj nepremišljeni korak v tuje, nepoznane kraje. Ta čas sem nosil veliko rdečo kravato in izgledal sem kakor razjarjen puran. Ta je bila najbrže vzrok, da me je ogovoril debelušni dobričina — Nemeč: »Sind Sie ein Artist oder Anarchist?« Kaj čem biti po maturi — zato sem mu smeje odgovoril: »Seveda, anarhist sem.« »E, brate, zato pa je treba orožja,« je dobrohotno pripomnil debeluhar. Seveda je »anarhist« potrdil, da je oborožen z revolverjem ...! Dragi Nemeč, ne bom te pozabil, pa tudi Tvoje radovednosti ne, ki me je spravila v luknjo takoj po prihodu v Aleksandrijo. Visok, črn zamorec z nabrekli ustnicami in rdeče podplutimi očmi mi je odvzel vse kar sem imel ter me lepo spravil za rešetke.

Noč polna strahu in groze... Bil sem prepričan, da me živega nataknejo na kol in mi z žarečim železom ugasnejo luč oči, in v duhu sem se že poslavljal od svojih dragih tam daleko preko morja. Drugi dan pa se je izkazalo, da je bila moja fantazija le prebujna! Na avstrijskem konzulatu so me pošteno ošteli, dobil pa sem tam naslov p. Benigna Snoja, duševnega vodje egipčanskih Slovencev, ki mi je preskrbel stanovanje pri dobri slovensko-malteški rodbini Agius. S p. Benignom sva se nato zmenila za načrt slovenskega gledališkega odra, katerega smo postavili v društveni dvorani. Sin moje gostiteljice O. Agius mi je pomagal pri slikanju kulis in zastorov. Fletno je bilo pri delu, kajti dobri pater Benigen ni skrbel samo za dušni blagor, ampak se je tudi pošteno potrudil, da nam pri delu nikoli ni zmanjkalo ne jedače ne pijače. Z žalostjo sem se še pred otvoritvijo tega edinega slovenskega prosvetnega doma poslavljal od dragih novih mi znancev in pa od večno sinjega neba. Moral sem se vrniti, da nadaljujem študije. Prijatelji so me tolažili, da se gotovo zopet vrnem; kajti kdor pije vodo iz Nila, se sigurno zopet vrne.

Fatum, kizmet ali kaj, vrnil sem se po par letih, čeravno sem po zaslugi p. Benigna in O. Agiusa preklicano malo spil te svete nilske vode. Kakšno veselo

svidenje! Napravili smo pravo arabsko »fantazijo«. Manjkal nam je žal p. Benigen, ki je predtem že odpotoval v Ameriko, kjer se še sedaj nahaja. Borba za obstanek pa je bila to pot hujša. k sreči sem dobil stan in hrano pri slovenski rodbini Leban. Mislil sem se stalno naseliti v faraonovi očetnjavi in bi sigurno vztrajal, da me ni iz te par let trajajoče orientalske omotice poklicala nazaj mobilizacija. Zopet iskreno slovo, to pot dvojno žalostno. Mobilizacija ... mogoče vojna ... potem pa adijo, nebeško sinji Egipt, za vedno! Francoski pisatelj in novinar Didier Tissot, pa mi je pri slovesu za trdno prerokoval, da se gotovo povrnem.

Kizmet — ubogi Tissot, imel je prav, vrnil sem se po 16 letih, toda njegaj nisem več našel in Bog zna katero bojno polje ga sedaj krije. Našel sem pa druge stare znance in še starejše znanke ... E, po tolikih letih se marsikaj vzlic kozmetičnim salonom izpremeni; prijateljstvo pa vendar le ostane. Zopetno svidenje smo slavili s pardnevno »fantazijo«, pri kateri je pomagal

kot novinec prijatelj Bojan Tavzes iz Idrije, ki si je iskreno želel videti piramide, palme, Nil — sanje tolikih razgretih mladih src. Saj pa je Egipt res poln zanimivosti tako za starinoslovca kakor tudi za eksotičnim življenjem hrepenečega zemljana. Za filistra pa ta barveni življenski kaos gotovo ni kakor tudi za živčno bolnega ne, ker bi ga to blazno vrvenje in kričanje prehitro spravilo v obup in krtovo deželo.

Z Bojanom sva prepotovala to pot ves Egipt tja do Sudana v najhujših poletnih mesecih in sva se silne vročine pošteno naužila. Hvala Bogu, ta je minila, ostali pa so trajno prijetni spomini. Po cesti srečuješ množico pestro obledenih domačinov, pa prisegel bi, da si nista niti dva po barvi enaka. Od svetlorjavega Arabca pa do vijoličasto črnega Sudanca je še nešteto barvnih odtenkov, ravno toliko zopet v lepoti obličja in telesa. Od divno vitke krasotice pa do mastno zavaljene čarodejnice je dolga pot. Nepojmljivo pa je za nas Evropce, da se Arabci in Sudanci z našo »moderno linijo« nikakor ne strinjajo.

TEMPEL RAMZESA V TEBAH.

SFINGA V MEMFISU.

Čim bolj pitana je žena ali devojka (fak-
tično jih siloma redé), tem bolj je zaže-
lena. V ostalem pa so podobne vsem
Evinim hčeram, namreč, da se neznan-
sko rade lišpajo. Obrvi si barvajo moč-
no črno in tudi trepalnice, z rdečo he-
no pa nohte. Nekam čudno ti je pri sr-
cu, ko te té neprodirno črne oči (vidne
tudi pri zakritih licih) radovedno mo-
trijo ali zlohотно opazujejo. Nikoli ne
izveš tajne teh čudovitih oči. Kakor so
med ženskami lepotice, tako se najdejo
med moškimi izredno lepi tipi, katere
prav rade obožujejo po zimi prihajajo-
če tujke. Lepota pa v Egiptu radi vro-
čega podnebja in pretiranega življenja
kaj hitro mine.

Čeprav nalaga muslimanska vera
vzorno čistost, je večina naroda skraj-
no zanemarjena in nesnaga pri njih ne-
znosna. Arabski deli mesta ne poznajo
kanalizacije, zato frči vsa nesnaga skozi
okno na cesto in marsikak nepoučeni
tujec je že na sebi čutil take sladkosti.
Nekaki jastrebi vsaj deloma skrbijo
za snago, kajti kar je prebavljivega, go-
tovo požro. Kakor se glede »moderne«
linije ne strinjamo z Arabci, tako smo ž
njimi glede morale hudo narazen. To
pa velja največ za mestne prebivalce,
dočim so fellahi (kmetje) in beduini
še prilično zdrav narod. V Egiptu je na
eni strani velika beda in pomanjkanje,
na drugi pa bogastvo in izobilje, kar
sigurno pospešuje nemoralo in boleznj.
Da nekateri starši prodajajo svojo deco,
v Orijentu ni nič novega.

Vendar pa je med narodom mnogo
zanimivih, nam neznanih običajev in
navad, ki živo zanimajo tujca. Tako

poroka devojke ali pa obrezovanje 6 do
8letnih dečkov iz higijeničnih vidikov.

Poroka traja več dni ob oglušujo-
čem bobnanju in piskanju. Ena ura te
godbe ti pomaga hitreje kakor pa cela
steklenica proslule Franc Jožefove gren-
čice. Arabec pa pri tem neznanško uži-
va. Ulica, kjer se vrši poroka, je tako
rekoč zaprta s preprogami, stolci in di-
vani. Vse naokoli pa je okrašeno s sto-
tino zastavic. Nove egipčanske zastavice
(svobodne kraljevine) so zelene z belo
zvezdo, stare pa so rdeče s tremi beli-
mi zvezdicami. V bajno osvetljeni ulici
sedijo gostje do poznega jutra pri sre-
banju »gahve« ob spremljanju nepre-
kosljivega »tam tam« orkestra. Iz hiš
se pa čuje divje vzklikanje žensk, ki
sede okoli neveste in s hvalisanjem po-
veličujejo vse njene mogoče in nemo-
goče čednosti. Službena stara babica pa
prisotnim s svilenim robcem dokazuje
ali pa dokaže, da ni pod solncem bolj
čiste device kakor je ta. To je vedno
ista storija, precej zamotana, še bolj
pa problematična... Da je zabava še
večja, se nevestina bala pelje na mno-
gih vozovih v ogled zijalom. Ta zabava
je tudi pri nas, samo s to razliko, da so
pri nas natrpano polni balni vozovi, pri
Arabcih pa na enem nekaj blazin, na
drugem divan itd., kar bi bilo vse pre-
malo za pošten kranjski voz. Če pa je ne-
vesta revna, si lahko vso balo za denar
izposodi in po procesiji zopet vrne. Za
denar neizposojeni so pa otroci, ki sede
kakor muhe poleg te revne bale. — Pri
poroki hrup, pri smrti javk in vpitje
žensk, ki so zopet za to najete. Strnje-
ne korakajo za krsto z žalnimi vijoli-

častimi robci v rokah ter ena za drugo naštevajo in hvalijo vse dobrote in vrline blagopokojnika. Sam sebi bi se ta preblagi blagopokojnik čudil, kakšen junak in dobričina je bil v življenju. Pa tudi pri nas se mnogi po smrti poboljšajo, namreč v očeh tako zvanih prijateljev. — Nad vse slikovit pa je prenos sv. preproge v Meko. Videl sem ga samo enkrat, in to pred vojno, ostal pa mi bo trajno v spominu. Ulice v mestu, koder gre procesija, se že dan prej posujejo s peskom iz puščave, žice cestne električne železnice pa potrgajo, da je prenos podoben onemu v starih časih. Za nositeljico te največje in dragocene preproge poiščejo zopet največjo in najlepšo kamelo. Godbe, zastavonoše s profetovimi rdečimi in zelenimi banderi, dolga vrsta kamel, pred ono, ki nosi preprogo, pa kopica krvavih, fanatičnih dervišev in fakirjev, ki od lastnega vbadanja in plesa omedlevajo. Ob strani preproge pa korakata dve vrsti vojakov z nasajenimi bajoneti v preži, da preprečijo vsak naval sfanatizirane množice, ki se hoče dotakniti te sv. preproge. Rezultate tega prevročega navala pa pobirajo kot kontrast rešilni avtomobili, ki slede tej fantastični povorki. V manjši meri, toda isto tako slikovit kot zanimiv je povratek romarjev iz Meke. Ta se vrši v večernih urah ob svitu neštetihih lampijončkov in ob spremljanju obilnatnega bobnanja in piskanja. Povorka gre po vsem mestu, dokler se pred romarjevim domom ne ustavi. Pa ta pestra družba se še ne ustavi, temveč slavi svojo »fantazijo« do ranega jutra. Nekaj posebnega pa sva letos z Boja-

nom doživela. Stanovala sva pri starih znancih Lebanovih v arabskem delu mesta. Vlažna vročina nam ni pustila spati, še manj pa čudna družba samih mladih fantov na sosednji, slavnostno razsvetljeni strehi. Še danes si nisem na jasnem, kakšen »izobraževalni« krožek je bila ta prečudna bratovščina, ki se je deloma oblačila v ženske cunje. Nekaj časa so peli, potem predavali pa zopet

PIRAMIDA V SAKKARI.

plesali. Ves izmučen od gledanja in vročine sem ob svitu pri oknu zaspal. Prebudil me je šele star znanec iz Egipta, neobhodni »humar« (osel), ki je s svojim ljubavnim riganjem začel tekmovati z onimi na strehi. Vzlic vsemu pa te prime poetična žilica, ko ob zatonu solнца čuješ glas muezina, ki poziva vse pravoverne k molitvi. Zlato žareče nebo se polagoma preliva v zelenkasto, svetlo vijoličasto, dokler na temnomodrem nebu ne zasijejo milijoni in milijoni migljajočih se zvezd. V mehkem pesku puščave ležeč, zamišljen opazuješ to čudo nad čudeži. Zato je umljivo, da je vsaj starejši Arabec globoko veren, da

celo fanatičen, da vestno opravlja svoje verske dolžnosti, ki niso tako lahke. Posebno veliki post v mesecu ramadanu bi bil za Evropeca jako neprijeten, kajti od solnčnega vzhoda da zahoda ne bi smel pokusiti ničesar, pa prav ničesar, še »eno« popušiti ne bi smel, kaj šele, da bi si poželetel cvička in pršuta, ki sta muslimanom dvakrat prepovedana. Dobra in čedna je ta prepoved, pri njih namreč; kakor pa sem videl, za vse pa vendar ne drži, ker »prilичno« nakresani arabski meščan ni nikaka redkost več. Če ga opozoriš, da je Mohamed prepovedal piti »nebid« (vino), ker ga lahko ena sama kaplja umori, se ti ta bratec brihtno odreže: »Modri profet je mislil na eno samo kapljico ne pa na celo butiljo, če jo gladko izliješ po grlu.« Sicer pa mlajši Arabci jako radi pijejo pivo, ki ga jim pa Mohamed ni

mogel prepovedati, ker ga še sam ni poznal. Nepozabne so tudi arabske »fantazije« ali slavnosti, ki se na deželi zaključijo s konjskimi dirkami. Arabci beduini na iskrih konjih so veličastna, resna pojava, ki na plemenitih živalih v najhujšem diru in drznih skokih izvajajo razne bojne igre, narod pa jih pri tem burno vzpodbuja. Fantazija se zaključi zopet z gostijo in plesi; moški posamič, ženske posamič. To zadnje se pa zopet z našo »moralo« nikakor ne ujema in bi pri nas gotovo izvala nebroj protestov plesa željne mladine.

Preveč tega in še drugega sva videala z Bojanom, pa sva se hočeš nočeš odločila za odhod. Bil je to moj tretji in slavili smo ga z vinom pa tudi s svetovodo Nila, da se vsaj prijatelj Bojan, če ne že jaz, zopet vrne v kraj nešteti čudes.

PARK V ALEKSANDRIJI.

TEŽAVE Z IZNAJDBO.

V podstrešju sem zadel na star zaprašen kovčeg. To ni nič čudnega, a vendar sem obstal. Bilo mi je pri srcu, kakor da sem odkril grobnico drage osebe. Pa saj je vseboval ostanke ljubega prijatelja, bil natrpan s spisi, s katerimi me je ta neprestano navduševal za iznajdbe, bodril in priganjal k delu. Odprl sem ga. Vsako pismo mi je oživilo nov prizor. Koliko nad v boljšo bodočnost, kolika samozavest in vera v uspeh! — Lepo je bilo!

K skupnemu delu naju je dovedel slučaj. V gostilni je zabavljajal na pošto in njene inženjerje. Šablonski so mu bili, brez vsake iznajdljivosti. Saj drugače si ni mogel razlagati, da se sliši po telefonu tako slabo. Glas je bil, kakor bi prihajal iz oddaljenih grobov, prazen, težko razumljiv. Razdalja Gorica—Dunaj ne bi smela biti nobena ovira v dobi novih izumov in odkritij, v tehniškem stoletju. Škandalozno se mu je to zdelo, ker je bil prepričan, da se dajo odpraviti ti nedostatki. On — navaden paragrafar — bo moral poseči vmes in jim pokazati kako.

Plamen navdušenja za navdahnjene ideje je vedno živalineje plapolal in sproti sušil zaužito pijačo.

Poslušali smo ga, kakor da nam pripoveduje pravljice, in mu pritrjevali z dovtipi, da je bila zabava popolnejša. — V mene je imel največ zaupanja. Zato mi je tudi razodel svoje misli.

»S katodnimi žarki se mora posrečiti. Ti poznaš njih lastnosti. Veš, da jih magnet odklanja in da se svetijo telesa, na katera padajo. Čim več se jih nanje siplje, tem jačje je žarenje. Žarkovje prestrežem z lečo in ga uravnam na solenovo celico, ki pretvarja svetlobne izpremembe v električne. Na te pa reagira vključen telefon, iz katerega se sliši mnogo jačji, kakor bi se brez tega mojega ojačevala.«

Zadnje besede je tako poudaril, kakor da ni o tem nobenega dvoma. Tudi njegova žeja in njegove v me buleče oči so kazale, da pričakuje popolno priznanje.

»Razumem te. Dobro si predstavljaj, kako misliš. A sem prepričan, da se bo slišalo iz tvoje priprave namesto govora le prasketanje, če se bo sploh kaj slišalo.«

Ugovor mu ni ugajal. V enem dušku je izpraznil vrček in mi zabrusil:

»No, če znaš bolje, pa ti napravi!«

Nisem znal bolje. Saj o tem niti razmišljal še nisem. Sedaj, ko je prišla naloga name, sem se moral lotiti njene rešitve, sem moral paziti, da se ne osmešim.

V začetku sem vedel le, da se morajo za ta namen katodni žarki proizvajati zdržema in ne kakor je predlagal znanec, sunkoma in da pretvarjanje električne energije v svetlobno in te zopet v električno ni za nič. Zato sem ta

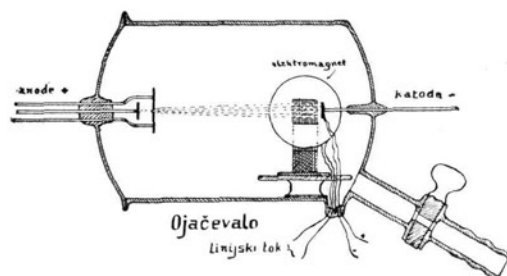
koj sklenil, da bom proizvajal lahko gibljive katodne žarke po Wohnerltovi metodi, uporabljajoč njih gibanje naravnost za izpreminjevanje jakosti lokalnega telefonskega toka. S tem je bil izdelan v glavnih potezah idejni načrt.

Znanec se je vdal in se obvezal, da pretvori iznajdbo v denar, ki si ga bova delila po bratovsko. O funkciji nove priprave ni imel pojma. Moral sem ga poučiti, da je lahko nastopal kot soiznajditelj.

»Vsaka električna baterija je črpalka elektrike. Ta teče po kovinasti žici spajajoči oba njena pola, kakor voda po cevi. Električni delci, elektroni so tako majhni, da se z lahkoto prerivajo skozi nevidne luknjice v kovinah. Baterija vsrkava elektrone od ene strani, od pozitivnega pola in jih potiska na drugo, na negativnega. Od tod tečejo po žici na mesta manjšega pritiska. Ako je žica pretrgana, bi morali elektroni skozi zrak. In tudi gredo, samo če je pritisek zadosten. Mnogo težje preskačejo od enega konca k drugemu v brezračju. To izvrstno izolira. Wohnerl je pokazal, da se v tem primeru prehod elektronov silno olajša, če katoda, to je konec žice, od katerega delci elektrike odskakujejo, žari in je prevlečena s tanko plastjo žganega apna ali kakega drugega sorodnega oksida. Že napetost štirih sto voltov povzroča mogočne curke elektrike, povzroča katodne žarke, ki zapuščajo površino žice pravokotno.

Za svoj namen uporabim brezračjno stekleno posodo. V njej pritrdim na eni strani kovinsko krogelno kapico, na drugi tri ploščice: dve stoječi druga po-

leg druge, tretja za tema; vmes primeren elektromagnet. (Glej sliko 1.) Kapico zvežem z negativnim polom baterije, ploščice s pozitivnim. Imam tedaj eno katodo in tri anode. Ako je z oksidom prevlečena kapica razžarjena, brizgajo elektroni iz nje proti oni točki, proti žarišču in padajo deloma na eno, deloma na drugo in tretjo ploščico. Anode požirajo elektrone, ki tečejo nazaj v baterijo, k svojemu izviru.

Slika 1.

Ako pricurlja linijski tok prihajajoč iz oddajne postaje skozi elektromagnet, se katodni žarki odklonijo zaradi nastalega magnetizma, in sicer tem bolj, čim jačji je tok. Sedaj pada toliko več žarkov na eno ploščo, kolikor manj na drugo. Zaradi tega se tok v prvi veji jači, v drugi šibi. Če tedaj linijski tok pulzira, se izpreminja v istem taktu tudi tok v obeh vejah. Iz telefona, ki je vključen v eni teh, se mora slišati vse kar se govori v oddajni postaji. Tretja veja, po kateri teče tok stalne jakosti, je samo za preprečevanje nekih motenj.

Občutljivost priprave je odvisna v glavnem od razdalje med anodami in katodo in od napetosti uporabljene ba-

terije, kar se da povečati v precej velikih mejah.

Obe prvi anodni veji sta za prejem enakovredni. Razlikujeta se le v tem, da se v eni tok šibi, ko se v drugi ojačuje in obratno. Spremembe v njiju so si po velikosti enake, po smeri pa nasprotni. Iz telefona, ki bi bil vključen v skupnem toku, ne bi se slišalo nič. Ako bi pa spustil tok ene veje skozi eno tuljavo, nasprotni tok drugega odcepka skozi drugo, bi se nihanje telefonske membrane znatno ojačilo.

Energijo obeh vej ojačevala bom izkoriščal rajši s posebnim diferencialnim transformatorjem. Ta se razlikuje od navadnega v tem, da ima dve primarni omotki namesto ene. Eno vključim v eno vejo, drugo v drugo tako, da se tako uničujeta v svojem učinku na transformaterjevo jedro, če sta njiju jakosti enaki. Ako tok v eni veji narašča, ko v drugi pojema, se učinka seštejeta. Iz telefona vključenega v sekundarni tuljavi slišimo vse mnogo jače.

Znanec me je potrepal po rami in mi priznal, da mu je sedaj vse prav tako špansko, kot mu je bilo prej. Pa ni bil zagaman. Katodnik žarkov si ni mogel predočiti kot električne curke. Smatral jih je le za stranski učinek elektrike, ker sikajo od katode na nasprotni ležeča telesa ne meneč se za lego anode, po kateri izteka električni tok. Tudi meni ni bilo vse jasno, tudi jaz nisem bil gotov, da pojde vse tako, kakor sem si predstavljal. Zato sem se odločil, da čim prej poskusim.

V ta namen sem naročil in v kratkem dobil razložljivo stekleno posodo,

elektromagnet in potrebne kovinske dele. Ko sem premagal, kakor se mi je zdelo, največje težkoče s konstrukcijo katode, so se pojavile še večje tam, kjer sem najmanj pričakoval. Z nobeno črpalko, ki mi je bila na razpolago, nisem mogel doseči zadostnega vakuuma. Za nabavo nove, primerne pa niti ni bilo denarja. Obtičal sem na mrtvi točki.

Družabnik ni bil v zadregi. — »Saj imava velik kapital v svojih načrtih. Prodati jih morava in z izkupičkom si lahko napraviva preizkuševališče za to in druge iznajdbe, ki bodo kras velike mu podjetju.«

Po korenitem preudarjanju se je odločil, da jih ponudi znani nemški tovarni za telefone — Zwitusch. V njo je imel največ zaupanja in je od nje tudi največ pričakoval.

»Boš videl, da bo!« je zatrjeval vsakikrat, ko sva o tem govorila, in je računil z velikimi vsotami, kakor bi jih imel že v žepu. Ni bil skromen.

Neki dan dobi res pošto iz Nemčije. Zwitusch mu je pisal, da se zelo zanima za našo stvar, a da se ne more spuščati v trgovska pogajanja, dokler nimava v roki patenta.

»Vidiš, da imava ribo že na trnku. Treba je le vrvco oprezno potezati, pa bo žival najina« — se je radoval in se odločil, da podreza pri patentnem uradu.

Gospodje uradniki so se zganili, a namesto zaželenega dokumenta, so nama poslali dopis z navedbo raznih patentnih spisov, iz katerih je bilo razvidno, da so tudi drugi uporabljali katodne žarke v isto svrhu in na sličen način ka-

kor midva. To je bil velik tuš. Izmed vseh navedenih patentov mi je delal Liebenov največje preglavice, dokler nisem dognal, da je ojačenje najinega ojačevala štirikrat večje. To nama je moralo zagotoviti patent.

Moj znanec, ki je bil nekaj časa zelo malodušen, je zopet dvignil glavo. Avstrijski patent je bil zanj gotov. Sedaj je razmišljal le, kako ga pridobiva v inozemstvu, kjer so potrebni dragi zastopniki. Tudi iz te zadrege se je izkotal. Navdušil je za najino stvar nekoga dunajskega advokata, ki se je zavezal, da poravna vse stroške, če mu prepustiva tretjino morebitnega dobička. Sedaj se nisva bala več izdatkov. Vse je kazalo, da morava uspeti. Razpoloženje je bilo rožnato, sladkoopojno, prelepo, da bi moglo dolgo trajati. In res! Kmalu je kanila vanj kapljica grenčice. Došla je novica, da je Lieben v družbi z dvema inženjerjema iznašel novo ojačevalo z zelo velikim efektom. Pri tem je uporabljal spremembe napetosti linijskega toka za krmarjenje lokalnega, iznašel je elektronsko cev z mrežo. Spoznal sem veliko prednost te nove razporedbe in bi bil obupal, če ne bi bil tudi slišal, da je njeno delovanje nezanesljivo zaradi nepreračunljive jonizacije plina v njej. Naša priprava je bila brez te napake. V svojo tolažbo smo to javili patentnemu uradu, ki je potem kmalu odredil razstavo naših načrtov.

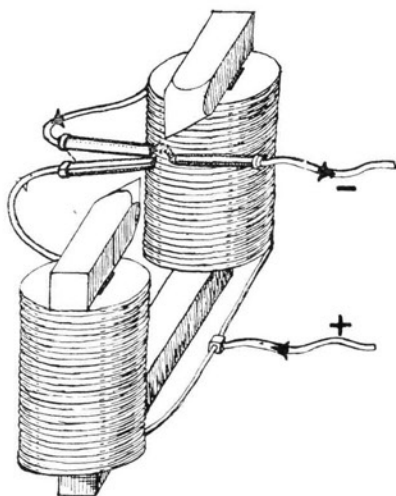
Glavna preizkušnja je bila končana. Od strani patentnega urada ni bilo nobenega zadržka več. Le privatniki bi se lahko ugovarjali, kar se nam je zdelo

nemogoče. Saj je preizkusovalni urad svoje delo temeljito opravil.

Vendar se je našel tudi tak človek, in sicer, kar je tovariša zelo razburilo, v osebi tistega Zwituscha, ki je imel našo ponudbo. Tovarnar se je skliceval na iznajdbo, ki je naši podobna in ki jo je poslal v patentovanje baje nekoliko pred nami. Sumila sva lumparijo in se odločila za pravdo. Dunajski družabnik, ki naju je zastopal pri obravnavi, je v večini točk zmagal in s tem odstranil zadnje ovire za izdajo patentne listine. V kratkem smo jo tudi res dobili. Veselje pa ni bilo pravo. Saj smo pričakovali največ od onega, ki smo se z njim sedaj pravdali. — Moj znanec je šel hitro preko tega. »Če ni eden, bo pa drugi,« si je mislil in hitel zavarovati iznajdbo tudi v drugih državah, kar se je zgodilo brez težav.

Med tem so v laboratorijih in kabinetih pridno delali: praktično in teoretično. Moj tovariš se tega ni veselil. Ob vsakem napredku se je zvijal od bolečin preklinjajoč usodo, ki nam je onemogočala uspeh. — Sam sem ves čas razmišljal, kako bi najlažje prišel do poštene črpalke. Napravil sem načrt za takšno, pri kateri bi uporabljal pritisk kapljic in adhezijo par živega srebra za poljubno razredčevanje zraka. Konstrukcija je bila tako zamišljena, da bi ji služila lahko vsaka šolska črpalka kot predhodno razredčevalo. Prirojena je bila za moje razmere. Neka dunajska tovarna je bila pripravljena, da jo izdelava. Zaradi vojne in slabe konjunktore se je pozneje skesala in tako je šel tudi ta up po vodi.

Z aparati nisem mogel proizvajati poskusov, zato sem jih v mislih. Sprevidel sem, da lahko uporabim svojo pripravo tudi za pretvarjanje istosmernega toka v izmeničnega in — kar me je hudo izpodbudilo — da princip lahko preizkusim v zraku, na prostem. Za to sem potreboval le tri oglene palice in jak elektromagnet. Seveda nisem imel katodnih žarkov. Nadomestoval jih je žareči plinski lok, ki nanj magnetizem tudi učinkuje.

Slika 2.

Razporedil sem na tale način. Med poloma elektromagneta sem pritrdil na eni strani ogleno palico kot katodo, na drugi pa dve kot anodi. (Glej sl. 2.) Eno anodo sem zvezal elektrovodno z enim, drugo z drugim koncem elektromagnetove omotke. K središču te sem napehljal odcep pozitivnega voda cestnega električnega omrežja, dočim sem zvezal katodo z negativnim vodom.

Delovanje razporedbe sem uvedel s tem, da sem se s katodo dotaknil obeh anod, ki sta takoj razžareli na dotikaljščih. Nato sem negativno oglje nekoliko odmaknil, da je nastal žareči lok. Začetkoma je tekkel tok v obeh vejah z enako jakostjo. Ko je pa zdrknil lok na zgornjo anodo, se je elektromagnet tako omagnetil, da je potisnil lok na spodnjo. Tok, ki je tekkel sedaj v svoji celoti po drugi veji, kakor prej po prvi, je povzročil vprav nasprotni učinek. Igra se je ponavljala hitro zaporedoma. Lok je nihal vključujoč izmenoma elektromagnetovi veji v lokov krog. V istem taktu se je menjal magnetizem jedra, zaradi česar bi se lahko inducirala izmenični tok v žici, ki bi bila ovita okrog njega kot sekundarna tuljava transformatorja.

Princip je bil preizkušen. Šlo je. Z okrog šest sto wattov energije je elektrika nihala. Z njo bi se že dalo marsikaj napraviti. Ako bi bili nihaji zadosti hitri, uporabil bi jih za brezžično telegrafijo ali telefonijo. Razporedba je zelo praktična, ker je enostavna. — Z razpoložljivim elektromagnetom pa nisem mogel doseči več kot kakih trideset nihajev v eni sekundi. Poleg tega je bilo nihanje zelo negotovo. Šele po dolgem prizadevanju se mi je posrečilo vzdržati ga za eno minuto. Seveda bi se dali ti nedostatki odpraviti, a takrat sem moral ustaviti poskuse zaradi štedenja, pozneje se niso izplačali.

Po svetovni vojni se je izkazalo, da je bilo vse, kar smo iskali mi in drugi Evropci, že davno najdeno v Ameriki. Lee de Forest je izumil elektronko z

mrežo. Langmuir jo je izpopolnil, da je postalo njeno delovanje zanesljivo. Oni tam preko oceana so nas bili prehiteli.

Nismo obupali. Čakali smo na pri- pomočke za poskuse, da bi sodelovali vsaj pri nadaljnji izpopolnitvi. Saj na svetu ni nič tako na višku, da se ne bi

dalo še izboljšati. Čakali smo in čakali. Nazadnje smo celo pozabili, da čakamo.

Namesto z denarjem se nam je kovčeg polnil s spisi. No, ti pomagajo isto toliko kot milijoni, vsaj mojemu prijatelju, ki spi že več let večno spanje.

VLADIMIR PERHAVEC, Ljubljana:

NA TRIGLAVU.

Škrlati
se zapad
in tihi mrak
iz dolov vstaja,
ko solnce za gore zahaja
tja v daljno, daljno tujo stran.
In dan — je bil...

Od ledenika veje mraz;
v brezdanjo temo se gubé
vasi, goré,
nebo in jaz.

Oton Gaspari: POKRAJINA.

Risba.

SKOZ KRIŽ IN TRPLJENJE GRE POT V ŽIVLJENJE.

Sredi noči se je župnik Tone zbudil. Glava mu je bila težka, život ga je bolel, ker je ležal na odeji, položeni na trda tla. Vse drugo je že pospravil v zaboje in jih zabil. Bila je to poslednja noč. V dopoldanskih urah odpotuje na novo faro.

Zunaj je bilo temno in tudi v sobi je bilo temno. Prižgal je luč, pogledal na uró in zamrmral. »Kdaj bo še dan!« Zravnal se je na ležišču in začel moliti. Pa tudi moliti ni mogel. V itak težko glavo so mu zašle težke misli, grenkejšje kot je bila kedaj resničnost. Razpredle so se v že pozabljene daljave, razvlečene in stare deset let. Deset let je pastiril v svoji kotlinasti fari, vse duše in vse teh duš težave pozna. Sreča Gričarico, nič mu ni treba premišljati: »Mož ji je padel, Madžar ji je otroka navrgel, Bog se usmili njene duše, trpi in se muči zase in za otroka, da se ji je upognil hrbet in se ji šibe kolena.« Pa naj ogovori učiteljico, pri njenih prvih besedah ji vidi v dušo: »Zapuščena in zavržena je, ali je to pokora za njeno mladost, ali, da je kot obsojena, in naj v tej kotlini in zatohli sobi izdahne dušo?« Krene v stran, da bi njena žalost ne segla še v njegove oči.

Težak zaboje je zaškripal in glas je bil oduren, sredi noči strašen. Zbolelo je župnika in v razpletu misli ni mogel verjeti na resnico, da jutri zapusti faro in je mogoče nikdar več ne vidi.

»Prenagil sem se najbrž, ni prav, da grem,« je pomislil. Opazil je pa še drugi, tretji zaboje. »Kar je, pa je, ne morem več pomagati; odpusti mi Bog, če sem grešil,« se je tolažil, bilo mu je pa tesno pri srcu.

»Če pomislim, deset let, iz dneva v dan, prikovan na to kotlino, ki rodi samo grče, trmoglave, same vase zaglodane, nič ni čudnega, da me je zmamilo drugam.«

Pa je slišal še drugačen glas.

»Krivico delam grčam! Niso bile trmoglave tvojim besedam, nauku in svetu, saj si jih dobro obdelal in si jih vzljubil.«

»To je res!«, je pomislil župnik Tone. »Grče so grče, toda če se v grče naseli napuh, je grčav tudi napuh in če se vгнеzdi zloba in zavist v grče, je zloba zlobnejša od zlobe in zavist zavistnejša od zavisti. Tako je! Nič ne rečem, krivico bi delal fari in Boga bi žalil, če bi vse grče metal v en koš. Garjeva ovca je bila, ki je okužila nekaj grč, garjeva ovca pravim, pravim in prosim pa tudi: Bog ji odpusti. Brez jeze in težke misli bi rad šel iz fare.«

Tedaj se pa pojavi v župniku vsa pisana kopica desetih let premišljevanja, dela, molitve, veselja in trpljenja. Takrat je bil še mlad, ves v ognju. Počitek je sovražil, delo mu ni bilo delo, temveč dolžnost, duše so mu bile njegove duše, ljubil je vse, govoril je vsem in je bil lastnina vseh. Nič ni ločil po okusu, po

očeh, po namigavanjih. Razočaran pa je bil enkrat, je bil drugič, tretjič, in v desetih letih, oj koliko razočaranj se je nagromadilo.

In razočaranja so se kar vrstila pred njegovimi očmi. Najboljšemu in najvplivnejšemu je vse zaupal, dušo bi bil dal za njegovo poštenost. Najboljši ga je izrabil in se z njegovo pomočjo okoristil. Kar je ustvarjal mu je odslej poridiral in še božji besedi je jemal svetost. Storil je kasneje dobro delo, nasitil je lačnega, pod streho prevzel brezdomince in počestnjake, odrekli so mu od garjeve ovce okuženi dober namen in ga preoblekli v pohotnost. To je bilo zanj najtežje, in takrat se je zjokal, kot se je zjokal njegov učenik Kristus na Oljski gori.

Hotel se je otresti nevšečnih misli in skušal je moliti znova. Toda moliti ni mogel, vsaj zbrano ne. »Moj Bog, prizanesi mi, ker sem tako priklenjen na grešni svet!« je vzdihnil in zaprl brezvir. Pa tudi oči so ga pekle.

»Kaj sem res tako slab?« se mu je utrgalo vprašanje, z vprašanjem odgovor.

»Slab si že, slab, ker radi posvetnosti zapuščaš vinograd Gospodov, ne da bi ga prej do dobra obdelal. Iz posvetnosti in iz posvetne užaljenosti odhajaš. Prijeten domek si si sezidal, da bi se v njem spočil na stara leta; koliko misli in ur si posvetil svoji hišici in ali nisi opustil kopico dobrih del? Ali nisi grešil, ko si objokoval razvaline svoje hišice in klical božjo kazen na izgubljeno ovco, ki ti je ponoči uničila domek? Ali nisi grešil, ko si v objestni užaljenosti

premetal razvaline in jih spremenil v Kajnov grob. Takrat ti je zvođenela ljubezen do fare, postal si tujec med brati in sestrami in nisi več ločil ovc zdravih od garjevih. Jeza ti je zasenčila oči in vse tvoje delo je bilo oškropljeno z žolčem, maščevanje se je bohotilo v tvojem srcu.«

Župnika je bilo strah in odgovor mu je rezal sveže rane; stare v desetih letih zaceljene, so poznale kri, ki je čakala vzbujenja.

»Preveč črno gledam na vse, zato taki očitki. Ni me obsedla posvetnost, ko sem si sezidal domek, ne. Dober namen sem imel; miru sem hotel v razdvojenosti, da bi se v miru pogreznil v svojo dušo in pognal iz nje vso posvetnost. Tam sem lahko molil, se pripravljaj za božjo besedo, da bi moj vinograd dozorel v Bogu in kreposti. Če sem bil preslab in sem ljubil tudi svojo hišico, Bog mi odpusti. Bog mu pa tudi odpusti, ki me je z njegovo vednostjo preizkusil in mi pustil razvaline. Naj tudi razvaline spominjajo name!«

»Saj si ga že pokopal Bobovca, in še vedno veruješ, da je on grešil nad tujo lastnino in tvojo hišo, ter zapustil razvaline, njegov in tvoj spomin. Moli za njegovo dušo, in ne sodi, da ne boš obsojen. Moli tudi za tiste, ki so ti grešili farovanje v poslednjih dneh. Greh teptaj, grešnike pomiluj, slabo jim vračaj z dobrim, da najdejo pravo pot in se osramočeni pred Bogom skesajo.«

Župnik je segel po brevirju, pa ni našel primerne molitve, oklenil se je rožnega venca in pričel z žalostnim de-

lom — »ki si za nas krvavi pot potil.« Molil je iskreno in dolgo.

»Kaj še ne bo dneva?« je skoro zagodrnjal. Zdela se mu je večnost poslednja noč in čudna tesnoba ga je obšla. Rad bi imel že svojo preteklost za seboj, rad novo življenje v novi fari pred seboj. Čutil pa je težko črno zaveso med obema, ki je še misel ni mogla prodreti. Ves je bil prikovan na desetletje, ki se je v poslednji noči zgostilo v žalostno podobo.

»Ni prav, da odhajaš,« mu je nekaj reklo. »Komaj si Gospodovo njivo razoral, nisi je pa zasejal. Posvetnost te je omamila, telo se ti smili. udobnosti bi mu rad preskrbel. Zato si zbiral in ločil po dohodkih in ne po delu, ker pretežko se ti zdi delo za njivo Gospodovo.«

»Gospod, ne sodi me in me ne obsodi. Grešil sem in se bom pokoril, kakor mi ukažeš. Slab sem in nadložen in nezasejano njivo prepuščam boljšemu nasledniku. Obvaruj ga razočaranj, ki si jih za pokoro naklonil meni, podeli mu pa moč in jeklenost svetega Pavla, meni pa dodeli usmiljenje!«

Silile so mu solze v oči, po životu ga je treslo, mraz je že bilo, na odejo je pa pozabil. Zunaj je bila še gosta tema, pes se ni oglasil na dvorišču in tudi v hlevu se ni nič zganilo. Želel si je lajanja, ropota in zabijanja zabojev, to bi ga vsaj raztreslo, da bi se odmaknil mislim. Zasmilili so se mu farani, upognjeni od dela; rebra vzboklin so nerodovitna, od kamenja so rovnice skrhanne, pota grapava in še živina je vsa upognjena k tlom. Hiše so razmetane

po obronkih in le na pol gledajo iz zemlje, da jih pozimi ne odstriže plaz, le v kotlini so visoke in vitke, kot bi prošile za pomoč božjo, da jih povodenj ne izpodkoplje.

V zvoniku tik župnikovega okna je bila ura in od bregov je čudno jeknilo, zategnjeno pa utonilo v tolmunih kotline.

Zvon mu je bil znan in njegov glas vsakdanji, ali takrat ga je presunil. Ni bilo plat zvona niti ni bil mrtvaški glas, klic iz obupa in osamelosti je bil. Župnik je čutil, da mu udarja v dušo, da toži, kot bi podpisoval tožbo. In še, ko je glas utonil po globinah tolmunov, mu je brnelo in tuje mu je postalo v sobi in tuj mu je bil tako težko skovani jekleni zvok.

Na hodniku se je nekaj zganilo. Drsalo je v temi, obstalo, z rokami iskalo smeri in tipalo po zabojih. Župnik si je obrisal čelo. Potrkalo je na vrata, župnik je pa molčal, ker ni mogel do glasu. Potrkalo je drugič, toda močnejše, vrata so se kar zašibila, vsaj tako se je zdelo župniku.

»Kdo je?« se mu je izmuzal zategnjeni glas.

»Jaz sem!«

»Za božjo voljo, pa ob taki uri? Kaj se ti blede!« je zarenčal župnik. Bila je njegova sestra, kuharica, starikavo in brljavo ženšče, zgoščeno od skrbi in dela v zverženo kepo.

»Tone, nič nisem mogla spati, še moliti nisem mogla. Ves čas se mi je zdelo, da roparji lazijo okrog farovža, in sedaj sem jih videla!«

»Povej, povej, kaj si videla!« je hitel župnik.

»Pred farovž so prišli, nič niso govorili, slamo so zložili, zažgali pred farovžem.« ...

»Zažgali, za božjo voljo?«

»Zažgali kres in odšli,« je hitela kuharica v zbežanosti.

»Kres, kres?« je pomislil župnik, in ni mu šlo v glavo.

»Poglejmo!« je odločil, ogrnil peširino in odšel pred župnišče. Ogenj je pojema, v ognju se je pa cvrlo nekaj črnega in v črnem, gostem dimu je bil napojen vdušen smrad.

Kuharica je stala za župnikom in ni mogla do besede. Z glavo je zmajevala in oprezovala, od kje se vsujejo roparji.

»Lopov!« je zavpil župnik v temo in glas mu je bil glas vojskovodje pred sovražnikom. Zaškrtal je z zobmi, da se je kuharica zgrozila, še nikoli ni videla brata takega.

»Lopovi, to naj bo za hvaležnost! Tako torej se poslavljate od mene, kuga smrdljiva!«

Brcnil je v kup žrjavice, na desno in levo so se zakotalili tleči stari čevlji in povsod se je zakadilo, smrad pa je udarjal v oči, v nos in v pljuča.

»Bog jim odpusti še to, odpusti jim garjevim ovcam!« je šepetaje izmumljal župnik, glas se mu je pa tresel.

»Zakaj si me klicala, vsaj to bi mi bila prihranila!« je zarenčal nad kuharico, bilo mu je pa takoj žal besedi.

»Nič zato, spoznanje več, je že tako. Bog se me usmili!«

Kuharica ga je prijela za roko; in tudi sama se je tresla, ker ni mogla razumeti kresa in župnikove jeze.

»Nikar se ne razburjaj, jutro bo kmalu!« Hotela je povedati še več, pa so ji misli spolzele v temo, preden jih je spoznala.

Župnik se je zaklenil v sobo in ni mogel zaspati. »Vsaj s tem bi mi lahko prizanesli, in bi se razšli, kot bi se nikoli ne poznali!« je mrmral in mraz ga je tresel.

»Sedaj veš, da je tvoja, od Gospoda izročena njiva neobdelana!« je siknil vanj pritajeni glas. »Preslab si bil za grče preslab,« ga je prevzelo in delo vseh desetih let se mu je zdelo, da je utonilo v tolmunih kotline.

»Če grčo prevzame zlobnost, je tudi zlobnost grčava!« si je ponavljal, na oknih se je pa mračilo jutro in iz megle so, kakor skozi rešeto, vrgli na župnika svoj blagoslov solnčni žarki.

»Hvala Bogu. Slab sem, odpusti mi, Bog!« se je zavnal župnik in se oblekel. Kuharica je spravljalala zadnje ostanke v zaboj.

Poslednjič je maševal in ni mogel od oltarja. Spogledovala sta se ministranta, čudil se je cerkovnik, župnik je pa molil in ni znal nehati.

»Zbogom, dragi moji, odpustite mi, jaz odpuščam vsem!« Tako se je poslovil, vstal, v cerkvi so pa ljudje dušili ihtenje.

Izpred župnišča so odrinili naloženi vozovi, bič je počil za bičem. »Hiš!«

V zadnjem vozu je sedel župnik. Glava mu je padala na prsi, roke pa je

imel sklenjene k molitvi. Samo z očmi je odzdravljajal rosnim očem ob poti.

Zavili so mimo visoke hiše, okna so bila odprta in na oknu je stal gramofon. Zvoki koračnice so se divje mešali z ropotom koles in škripanjem peska.

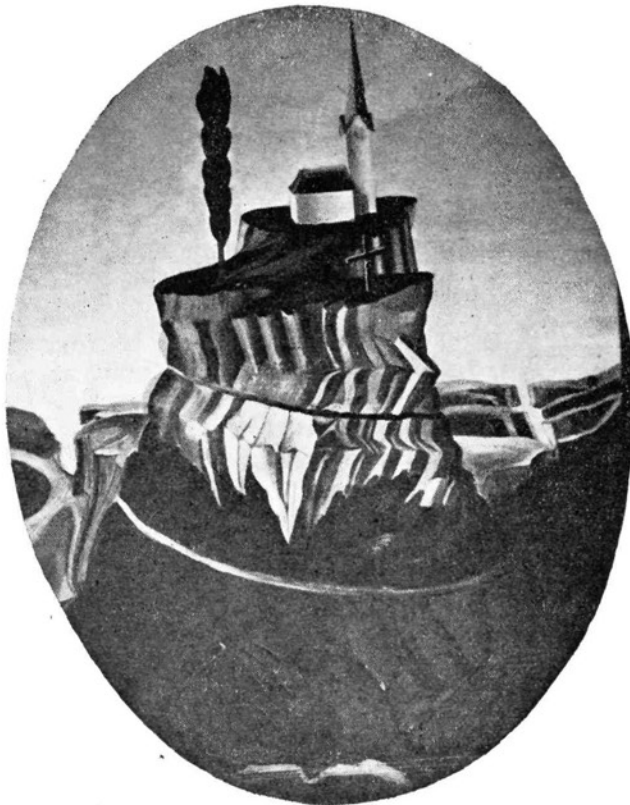
»Še to! In Tinetovec, joj, kako slabo sem ga poznal! Ali še ni konec pokore!«

Ljudje so se spogledali, nekaj jih je zaškrtalo, nekaj jih je pljunilo.

»Vseh deset let je utonilo v tolmunu!« je zavzdihnil župnik, ko je njegov voz zdrknil čez most.

»Skoz križ in trpljenje gre pot v življenje!« mu je ušlo iz solz in pred njim je zagorela mladost in križ, mimo katerega je tolikrat šel in bral klic na podstavku, ki ga pa ni razumel.

Sedaj ga je razumel in spoznal, da je resnica v njem.

J. Tavčar: CERKVICA SV. VIDA.

MLADOST BILA . . .

In ko topoli zatrepečejo
v večernem mraku . . .
In ko borovci zašepečejo
v opojnem zraku,
takrat je, ljubica, lepó,
lepó kot nekdanj je biló.

Lepo je bilo, ko je zadehtel
jasmin nad nama . . .
Lepo je bilo, dékle, ko bilá
sva čisto sama —
In z nama noč, ah, samo noč
in v noči Amor vriskajoč.

In zdaj, deklé, v borovju le šumi —
suho vejevje! . . .
Topoli moji lepi kje ste, kje? —
Kje! . . . Kje! . . . odmev je.
Ah, kje si moj jasmin dehteč? —
Mladost bilá . . . Ne bo je več . . .

SONET.

Tam, kjer pred tremi tedni sva sedela,
veš, tam v verandi, ljubica, stekleni,
kjer voda se pod njo ob skali peni
sen sanja duša moja osamela.

Kakó sva bila midva še vesela
pred meseci! — Veš, takrat ob jeseni,
ko bili so pogledi ti ognjeni
kot tam pod nebom v letu živa strela . . .

Zrem na drevo, rastoče sredi proda,
ki izpodjeda ga deroča voda,
kakó osamljeno drhti, umira . . .

A včasih rastlo je drevo ponosno,
biló drevó je včasih plodonosno,
zdaj čaka, da zapoje mu sekira —

IVAN PREGELJ, Ljubljana:

VRH LJUBNIKA NAD ŠKOFJO LOKO.

V solncu in zelenju vse
mesto Loka pred menoj ležiš,
tegá, kar biló je in kar je še,
tih pomnik živiš.

Da bi Bog ohranil tvoj cvet
in tvoje kantilene zlato,
še kedár nas zagrne véliki svet
in tuje nebo...

Da bi do svojih zadnjih let
takó te imel in užil:
ki na svoje Tolminsko ne morem jaz,
da vsaj tvoj bi bil...

MIRKO PRETNAR, Ljubljana:

TIHI GOST.

V daljah tisočere luči,
a v zavesah mehka godba:
bel nasmeh, iskreča šala:
le da se zakrije sodba.

Išče, išče, a ne najde:
vse je lesk in puhel svit,
kadar zadnja ura zajde,
kje takrat bo njihov svit.

Razdehteli so se zvoki
med pahljačami gospa:
a v zrcalih tisočoki
išče močnega moža.

V daljah tisočere luči,
le da se zakrije sodba:
bel nasmeh, iskreča šala,
a v zastorih mehka godba.

† SREČKO PUNCER:

V SAMOTI.

Nebo rosi na tiho plan.
Čez polja, čez gozdove
in skalnate vrhove
visi v megle zaviti dan.

Še meni, bron, zaklenkaj smrt
in sanje mi uteši,
okov me vseh odreši,
da pot v nov svet mi bo odprt.

Zaspano plovejo vodè.
In mrzli njih valovi
soglašajo z glasovi
zvonov, ki v dalji smrt zvone.

Zapojte mi, zvonovi, smrt,
veselo smrt, ne žalno.
V deželo tujo, daljno
hlepi moj duh, ujet, zaprt.

† SREČKO PUNCER:

MOTTO.

V srcu se zbudilo
mlado hrepenenje
in z mogočno silo
vstalo je hotenje.

Ali hrepenenje
videlo ni zarje,
mlado je hotenje
zašlo mi v viharje.

V SAVINJSKI DOLINI.

V ozadju veličastne gore.
V sredini Ojstrica, na desni Raduha
in gora na levi, ki pravijo ljudje ji
Speči mož.
Zlata večerna zarja
poslavlja se od sinjih velikanov
njih sive lase božajoč.
Nad njeno prosojno rožno roko
od zahoda sem plujo oblaki
ozarjeni in kakor zlate zastave
vijo se nad velikani.
A tu nad polji mrak
je gostejši in težji.

DA SEM JAZ!

Da sem jaz operni pevec,
draga, bi tebi zapel
arijo vso čudokrasno,
da bi ves svet strmel.

Da sem jaz Rotšild bogati,
vso bi te v svilo odel,
zlato in dèmantno krono
tebi na lase pripel.

Da sem jaz slaven glasbenik,
srček uglasbil bi tvoj
in bi ubrano prepeval
pesem ljubezni z menoj.

Ali da vsaj sem filister,
bi te matrono slavil,
nov bi klobuček ti kupil,
v sreči bi se debelil.

Žal mi je, da so le sanje
vse te pobožne željé,
žal mi je, da te le pesmi
moje uboge slavé.

RADIVOJ REHAR, Maribor:

V TVOJIH OČEH.

V tvojih očeh so zapisane boli,
polne odrekanj in polne iskanj,
želj, ki ne spolnijo se ti nikoli,
trudnih, nemirnih in žalostnih sanj.

Ker preglboke so tvoje samote,
ki te od drugih delijo ljudi,
in prebogate vse tajne lepote
dalj, ki po njih ti srce hrepeni.

Z njimi bi vrnil se v čase nekdanje,
utopil se v morju bi tvojih željâ,
lastna pozabil nemirna iskanja,
radost in solze izpil jim do dna.

FRAN ROŠ, Celje:

TRETJI.

Nedelja v pozni jeseni. V opoldanskem solncu je hladno blestela dolina. Sredi nje se je belila velika cesta mimo širokih vasi in polj, kjer so hmeljevke v kopicah pričakovale zime. Ob cesti so se med golimi starimi jablanami vrstili brzajavni drogovi, kantoni in gramozni kupi. Od juga je vlekel mlačen veter.

Po cesti sta hodila stari Počivalnik in mladi Korajev Tonč. Starcu so se noge zdaj in zdaj opotekle. Poslušal ga je Tonč, visoki, temni fant, in mu je pritrzil, kadar se je postavil Počivalnik tik pred njega, kakor da hoče odgovora. In je zopet besedičil dalje, ponavljal od kraja, kar je bil že trikrat povedal, mahal z rokami in se opotekal. Zakaj uro hoda sem od postaje sta hodila že vse dopoldne in sta v vseh krčmah ob cesti

praznila kozarce. Saj je bila važna in posebna ta njihova pot.

Govoričil je stari Počivalnik.

— Kakor sva se domenila, Tonč. Vidiš, samo eno hčer imam, Zaliko imam, pa ta ti je ženska. Skrbna, pridna. Pa čedna, da so si fantje glave trli zaradi nje. Samo smolo je imela, smolo. Za prvega moža si je izbrala tistega Podhostnikovega Anzo. Kako ji je le mogel zmešati glavo in kam je gledala! Predal sem jima grunt in vse. Njivo hmelja sem si obdržal, nekaj žita, krompirja in sod vina za vsako leto izgovoril in posteljo v zidanici. Deset let sem bil vdovec, pa sem se zopet oženil pod Šentjur. Čemu bi se ne, nikomur ni bilo na škodo. Tam pri Mici redim svinjo in kravo. Pa mi je takrat Zalika očitala: — Kaj ste lahko pozabili na mater? Pa

sem molčal. Njen Anza pa je popival kar po več dni skupaj in jo je tepel, Zaliko. Hčer mu je rodila, pa ni dolgo živela. On pa je zapravljal in divjal po vasi. Prav se mu je naredilo, da ga je eden izmed fantov, Žličarjev, dregnil z nožem pod rebra in je umrl kmalu. Še dobro, da se je tako izteklo, dobro za grunt in njo. Takrat pa se je bil vrnil Brdnikov Pepi iz Rusije, sedem let je bil tam. Že prej je bilo nekaj med njima, že prej. Zdaj pa je bil zopet tukaj in sta se vzela. Ni čakala deset let, kakor sem čakal jaz, ki mi je rajnko očitala. Pa je bil bolan Pepi, jetiko je bil prinesel s seboj. Odkraja se je še nekam držal, potem pa je samo poležaval mesece in mesece, hrkal in pljuval. To je bila zopet nerodna reč, ko je bilo treba bolniku streči, zunaj pa je čakalo delo povsod. Dragi so tuji ljudje v dnini. Saj je bil dober človek, Zalike ni tepel in ni popival, pa tudi kako bi bil mogel, saj nazadnje ga je bila le še prazna senca. Vidiš, pa ga je kar na lepem stisnilo tisto pomlad. Zjutraj ga je našla mrzlega poleg sebe v postelji. Pa sem ji rekel: — Glej, Zalika, kako si slabo izbirala, obakrat slabo. Še dobro, da se je obakrat tako izteklo. Če bi ti jaz izbral moža, bolje bi naredil. Tako bi naredil, da bi držalo. — Nič, se je branila, sama bom zdaj, do smrti sama, dovolj sem prestala z obema. Nočem več tretjega, ne bom se več možila. Kadar sem prišel pogledat, kako gospodari, pa sem ji nagajal: — Vidiš, kaj bi ne bilo dobro, če bi imela moža, da bi ti pol skrbi in dela odzvel. Čednega in pridnega? Nič ni marala slišati. Zadnjič pa sem ji omenil,

da vem za tebe in si tak in tak. Nič ni rekla. Mislil sem si: — Aha, sama je uvidela, da tako ne pojde dalje, da tako ni dobro. Rekel sem ji: Tretjega sem ti jaz izbral. Star sem in znam prav in od vseh strani preudariti, kako bi bilo. Korajev Tonč izpod Šentjurja bo zate kakor nalašč. Nasmejala se je in se obrnila v stran: — Ne poznam ga. — E, kaj zato, meni verjemi! To ti je fant! Njegov brat prevzame doma, njega pa pripeljem, da ga vidiš in se pomenimo. Nič ni rekla, da ne. Kaj bi se tudi branila, komaj pet in trideset let ji bo, močna je in zdrava. Le počakaj, da jo vidiš. No, Tonč, kako misliš?

In ga je dregnil z roko v komolec.

— Prav, prav. Ampak zamudila sva se po krčmah preveč.

— Nič zato, danes je imeniten dan in na srečo je treba piti. In zaradi korajže. Saj bi ti ne dal Zalike, če bi ne vedel, da si za njo. Tistih par let, ki si mlajši od nje, nič zato! In grunt, to ti je grunt! Pri notarju ti ga prepíšemo do polovice. Da vidiš grunt! Tri njive hmelja, lani so vrgle dvanajst centov. — Vidiš, tamle je vas. Druga hiša sem od velike ceste, tista je. Tri smreke stoje tam. In za hišo marof, sušilnica in kozolec. Pa da vidiš živino! Glej jo, Zaliko! Na prag je stopila in gleda sem na cesto. Naju čaka. Vidiš jo. Pa je zbežala nazaj v hišo. Ti pa bodi korajžen, da ne poreče, da ji nisem pripeljal fanta, kakor si ga sama nikoli ni znala izbrati.

Trdneje stopa stari Počivalnik, lice se mu smeji, z očmi utriplje. Za njim

stopa Tonč, temni, sloki fant, s krepkim korakom. Zaliko išče s pogledom, saj je pravkar še stala na pragu, postavljena in žareča.

Zalika suče v kuhinji mogočne božke. Zardela je v obraz, z enim samim pogledom je premerila Tonča in zdaj ji sijajo oči kakor v vročini: Lepe svetle oči.

— Vidiš, Zalika, Tonč je tukaj, kar stopi v hišo, da se pogovorimo, kako in

kaj. Kar jaz izberem, to velja. Jesti nam daj in pijače!

V hiši je miza belo pregrnjena, na njej stoji krožnik, obložen s kosi potice, liter vina s tremi kozarci. Vse je bila Zalika že pripravila.

Počivalnik in Tonč sta sedla. Potem je stari priklical hčer. Tonč in Zalika sta si segla v roke in sta čutila, da bo tako prav. Trčili so in kozarci so veselo zazveneli. Veselo in jasno.

— Tako bo prav! je prikimal stari.

MAKS SIMONČIČ, Ljubljana:

SVETINJICA.

Po več ko desetmesečnem nepretrganem bivanju na ladji, ko so v dušljivo vročih, strast in poželenje vzbujajočih nočeh z vsakim dotikom rok onečali drug drugega, so se sedaj, videči pred seboj skoro naga, baržunasto mehka ženska telesa, vrgli na nje kakor divje, sestradane zveri.

Nekateri so z nervozno drhtečimi prsti grabili po njih oblekah, se stresali pri vsakem dotiku njih golih teles, ko maj zadržujoči divje hropenje, ki jim je udarjalo skozi napete nozdrvi in ustnice. Drugi zopet so jih jemali v divji, nebrzdani pohoti v vseh mogočih položajih, in to na ležiščih, postavljenih kraj zidu, kakor tudi na tleh, trgali z njih teles še ono malo obleke, s katero so drugače krile svojo goloto, izpuhtevajoč

v svoji strasti oster duh v potu kopačočih se teles.

Ženske, omamljene od vročine in naveličane večnega prodajanja samih sebe, so se jim vdajale leno in brez volje, skoro brez besed, kakor stroj.

Ivan Brežan je stal ob zidu tih in brezgiben, kot da ne vidi onih pred sabo. Dasiravno je bilo tudi njemu vse telo oznojeno od zadržane strasti, so vendar njegove polpriprte, sive oči gledale zaničljivo, ko se je polagoma odtrgal od zidu in krenil proti izhodu.

»Kam pa kam tako hitro,« ga je ustavil posmehljiv, tenak glas, poln živajočega, porednega smeha.

Nehote se je ozrl, a že je hušknilo mimo njega, se povzpelo na njegove rame in med razbrzdanim smehom ga je

začela poganjati naprej, stiskaje s kolena njegove boke, kot jezdec konja.

Skušal se je je otresti, a se za vse to ni zmenila, samo še trdneje se je z rokama oklenila njegovega vratu, se sklanjala preko njegove glave, poljubljajoč mu oči in šepetajoč mu v uho različne neumnosti.

Jeza, ki jo je občutil prvi hip radi njene norosti, ga je počasi minevala in pod vplivom gorkote njenega tesno prižetega telesa, ga je naenkrat zopet začela paliti strast. Kri mu je udarjala v glavo in oči so se mu meglile in postale vlažne.

Kot da je opazila to spremembo, ga je naenkrat spustila, zdrknila z njegovih ramen in stala, roke uprte v boke z enim skokom pred njim. Njene temne, skoro kovinasto se svetlikajoče oči, zastrte z dolgimi trepalnicami so mu poravno mežikale. Ves razigran od njene hudomušnosti in dobre volje jo je hotel objeti, toda spolzela mu je med rokama in odhitela po stopnicah navzgor. Na zavinku stopnišča je obstala kratek hip, se postavila na glavo kot zanikern mestni paglavec, da mu je zablestela pred očmi belina njenega telesa in naenkrat, svesta si svoje privlačne moči odbrzela navzgor, odkoder je kmalu potem zaslišal tanko škripanje odpirajočih vrat.

Preskakujoč dve, tri stopnice, je odhitel za njo.

Pričakovala ga je pred vrati in ga med smehom potegnila za seboj v sobo. S sunkom noge je zaloputnila vrata, se mu skoro v istem trenutku pognala v naročje, gladeč mu lase, ki so se mu vsuli preko čela.

»Ali te moti svetloba,« ga je vprašala, ko je videla da mežika z očmi, in ne da bi čakala odgovora, skočila k oknu in prostrla zavese.

Po sobi se je raznesel mrak in prvi hip ni mogel razločiti niti onih predmetov, ki so bili kraj njega. Kmalu pa so se oči privadile temi in zagledal je njo, ležečo na postelji, vabeč ga k sebi s svojimi svetlimi, vedno se smehljajočimi očmi.

Vrgel je obleko s sebe in se pogljal k njej, a ona se mu je medtem že umaknila — in se skrila v nasprotni kot. Skočil je za njo, a ona se mu je odmikala in tako sta se nekaj časa lovila po sobi, kot otroka. Končno jo je vendar ujel in kmalu je v sobi zavladal popoln mir, prekinjen samo od časa do časa s težkim, neenakomernim dihanjem.

*

Po ulicah so že vžigali luči, ko sta vstala vsa onemogla z ležišča.

S težkima, tresočima rokama je vrgla na sebe nekako tuniko in prižgala luč. Ne da bi se ozrla na njega, ki se je počasi oblačil v drugem koncu sobe, je stopila pred ogledalo in si začela urejevati razmršene lase.

»Ali veš, da bi se jaz v tebe lahko zaljubila,« je začela čez nekaj časa. »Mogoče tudi, da sem se že. Ti boš sicer mislil, da ti to pripovedujem kar tako, kot vsakemu drugemu, kateremu se ravno zahoče mojega telesa. Pa se motiš. Ravno me, ki imamo priliko opazovati vas moške takrat, ko ste edino odkritosrčni napram ženskam, ravno me, pra-

vim, vemo natančno, kdaj nam da kdo od vas poleg namišljene naslade tudi še košček svoje notranjosti. In četudi tega ni ravno veliko hvaležne smo tudi za malenkost. — Pocestno ščene, nad katerim vsakdo vihti palico, je hvaležno za vsako dobro besedico, za vsak malo dobrohotnejši pogled. In tako tudi večina izmed nas. — Toda komu naj to povem, komu? ... Mogoče onim, katerim služim samo kot nekak nadomestek sitnosti ali bolehavosti njihovih žen? ... Pijancem in svinjarjem vseh mogočih stanov in vse mogoče starosti? ... Fej! Kolikokrat bi jih odklonila, a kaj, ko moram vendar živeti tudi jaz. In potem mi tak prasec, tak ničvreden izvržek še govori o morali, o poštenem, čednostnem življenju ... Hinavec! Najrajši bi mu tistikrat pljunila v njegov svetohlinski pretegnjeni obraz, katerega se še nekaj trenutkov prej ni sramoval tiščati med mojimi kolena.

Govorila je hitro in nervozno z ostrim, presekanim glasom. Lica so ji pordečila in oči so ji postajale vlažne, kot da se zbirajo v njih zadržane solze.

Toda samo kratek hip in zopet se je zasmejala veselo in razposajeno.

»Ni vredno govoričenja,« je zamahnila z roko. »Jaz se ne bom spokorila, a moški ne spreobrnili. V gotovem oziru je tudi bolje tako kot je. Da so moški drugačni, bi morala včasih mogoče še celo obžalovati svoje življenje in se ga sramovati. Tako pa vse to lahko odpade.«

Z nesramno kretljivo je zaplesala po sobi in začela s hripavim, rezkim glasom peti poulično popevko.

V Brežanu se je zganilo nekaj bolestnega in skoro sirovo ji je zakričal naj molči.

Pogledala ga je začudeno, skoro prestrašeno in utihnila.

»Kaj ti je?« je spregovorila čez nekaj časa in njen glas je bil ves boječ.

Ozrl se je na njo, ki je sedela sključena kraj postelje in bilo mu je žal prejšnje sirovosti.

»Od vročine sem ves vrtoglav,« se je skušal opravičiti, »in zato ne prenesem vpitja. — Če ti je prav, mi rajši pripravej kaj o svojem življenju.«

»O svojem življenju? Ni vredno. Je prevsakdanje. In kar ni, tega mi ne boš verjel, kajti navadno ima vsaka izmed nas svojo lepo prikrojeno povest, katero potem servira svojim obiskovalcem.«

»Povej vseeno! Zanima me.«

Pogledala ga je začudeno. Počasi je vstala, stopila k luči in jo zaslonila s kosom papirja.

»Preostra svetloba me boli,« je rekla, ko je sedla kraj njega. S tihim, skoro neslišnim glasom je začela potem pripovedovati.

»Kje je Poljubin več? ... No malo vstran od Tolmina, mu je skušala razložiti, ko je videla njegove vprašujoče oči. Tam sem se rodila kot zadnja izmed peterih otrok.

In lepo je bilo tam, tako nebeško lepo. Potisnjene ob hrib so se belile hišice druga ob drugi, kakor trop belih ovac. Preko Soče so gledale tja na jug in sanjale vse ožarjene od našega zlatega solnca.

Naša hiša ni bila ravno velika in tudi zemlje ni bilo ravno preveč; nekaj polja in gozda visoko gori v hribih. A bilo je naše.

Potem pa je prišla naenkrat vojna. S svojimi železnimi zobmi je razrila naša polja in travnike, zgrizla vas, nas pa pognala v hribe...

Čez leto dni se je vrnil oče. Poslali so ga domov. Kolikor so mogli, so mu sešili glavo, le pameti mu niso mogli sešiti. To so mu vzeli. Ne popolnoma si cer, a vendar preveč, da bi bil še za rabo. Pustili pa so mu žejo, žejo tako močno, da mu jo vse posestvo ni ugasilo. In tistega dne, ko je pritepen laški oštir pograbil zadnji konec njive, so našli tudi očeta v neki grapi...

Tri mesece kasneje pa je umrla tudi mati in ni bilo niti ene ročice njenih otrok, ki bi ji zatisnila izmučene oči, kajti razgnali so nas že prej na vse strani.

Mene je vzela k sebi neka daljna očetova sorodnica. Do mojega sedemnajstega leta me je prodajala za denar in pijačo, potem sem ji ubežala.

»In potem?« je vprašal Brežan skoro plašno, ko je opazil da je umolknila.

»Potem?«

Pogledala ga je začudeno.

»Potem! — No, nadaljevanje prejšnjega ali pa ponavljanje, kakor že hočeš.

Obmolknila je in nekaj časa je bilo vse tiho.

Parkrat je skušal prekiniti to tišino, toda takoj je zopet umolknil in se zatopil v svoje misli.

Čez nekaj časa šele je počasi vstal in z negotovim, opotekajočim se korakom stopil k njej. Objel je njeno glavo; nežno in pobožno jo je objel, kakor objame mati svojega otroka in se zagledal v njen obraz. Iz oči so mu nevzdržno polzele solze in ona je vsa preplašena gledala v ta obraz, ki ji je bil dasiravno popolnoma tuj, naenkrat tako čudno znan...

»In nobenega lepšega spomina ti ni zapustila tvoja mladost?« jo je vprašal, ko se je nekoliko pomiril.

»Spomina?« je vprašala začudeno, kajti ni ga razumela. »Pač, imam nekaj malega, toda tega ne kažem nikomur, kajti je to edini, meni nad vse svet spomin na mojo mater. — A tebi ga pokazem. Ti nisi kot so drugi.«

Stopila je k omari. Izpod perila je vzela okroglo papirnato škatlico in jo odprla. Majhna, srebrna svetinjica s sliko Svetogorske Matere božje mu je zasijala nasproti. In na drugi strani vezano z okornimi črkami. — V spomin! Sveta gora, 11. VII. 1914. Mati. —

Zaprta je škatlico in jo položila na prejšnje mesto.

»Ah, kako dolgo je že od takrat,« je vzdihnila. »Eno leto šele sem bila stara. Tudi moje sestre in moji bratje imajo enake svetinjice. Po njih se bomo spoznali, če se vidimo še kdaj.«

»Da,« je pritrdil zamišljeno Brežan, »po njih se boste spoznali.«

Stopil je nekoliko v stran, počasi povlekel izza pasu listnico in jo položil na mizo.

»To je zate,« ji je rekel in glas mu je bil čudno tih. »Ni ravno premoženje,

a za začetek poštenega življenja je dovolj. In jutri boš zapustila to hišo. Niti kraj naj te več ne veže. Samo k materi na grob še pojdi in ga pokropi s solzami! Tudi zame, čeravno sem ti tuj.«

Skušala mu je ugovarjati, a je zamahnil z roko:

»Pusti! — Obljubi mi samo, da ne pogledaš v listnico prej ko jutri. Ni v njej nikakih skrivnosti. Samo denar in moje ime.«

In stopil je še enkrat k njej. Kakor malo prej je stisnil njeno glavo med svoje dlani. Njegov obraz, ves blede in vznosen se je sklonil nad njo in na svojem čelu je začutila poljub, rahel in čist, kakor blagoslov odpuščanja.

Počasi jo je spustil iz objema in ne da bi se še enkrat ozrl je odhajal s počasnimi, trudnimi koraki in njegova postava je bila postava starca.

Ulica je vrvela, a ni se ozrl.

Hitel je iz mesta in korak je postal zopet trdnejši, svobodnejši. Ob nogah se mu je vila železna kača. Daleč v nedogled je segalo nje telo, črno in pošastno, presekan samo tu in tam z žarčkom svetlobe, sevajoče iz posameznih hiš.

Od časa do časa se je pod njim stresala zemlja in v daljavi nekje je bučalo in sikalo. In potem vedno močneje, vedno glasneje. Ustavil se je in pokleknil kot k molitvi. Z vratu si je snel majhno svetinjico Svetogorske Matere božje in jo pritisnil na svoje blede, izsušene ustne.

In zažarela je vsa plan v krvavordečem siju. Zagrmelo in zatulilo je ozračje in črna pošast se je prevalila preko njega, hitela naprej obsevajoč njegovo mrtvo truplo s svojo bežno svetlobo.

Oton Gaspari: JESEN.

Risba.

POVEJ MI ZGODBO TEH PISEM . . .

sem dejala in pokazala na sveženj v predalu.

— Ne vem, zakaj jih hranim, mi je odgovorila prijateljica, — morda zato, da obujam kes nad svojim ravnanjem . .

— Plesala sem na maskeradi upodabljajočih umetnikov. Kakor v temni čaši so se prelivale v črno zavešeni dvorani barve pestrih mask . . . Med plesom sem srečavala dvoje čudovitih oči, ki so nekaj lovile. Vselej so obstale na meni . .

— Prišel je odbornik komiteja in ustavil mojega plesalca. »Oprosti me za nekaj minut,« je dejal in pomignil tistim očem, »moj kolega ti bo delal družbo tačas.«

Odšel je.

— ,Te oči, te oči, kaj je za njimi,« sem morala misliti . . .

»Nisem čula Vašega imena . . . rekla Vam bom ,Mathos'. Taki ste kakor zvok te besede, teman in žametast . . .«

»Tudi jaz nisem čul Vašega imena, mislim, pa, da Vam gre ime ,Salambo'. Videl sem Vas plesati. Tako so molile svečenice poganskih bogov.

(Hitro mi vrača poklone; vsaj postudi se, da ni prebanalen, — sem si mislila.) »Vaše oči so nekoga iskale, ne dajte se motiti,« sem dejala. »Iskal sem.« — »Zdaj ne več?« — »Ne več.« — »Ves večer ste brez dame?« — »Da.« — (Aha! junak samote.) »Zakaj?« — »Ker ne plešem.« — (Hm, že zopet izjema!) »Najbrže tudi ne kadite, ne pijete alkohola.« — »Tako je.« — »Torej popoln absti-

nent?« (Glej, glej! ta je pa na nov način maskiran.) »Najbrže tudi ne delate poklonov?« — »Čemu? Delajo jih samo tisti, ki se hočejo prikupiti damam v bolj ali manj egoističnem namenu. Meni ni do ženske naklonjenosti.« — (Oho, čujte, čujte!) »Torej tudi do ljubezni ne?« —

»Ženo, ki mi je nedosegljiva, ljubim. Kadar me vzljubi, mi postane očevratna. Zasovražim jo.« — (Oh, kako interesantno!) »Torej je Vaša kaprica nesrečna ljubezen? Tudi ta taktika osvajanja ni napačna. Ali je to edini način, ki ga uporabljate?«

— Oči me pogledajo mirno: »Edini.«

(Ali misli resno, ali se šali?) — »Govorite spadate v ono vrsto mož, ki imajo preizkušeno, stalno metodo, da love ženska srca. Če pa kdaj odpove, ste užaljeni, obsojate ženske in ne lastne neumnosti ter napadete pristopnejšo trdnjavo. Malo je mož, ki so tako trmasti, da se potrudijo najti drugo ali tretjo uspešnejšo metodo.«

»Morda pa predmet ni nevreden truda . . .«

(Nesramnost! Za to opazko se bo kesal!) »Slabo izpričevalo dajete moškemu okusu in jako nizko se cenite.« (Tu imaš!!) Pogleda se sovražno križata. Odločena sem, da se osvetim za to. Takoj začnem: »Zame je užitek poizkušati na možu različne metode, najti pravo diagnozo in ko se zaljubi — ga pustim na cedilu. Nekoliko sva si slična. Vi zasov-

vražite ženo in greste. Jaz pa se nasla-
jam ob nesrečni ljubezni in — tudi grem.
(Bog ve, če mi verjame, kar mu razla-
gam? Zdaj čutim, da sem našla pravo
pot, da mu poplačam. Ni mu do ženske
naklonjenosti, čakaj ljubček!) Pogledam
ga z najlepšim pogledom: »Ali naj se
zaljubim v Vas?

»Ne, samo tega ne!« mu uide ne-
hote.

»Torej me ljubite?«

»Ne.«

»In če se zaljubite Vi vame?« ga
vprašam popolnoma resno, »riskirate,
da boste brezuspešno zdihovali...«

»Ne bom,« odgovori on.

Smehljam se: »Pazite, ime mi je
Salambo...«

— Drugi dan sva se našla v parku.
Ni izpremenil stila. Tudi jaz ne.

(Oba igrava komedijo. Da vidimo,
kdo bo zmagal!) »Torej? Diagnoza? Se
boste zaljubili?« se norčujem.

»Ne,« pravi in me pogleda. »Vi?«
vpraša.

»Če bi dejala ,da', bi me sovražili.
Ako bi Vas torej ljubila ali hotela vsaj
vračati Vam simpatijo, bi morala
molčati...« Njegove oči so odsevale
ljubezen. (Resnično? Igrano?) Moje so
ga varale. ,Da', so govorile, ,ne', ,ne
vem', ,mogoče' — kako s slastjo sem ča-
kala trenutka, ko mu dokažem, da se je
ujel na svoji lastni metodi.

— Bila sva v kinu. Gledala sem
bežne slike in čutila njegov pogled, ki
se ni umaknil z mojega lica. Poljubil mi
je roko. Ustna so pekla. Roka je bila

mrzla. Zaslutila sem, da postaja igra
resnica. Čutila sem, da drhti od želje, da
bi me poljubil, in da ve, da tega ne sme.
Izgubil bi igro. Kaj je močnejše? Želela
sem, da bi se premagal. V mislih sem mu
govorila: »Ne smeš me poljubiti, sicer
je vse končano med nama. Nočem —
čuješ — nočem!« Gledala sem film in
čutila boj, ki ga je bojeval sam s seboj.
Za hip me je popustila volja, naj me ne
poljubi in že sem čutila poljub na licu.
Nekaj se je zrušilo v meni. Čutil je to.
Nisem se premaknila. Nisem ga pogle-
dala. Od mene je zavel strupen hlad.
Po predstavi me je molče spremil. Ob
moj molk se je opoteklo par njegovih
besed. Nič. »Samo besedo recite!« je
prosil. »Čemu ste storili to?« sem de-
jala s stisnjenimi zobmi in solze so me
dušile. Ne vem, ali sem mislila s tem
celo komedijo ali samo poljub. Z za-
molklim buhom so naju ločila vežna
vrata.

Naslednji dan je zahajajoče solnce
zlatilo sneg, črna in gola so stala dre-
vesa in mrak je vijoličasto pobarval
sence, prav kakor na nemogočih barva-
stih razglednicah. In da bo razpoloženje
popolno, banalno in ponižujoče zanj,
sem ga z molkom in skomiganjem raz-
men pripravila, da mi je po vseh pred-
pisih romanov razodel ljubezen. Trpel
je. Sram ga je bilo, ker je čutil poraz.
Mučila sem ga na najbolj neokusen na-
čin in ga vprašala, iz katerega romana
se je naučil priznanje na pamet. Hotela
sem, da me zasovraži. Pred hišo sem mu
ponudila roko, ko da se ni zgodilo nič.
Ni je sprejel. Ni mi verjel. Brez besed
sem odšla. V šipi sem opazila, da stoji

na istem mestu in gleda za menoj. Prav kakor v romanu.

Čez nekaj minut pozvoni. Javijo mi, da želi neki gospod govoriti z menoj. Naj vstopi. Stojim sredi sobe, a mu ne ponudim stola. Kaj želi? Govoril je brezsmiselne besede. Oči so se mu solzile. Nisem odgovorila. Gledala sem ga. Brez ljubezni. Brez sovraštva. Kot tujca.

Potem je hodil na plese, samo da me je videl plesati z drugimi. Bila sem vesela, koketna — njemu na kljub. Kar dar sem bila posebno »milostljiva«, sem prekramljala odmore z njim.

Tudi k nam je prišel. Spominjam se dneva, ko mi je prišel voščit srečno pot. Odpravljala sem se na potovanje. Poljubljal je notranjo stran mojih rokavic: »... ker Vam tako dolgo ne bom smel poljubiti rok...«

Par trenutkov sva bila sama. Stopil je tesno k meni in me gledal. Tresel se je in tak nemir je bil v njem, da je prešel tudi name. Čutila sem: če bi me poljubil, bi me zadušil. Strah me je bilo. Nekdo je prišel v sobo in nato smo se odpeljali na kolodvor.

V torbici sem našla listek, poln gorečih besed. Zavedala sem se, da ga — ljubim.

Dan na dan so hodila njegova pisma, polna ljubezni. Odgovarjala sem mu konvencionalno. Ta pisma tu so njegova.

Ko sem se vrnila, sem mu dejala: »Ljubim Vas.« Obstal je, me gledal nekaj minut in zasopel: »Ne, saj to ni mogoče! Šalite se, igrate se z menoj...«

Zmajala sem z glavo: »Zares — ljubim Vas...«

Vozili smo se po reki. Mesečina. »Povejte mi po pravici,« je dejal in oči so prosile ljubezni. Ljubila sem ga. Rekla pa sem: »Prijatelj mi ostanite...« (Prav tako! Banalno, kolikor mogoče! — sem se rogala sama sebi. — Bolje je tako.)

Nekdo je igral na vijolino. Mathos je pel: Pod pendžeri... Njegove solze so padale na mojo roko. Samo midva sva jih čutila..

In zdaj sva prijatelja, tovariša. »Bi me poljubili, če bi Vam rekla?«

»Ne!«

Smejeva se, a najin smeh je — laž.

BAZAR.

Že z minareta mujezin se dere...
Brbrajo mrki bonci in Tamani...
Molilni mlin nenehoma klepeče...
Skrivnosti verske, blagoslovi, kletve
so občestvu naprodaj, —
vse po šest in osem!

Preroki božji, blede, dolgolasi,
prevzeti od krasote vsega stvarstva,
pojo mu slavo v verzih, barvah, kamnu —
v svetiščih preslovesno okrašenih...
Naprodaj vse blago je, —
vse po šest in osem!

Trpini suhi, votlogledi, bosí
za skorjo kruha se bore krvavo...
Vodnike svoje zró — »rešnike blage«,
v očeh se up bori z obupom...
Naprodaj so »glasovi«, —
vse po šest in osem!

Dekliče glej, prekrasne, jasne, —
livada limbarjev je to prebelih!
Ljubezen žarka jim razvnela lica,
iztezajo roke — objem želeče...
»Hej, kdo da več!?!« — Sicer pa
vse po šest in osem!

UVOD V UMEVANJE NAJMODERNEJŠE UMETNOSTI IN NAVODILO KAKO POSTANEŠ NAJMODERNEJŠI UMETNIK.

Preden se izgubim v podrobnejša razmotrivanja, naj navedem definicijo pojma umetnosti po slovečem prof. dr. Vsevidu Špuriusu.

Efluacije in emanacije spiritualnega centra univerza, eternege, semperprezentnega, homogeno dispartiranega intus in periferijalno, cirkulirajočega in immenzurabilno vibrirajočega v sferično-muzikalnem ritmu, te efluacije in emanacije, objektivirane in materijalizirane kot senzualni fenomeni kozmosa perturbirajo ultrasenzibilno psihoarstista, in te semferfluidne kozmičnodina-

mične perturbacije, harmonično projicirane skozi prizmatično kamero artistove psihično individualno diferencirane ultrasenzibilitete na ultrabeige paravent kvotidijenosti imenujemo — fenomen Ars.

To je točna in jasna definicija, ki jo mora razumeti vsako triletno dete vseh kulturnih narodov.

Preden seciram drobovje najmodernejše umetnosti, vržem še kratek pogled na sicer slavno, a žalostno polpreteklost.

Vsa mladina si je globoko oddahnila, ko je ugasnil idijotsko naturalistični impresijonizem, ki je smatral svet le za fenomen barvastih lis in je zahteval od slikarja, da zatre v sebi vse vrste inteligence razen one, ki jo ima vsaka kokoš, ko občuduje bujnopisano perje svojega ljubčka. Vse druge vrste inteligence je vrgel med literarno šaro. Michelangela n. pr. so vpisali v register obrtnikov — kot nepomembnega ilustratorja biblijskih pripovedk.

Svet je bil te rafinirane barvene godlje sit in je kot vsak prenasičenec zahteval obratno dijeto. Prej zaničevani »predmet« je splaval na površje. Prej zatirana, zaničevana ideja, duševnost je dobila premoč nad naravnimi liki. Klic: »Narava je vse!« je preglušil bojni krik: »Proč od narave!« In zdaj se razlega: »Proč z naravo!«

Ne morem naštevati vseh struj, ki so se na kadavru impresijonizma čez noč porajale in čez dan umirale. To je snov za poseben leksikon.

Toliko pa smo si danes že docela na jasnem, da je vsak študij narave banalen — narava sama je vsota vseh banalnosti. In umetnikova moč in veščina raste progresivno z distanco, s katero se od narave oddaljuje. Anatomija, perspektiva itd. vse nepotreben balast duha, ki hoče materijo zavestno premagati. Ne le nepotreben, ampak celo strupeno-škodljiv balast, ki ovira in zatira razvitek primarne naivnosti.

Na božji prestol se je vsedel Umetnik in vlada ter oblikuje svet. Na vsak način vsak dan — nekaj novega! Vivat ipse et ipsatio!

Proč s simetrijo! Proč s sladkimi simetričnimi obrazki! Oko modernega umetnika se naslaja na lepoti nesimetričnih tako zvanih pokvek. Vse organsko življenje le preveč sledi temu starinskemu principu simetrije, in šele na nekristalizirani materiji se oko modernega umetnika odpočije.

Anatomija je suhoparen nauk za medicince in prirodoslovce, umetnik pa naj ustvarja like po svoji notranji potrebi. Perspektiva pa sloni itak le na optičnih prevarah, umetnik pa išče le golo resnico.

Naravne barve so suhe, brezdušne. Umetnik najde svojim idealom primeren barveni izraz in tako uveljavlja le notranjo resnico.

Vendar srce modernega umetnika še ni zadovoljeno. Preveč mu še tišči na možgane šablonska modrost šol. Šola uniformira duševnost in zaslepi naivni pogled na svet in življenje. In vzame umetniku potom naporov šolanja neštete kilovate svežih sil.

Proč s šolami in s šolanjem!

Nekaj ljudi je vendarle imelo poguma dovolj, da so iztresli iz sebe vse pridobitve materinske vzgoje in šole. Zavrgli so materinski jezik in iznašli svoj jezik. Poslušajmo!

be be be me me me
gaga gaga hov hov hov hov
miau miau — bu mu
havajo pieli havamba pucli
fic fic fic — mvampa flic
a a a oha aha
havamba fiuuu havajo huuu
mu bu

Li ne čutite pretreseni vibracij kozmičnega ritma? Slišite ta kozmični jezik, umljiv vsem bitjem v svetovju? Li ne čutite, kako Vam tolče in zbija v srcu nebonoseči Atlas in kuje cekine pravečne veljave? Le velemojstru Samorodu se je — žal le v nekaterih skicah — posrečilo najti temu kozmičnemu občutju adekvaten izraz v barvah. Tu je vsota vseh umetnosti: zvočnost, barvenost, praktičnost.

Žal pa manjka še vedno velika porcija prave iskrenosti in nujne naivnosti. Umetnik, ki le za čas svojega »božjega razodevanja« oblače preklane hlačke in platno prodaja, se na cesti nosi po zadnji modi in govori kot rojen diplomat. Pesnik, ki je našel svojemu notranjemu občutju primeren primarno naiven izraz, govori na cesti vulgarno kot raztrgan dohtar, kadar treba koga n. pr. »napumpati«.

Treba se je nam dokopati do pravega praumetnosti. Niti otroci prvega razreda osnovne šole niso več dovolj iskreno naivni, da bi se nam razodeli kot praumetniki.

Treba je tedaj otroka zapreti v samotno gozdno kolibo, da ne vidi in ne čuje pokvarjenih ljudi. Med nedolžnimi, nepokvarjenimi gozdnimi prebivalci naj zraste v sveti nedolžnosti in nedotaknjeni naivnosti. Če bi mu pa manjkalo pravega talenta in genijalnosti, bi se dalo temu lahko odpomoči po dognanju slavnih psihijatrov. Blaznost in ženijalnost sta v ozkem sorodstvu. Problem ni težak in si človeška družba umetno vzgoji poljubno število ženijev s tem, da nekoliko nadarjene ljudi z

lahkimi metodami spravi v stanje blaznosti. Ni se bati hiperprodukcije, ker se človeška družba ženijev bolj boji nego jih ljubi in jih rajši pobija in ubija nego neguje in časti. (Razen po njih smrti kajpak, ko so že »neškodljivi«.) In družba ve, da so ženiji skoro brezizjemno več ali manj nesrečni ljudje, največ zaradi odpora konservativnih občanov.

Prišel je torej zlati vek, ko nam bo Studenec produciral naše umetnike in učenjake, iznajditelje, politike, diplomate itd. Po strogi psihijatrični doktrini je normalen človek le idealna zahteva. Te vede, ki je v praktičnem življenju neizpolnjena, človeka, ki bi bil obenem idealen državljan, popoln svetnik in nezmotljiv vsevedež, ne najdeš v življenju, ampak le na papirju. Torej se da tako vsak človek po psihijatriških metodah po svoje preobraziti v velik talent ali v ženija. S tem je problem nadvse zadovoljivo rešen.

V Franciji živi velik ženij, ki je bil svoje dni navaden delavec brez sledu slikarskega talenta. Kot otroka so ga morali celo tepsti, da je zrisal za šolo potrebne naloge. Nekoč se je pri delu na glavi ponesrečil, da ni bil za nobeno pametno delo več uporaben. Začel je slikati. Odkrila sta ga učenjak s Sorbone in čifutski špekulant, trgovec z umetninami. Danes veljajo njegove slike (zmazki, bi rekli vi) težke deset tisoče frankov.

Kdor natanko pozna življenje in ves psihični ustroj nekaterih očetov našnjih struj, mora zgoraj omenjeno teorijo psihijatrov le potrditi.

O studenška blaznica, ti matica naše bodoče kulture! Naprej, rojaki! »O, zlati vek zdaj Muzam kranjskim pride!«

Pripis. Bral sem to razpravo in me je mojega dolgoletnega šolanja sram. Uvidel sem, da po tej poti kot umetnik ne pridem do pravega sodobnega ugleda. Napravil sem zadnji poskus. Vzel sem si vzgojitelja, dečka, starega tri

leta in pol, in ga občudujem. Občujem s kozami in z gosmi, da se pririjem do naravne naivnosti. Prebiram in gledam »Rumene svečke« in že mi migljajo pred očmi črte in pike za »Črne plamenčke«. Lastno fotografijo že imam, risbe pa načrtam jutri med obedom.

Be be be me me me
gaga gaga
bu mu — fiuuuu!

E. Justin: MOTIV IZ BOSNE.

Orig. lesorez.

JOSIP STRITAR:

PISMO MILANU PUGLJU.

V Aspangu 14. aprila 1920.

Velečastiti gospod!

Danes šele mi je došlo Vaše c. pismo s tako nepričakovanim in veselim poročilom! Lepa hvala! Poslani blagodar mi bo prava pomoč in podpora v tako težavnem življenju. Z mojo pokojnino (mesečnih 532 K) smo, poleg mene moja zvesta in skrbna družica s svojo gospodinjsko pomočnico še za silo izhajali dozdej, kako bo vprihodnje, kdo ve. Cene za vse so tu ogromne, da jih zmorejo samo židovski in drugi vojni dobičniki, ki se zdaj tako objestno in oblastno šopirijo tod. Človek bi se jim rad umaknil, ko bi le vedel kam. Te cene pa se še vzpenjajo od dne do dne više in više. Zato potrebujemo razen živil, tako blagovoljno nam pošiljanih iz Ljubljane, ki nas branijo pogiba po lakoti, tudi še gotovine za razne neobhodne potrebe. Zato nam je ta podpora iz Amerike tako dobro došla.

Kaj početi s čekom? To boste Vi bolje vedeli nego jaz. Ali ga pošljete Vi banki na Dunaj in ta Vam pošlje denar ali pa naravnost meni v Aspang s poštno nakaznico. Ali pa pošljete ček meni, da ga pošljem na Dunaj svojemu sinu, da mi opravi česar potreba. Kakor se Vam zdi, ali pa morda še kako drugače, da bo prav. Hvaležen Vam bom za vse! Kako naj se spodobno in dostojno zahvalim blagima gospema dobrotnicama? Tudi Vas moram prositi pomoči. Jaz ne vem, kako, po katerem potu in v kaki obliki se pošlje pismo v Ameriko. Prosim Vas torej, pošljite priloženi list o priliki na svoje namešče; pa naznani mi stroške. Tu pa mi pravijo vsled starosti (84 let) in slabe hrane oslabele oči: konec! Torej konec.

Sprejmite blagovoljno mojo iskreno zahvalo in moj srčni pozdrav!

Jos. Stritar.

J. SUCHY, Ljubljana:

OB DALMATINSKI OBALI.

Siromašen narod smo Slovenci, potisnjeni med kraškimi holmi in veličastnimi planinami, čijih kralj in gospodar, stari Triglav, zre daleč tja doli, na one prelestne kraje, ki jih pomlaja večno divni Jadran. Srce se nam krči, ko se spominjamo izgubljenega raja, nekaj

slovenskega Trsta, in tem večje je naše hrepenenje danes, da potožimo slovanškemu Jadranu svojo bol. Tja na njegove obale nas vleče in vabi nevzdržna sila, želja po utehi in po oživiljenju.

Dvanajsturna voznja nas loči od morja. In če smo bedeli tudi vso noč,

smo vendar spričo morja pozabili na vso to mučno vožnjo.

Dasi Sušak sam na sebi očesu ne nudi baš najlepše slike, ga je vendar kot izhodišče na sinjo Adrijo vzljubil še vsak potnik. Kaj Drveni gat, po čigar zaplankanem svetu se premika vsa ta karavana pešcev, voz in avtov, kaj zaprašene ceste in nezadostni prostori v obeh sušaških hotelih, kaj uboga sestra onstran zastraženega mosta s svojimi pičlimi sprehajalci in velikimi zgradbami, v katerih vlada skrb in siromaštvo ljudstva, — če pa smo v objemu morja, ki nas liki fata morgana miče in kliče z neodoljivo silo svoje lepote in čistega zraka, s svojim besom in bučanjem, s svojim pljuskanjem in valovanjem.

Pozdravljena, Učka gora, ki zreš v tužno Istro, pozdravljen, ti idilični »Vrbniče nad morem«, in ti staroslavni uskoški Senj, ki te je vzljubila burja jadranska, da se dan za dnevom vnovič poraja v tvojem naročju!

Stare gole strmine kamnitih skoljčev Sv. Grgura in Prviča utesnjujejo pot v Železna vrata, skozi katere plove naš ponosni brod »Karadjordje«. Sedaj vozimo vstric zelene obale otoka Raba, kmalu nas pozdravi Sv. Kristofor in idilični zaliv Matovica, nad čije vzglavjem kraljuje naš stari gospar Beppo, izborni poznavatelj dobre rabske kapljice in še boljšega ovčjega sira. Izletni točki rabskih gostov.

Še pol ure in evo ga najlepšega dalmatinskega kampanila, ki stoji tam vrhu rabskih pečin osamljen, kot bi se bil sprl z vso svojo srednjeveško okolico,

ali pa kot memento lačnim zemlje: hands off!

Slikovit je ta božji kraj, ki ga čuva burje in viharjev strmi Velebit. Drug tik drugega se vzporeja četvorica stolpov nad strmino Raba, ki jo v vznožju že dolga stoletja zaman izpodkopava srdito morje. Val za valom besni v skalovje in se peneč odbija.

Buči, buči, morje adrijansko!

Liki albatrosi, ki so trudni od daljnega poleta legli nad gladino morja, je pred nami in okrog nas morje oživelost nešteti jadrnic in čolnov z izletniki, deloma se vračajočih, deloma se oddaljuječih. Lahen »mištral« se igra s čolnički, zibajoč jih sedaj na desno, sedaj na levo, skoro kot pestunja, ki uspava varovanca v zibelci.

Na zamolkli klic sirene se je ves Rab zbral na obali. Živahni pozdravi slede končnemu pristanku parnika.

In spet smo na visokem morju. Znočilo se je. Lunin svit je posrebril valove, da so videti kot raztopljena masa platine. Pred nami na otočiču Dolfinu se prikaže in izgine lučka še manjšega svetilnika. In že smo za rtom Lunom na otoku Pagu. Sedaj plovemo mimo Silbe in Oliba ter smo kmalu v zalivu med Uljanom in Dugim otokom. Zdi se, da plovemo na neizmerno velikem jezuru.

Čimdalje več drobnih golih otočičev se vrsti pred našimi očmi. Bele pešene se vzpenjajo po njihovih bregovih, zadevajoč jim znova skeleče rane v starikasto ogrodje.

Zader smo že davno pustili za seboj. Spet srečavamo nebroj malih ško-

ljičev in kot bi mignil, se v enoličnem bregu pojavi razpoka, fjord, v katerega sedaj zavijemo. Koncem razpoke se pojavi očem v morju luči očarljiva slika starega Šibenika. Pred nami se vzpenja sivo mesto ob rebri v vis, sivo kot kamen, na katerem je zidano. Staro in utrujeno sloni ob hribu, dalje ne more v vis, zakaj zgolj kamenje in kras se razpenjata vse tja do onih prastarih dveh trdnjav na vrhu visokega hriba.

Zvok sirene — in že krenemo v počasnem obračanju ladje iz šibeniške luke na odprto morje. Sivo jutro je. Polagoma se začne svitati in pol ure pozneje zardeči zarja na dotiku neba in morja.

Kakor nagajiva in poredna otročad se poigravajo okrog ladijskega boka smeli morski harlekini, premetavajo se sedaj drug čez drugega in spet družijo v pare ter brze tik pred sprednjim delom ladje, da meniš: vsak trenotek mora ladja predrzneža razpoloviti.

Med tem smo zavili v vzhodni smeri v tiho vodovje med kopnim in velikim otokom Čiovom. Pred nami stoje ponosni stolpi Trogira in njegovo obrambno zidovje. Sedaj se sveti v žarkih pramenih vzhajajočega solnca, kot bi stale tod pozlačene kupole pagod.

Skozi ozki predor med kopnim in Čiovom smo brzo zabrodili v razsežni kaštelsko-splitski zaliv. Rumeno skalovje Kozjaka in Mosorja je videti kot velikanski žaromet zlata, v čigar refleksih se svetijo za odtenek medlejše barve dalmatinske metropole.

Split, nekdanje pribežališče ubegalega rimskega imperatorja, kjer si je Dioklecijan sezidal svoj veličastni tu-

sculum, tačas morda največje čudo lepote in veličine, je dandanes že vprav radi tega, ako že ne radi svoje bajne lege, občudovan in poznan po vsem svetu. Tri sto let po Dioklecijanovi smrti, ob preseljevanju narodov, so sicer ne-disciplinirane tolpe porušile sosedno Salono in opustošile cesarjevo palačo, vendar pa se ni mogel poznejšim rodom uničiti dojem silnega obsega Caesarjevega Splita. Še danes je v okolišu Dioklecijanove palače nastanjenih skoraj 3000 ljudi.

Mavzolej, ki si ga je Dioklecijan sredi svoje palače sezidal, so preobrazili v cerkev Onega, ki ga je svoj čas toliko preganjal. Skoraj neizpremenjen je danes kot katedrala, na čije stopnicah še vedno počiva Sfinga, ki naj bi čuvala pokoj mrtvega imperatorja.

Čisto osamljen in tuj sredi teh veličastnih preostankov iz davnine pa stoji splitski kampanil, kot bi se sramoval svoje veličastne okolice.

Tam spodaj pod pokopališčem buči morje in zaganja cele fontane razpenjenih valov v zidovje, od katerega se spet vračajo v curljajočih kaskadah v njegovo naročje.

Čudo so si ustvarili Splitčani s svojim bajnolepim Marjanom. Odtod je najlepši razgled pa vsem kaštelskem zalivu in po nizu ob njegovih obalah razvrščenih sel in krajev.

S težkim srcem smo se poslovili od mesta, čigar lepoto in mičnost tako srčkanu opeva Splitčan: »Ča je čarna Nica kontra Splitu gradu!«

Dalje nas vodi jadransko morje mimo Omišlja, ki je nekoč slovelo kot pi-

ratsko gnezdo v strah in grozo beneškim galeram, — mimo Brača, Hvara in gorovja na polotoku Pelješču v — Makarsko.

Ob tihem in širokem zalivu se razteza mesto v dolžini, povsem komodno in ležerno. Vse prečne ulice se od obale vzpenjajo v vis, celo trg je poševen. Krasen razgled se nudi očem s teras nad pečinami: na mesto, na pestro življenje v luki, na gore in odprto morje.

Spet smo na potu. Mimo Korčule in Mljeta plovemo v Gruž, odkoder se peš napotimo v Dubrovnik. Še ga zakriva hrib, toda ko dospemo na vrh, se nudi očem panorama, ki je svojevrstna na svetu. Navpično pod nami se zaganja morje v rdeče skalovje, se peni ob pečinah in se zelenkasto izpreminja v razpokah in brezni. Pred nami pa stoji kraljica Jadrana, nekdanja sestra in — rivalinja Benetk.

Slikovit je Dubrovnik spričo svojega zidovja. Kot v težkih časih minulosti se uporno zadira v morje, ki ga je

nekoč zavladovalo. Še v petnajstem stoletju so Dubrovčani vozili po vseh morjih ter kjer so mogli, škodovali prestižu Benetk. Sedaj so se postavili pod zaščito padišaha, sedaj spet zaprosili pomoči sveto rimsko kraljestvo. In kljub vsemu so se znali odtegniti vsakemu vplivu od zunaj. Šele leta 1808, po odhodu Marmonta iz Ilirije je mesto izgubilo svojo samostalnost. Danes slovi še vedno kot bizarna slikovitost in last not least kot mesto duhovnih veličin Dalmacije, kot mesto Gundulića, Palmotića, Vojnovića, Vučićevića, učenjaka Boskovića in dr.

Solnce je v zatonu in razsiplje poslednje žarke na staro zidovje. Morje se svetlika v kalejdoskopu zelenih, rumenih in zlatih boj. Edino konture Lokruma sredi te barvitosti so — črne. Na večernem nebu stoji vse v plamenih zatona, vsepovsod na morju in nebu pravcata orgija barv.

V vso to bujnost pa tone brezupno sredi črnega obrisa migljajoča lučka svetilnika.

A. Lapaine: OTOK PHILAE V EL ŠELAL.

Akvarel.

HERMINA.

Nadučitelj je bil še manj ko vsakdanji človek, pust in neprijeten, imel je postarno in čmerikavo ženo in po vrhu tega je bil še tudi krivičen. Palico pa bo pozabil otrok, krivice nikoli.

V njegovem razredu je bil več enemir, pojavi zlobe in upora, pa ni vedel, da jih izziva njegova osebnost. Sprva je tepel deco tako, da je dečku stisnil glavo med noge in ga ošeskal pod križem, dokler ga ni neki smrkavec obgrizel tako, da je moral k zdravniku. Iz roda v rod se je pripovedovala ta otroška zmaga. Sredi pouka je padel kamen predenj. Zaman vse iskanje, kazni in grožnje. Tedaj je nadučitelj kar na slepo obdolžil Tineka, ga kaznoval in strahoval. Ta je kazen molče prestal, a krivice požreti ni mogel nikoli.

Tinek je bil sicer vojskovodja. Pri vseh pretepih je bil glavar, pri vsakem pobalinstvu udeležnik. In jih je skupil od nadučitelja za vsako, če mu je bila krivda dokazana ali ne. Bistre glave je bil Tinek in je brž po vojaški službi dobil nameščenje na postaji.

Tik za njo je bila gostilna, kamor je ponoči k dekli hodil vasovat Tinek, po dnevi pa na vsakdanjo četrtinko nadučitelj in še stari župnik na častiti tarok s postajenačelnikom in poštarjem. Stregla je natakara Hermina.

Ena sama natakara je bila, že deset let vedno ena in ista, Hermina. Ni bila več mlada, težko pa ji je bilo določiti leta. Oblačila se je po gosposko;

obraz si je mazala, ko da je prišla iz predmestne ulice. Vsi so vedeli, zakaj se maže. Bila je kozava. Vrhu tega je imela večne mozoljce, da je bila vsa zabuhla in nabrekla v obraz. Hotela je zakriti svoje nesrečno lice z debelo plastjo lepe, rožnate barve. A kljub temu se ni čulo, da bi se bila spečala s kakim moškim. Kdo bi se pa lotil take — četudi bi ne bilo čistosti na svetu?

Čistost pa je vkljub dejanjem nečistovanja. Zakaj čistost neha šele, ko pride dejanje v tuje zobé. In so oni, ki so nečisti, dokler se to ne izve, še vedno čisti. Šele po razodetju pade po njih. To je njih evangelij, ne po razodetju, ampak po doživetju.

Tinek je tudi to noč vasoval pri dekli v gostilni poleg postaje. Ob treh po noči je prišel vlak. Komaj je odso pihal, je nekdo potrkal na okno ob deklini izbi, kjer je spala Hermina. Tinek je skočil k oknu in pogledal.

Nadučitelj je bil in je trkal na okno pri Hermini! Tinek sprva ni mogel verjeti. Pomignil je dekli. Tudi ta je v tem mi spoznala nadučitelja. Okno se je zdaj odprlo, gola bela roka mu je pomolela ključ, tiho, neslišno so se odprla hišna vrata in ponočni gost je zdrknil v hišo.

Tinek in dekla sta se spogledavala. Nečistost je bila očitna! Zato sta bruhnila v smeh.

»Da ga ni sram, dedca, da k taki hodi!«

»Pa on, ki je oženjen!«

»O ti nemarna koža!« se je oddahnil Tinek in v slovo objemal deklo, »pohujšanje daje tale!«

Dekla je sveto zaobrnila oči, nato pa šepnila fantu:

»Nocoj le spet pridi...«

Tinek, ki je bil vojskovodja, je brž skuhal svoj načrt.

Vzel je dekli ključ od vežnih vrat, splezal skozi okno, se previdno ozrl, stopil k oknu, kjer je trkalo, in pogledal skozenj. Zavesa je zastirala pogled. Le čisto ob strani je bila za spoznanje odmaknjena. Skozi ozko špranjo je videl del sobe. V nji je gorela sveča. Nadučitelja je videl in natakario Hermino — oba sta sedela na postelji.

Tinek se je hudobno posmejal. Kar so ga nesle noge, je tekel proti šoli in ropotal po vratih, dokler mu niso odprli. Ko je prišla nadučiteljeva žena, je Tinek hinavsko pozdravil.

»Gospa, gospodu se je nekaj zgodilo. Brž naj gredo z menoj!«

Žena se je prestrašena oblekla in hitela s Tinekom, ki ni dal od sebe druge besede, ko da bo že videla. Hitelji mimo cerkve sta zadela ob mežnarja, ki je lezel zvonit svitanice.

»Vi!« je poklical Tinek. »Z nama pojdite, pa brž! Nekaj se je zgodilo z našim gospodom nadučiteljem!«

»Kje?« je zagrgral mežnar in izbulil oči ob tej nenavadni novosti.

»Tam — pri gostilni!«

»Svitanice —«

»Potem boste, mudi se!«

»Pa saj je rekel, da pride z jutranjim vlakom ob petih!« je ugovarjala žena. »Kdo drugi mora biti!«

»Ob treh je prišel. Saj sem ga videl!« je trdil Martinek.

»Ali je mrtev?« je strahoma vpraševala žena, ko so vsi trije hiteli proti gostilni.

»Ne,« je zategnil Tinek in pogledal proč.

»Ali je bolan, tak povejte za božjo milost!« je prosila žena.

»Jaz ne vem,« se je muzal fant hudobno. »Brž boste videli!«

Žena je drobnela po cesti, mežnar pa je pomagal korak za korakom in premišljeval, kaj mu bo storiti ob tako nenavadnem dogodku, Tinek pa bi se bil navdušenja in hudobije najrajši razpočil.

Zdaj so dospeli. Tinek je pokazal, da je za vojskovodjo rojen in ne za fanta. Naročil je mežnarju, da naj počaka pred oknom, sam pa je odprl hišna vrata in z gospo stopil v hišo. Šel je k dekli in ji šepnil, da naj pokliče natakario. Dekla je potrkala. Prestrašen glas Hermine se je čul skozi vrata.

»Nekaj jim moram dati, samo malo odprite!«

Vrata so se za špranjo odprla in gola roka je segla ven.

»Dajte!«

V tem pa je Tinek surovo treščil v vrata, da so se odprla na stežaj in naglo potegnil za seboj v sobo deklo in ženo. Hermina je zakričala, nekdo je skočil s postelje proti oknu. Gorje! Zunaj stoji mežnar in zija v okno!

Žena, spoznavši, kaj se je zgodilo, je omahnila, Hermina je izgubila zavest, nadučitelj si je, po vsem telesu trepetajoč, oblačil suknjo.

»Ti nemarna koža!« je zamrmral skozi zobé Tinek in pustil svoje žrtve same.

Šel je po desni potoka, mežnar po levi. Ljudje so hodili na polja.

»Ho, mežnar, kaj si svitanice prešpal?«

Mežnar je spačil obraz ko krivošverec.

»Danes so bile hudičeve svitanice, ne božje!« je odgovoril in skozi usta, ki si sicer niso upala reči grde besede, ki so pele kvečjemu kirie elejson ali svete mašne popevke, se je izlivala umazana golida nesrečnega dogodka.

Tinek pa je hodil po desni in označeval nečistost ondot. Ko pa je bilo solnce na pol svoje poti do poldneva, sta že vse vedela oba bregova. In je vse vedel tudi sam gospod župnik.

Zakaj vprašal je, kaj da mežnar ni bil zvonil svitanic. Kuharica, dekla, hlapec, vsi so molčali in se muzali, dokler ni velel priti mežnarju, ki je sicer nerodno, a vendar podrobno opravičil izostale svitanice.

Župnik je udaril s pestjo po mizi. Saj jih niso vredni ljudje, svitanic, znanilk zlatega jutra, božjega dne! Niso jih vredni, svitanic, budilk k delu v božjo čast in slavo!

*

Ne župnika ne nadučitelja ni bilo več na tarok.

Hermina je par dni tičala v svoji izbi, končno pa je le spet morala iti na delo. In ji nihče ni rekel ničesar, in ji s tem vsak povedal preveč. Končno se je odločila, da pojde k župniku in mu vse pove, pa naj jo tudi obsodi. Vsaj tako hudo ne bo, ko se bo izgovorila. Naj napravi z njo, kar hoče, saj hujšega, kakor se je zgodilo, se več zgoditi ne more.

In je šla.

Župnik se je okrenil na stolu in brez besede strmel v žensko, ki je stala sredi njegove pisarne. Da si drzne, nečistnica!

»Gospod župnik...« je zajecjlala natakaraica, tresoča se po vsem telesu.

»Menda bo najbolje, da greva kar brez besedi narazen!« je izpregovoril župnik strogo in vstal. Bil je suh, visok, koščen in belih las; obraz mu je izražal strogost in dobroto.

»Dovolite...«

»Ni treba,« je presekala župnik. »Ne laž ne izgovor ne opravičilo ne pomagajo. Jasno je bilo dovolj, na svoje lastne oči so se ljudje prepričali!«

Ženska je bruhnila v jok.

»Saj še oni, ki je na smrt obsojen, lahko pove svojo poslednjo željo...«

Župnik je sedel. Očitek je zadel.

»Tedaj — kaj bi radi?« je vprašal nejevoljno in naslonil glavo na dlan.

»Ne obsodite me, gospod župnik! Nisem taka... čeprav sem natakaraica. Saj nismo vse... Deset let ste hodili k nam, pa bi ne bili, ko bi bili spoznali, da sem ničvredna. Gospod župnik, saj veste, kako nesrečo imam s svojim licem. Kozavo je. In vrhu tega še vse

zabuhlo in nabreklo od mozoljev. Kri je kri, saj mi jo je sam Bog ustvaril. O moj Bog... Nikoli se mi moški ni približal, še pijanci in hlapci so se odvrčali od mene. Slišala sem jih, ko so hodili k deklam in kuharici, meni pa nikoli nihče še namignil ni, ne rekel besede. Nihče ni bil prišel na moja vrata trkat. Pa sem bila mlada in vrelo je tudi v meni —

»Nečisto poželenje,« je zagodrnjal župnik in se zagledal skozi okno.

»Zakaj pa je v človeka dano? Kdo ga je vanj vsadil?«

»Skušnjava je, premagati jo je treba!«

»Da, da,« je hitela ženska med solzami. »Ali je nisem preganjala? Če bi je tudi ne hotela, bi jo bila morala, zakaj bila sem itak od zadnjega zavržena. Poštena sem bila in premagovala sem svojo kri. In umrla bi bila tako, saj sem že postarna. Saj je ogenj že skoraj dogorel. Ko bi ne bil prišel oni in zate nil vnovič...«

»Oni — to je nadučitelj?«

»Da. Postarno ženo ima, čmerikavo, saj veste. Jaz sem pa bila vedno dobre volje in vesela. Ko ni bilo nikogar in je sam posedal popoldne v gostilni, me je začel nagovarjati. Rekel je, da ga vleče k meni, naj ga pustim k sebi — zavoljo ljubezni...«

Župnik je vstal in se prijel za glavo. Stopil je k oknu in gledal proč.

»Nič mi ni zanj. Star je in lep tudi ni za žensko oko. Pa — začutila sem v sebi naenkrat toliko hvaležnosti do njega, ko da bi me bil lakotne smrti

otel, izobčeno na cesti pobral. Za zavrženo se je bil zavzel, za tako, od katere se še hlapci in pijanci odvrčajo. Čutila sem, da sem vendarle ženska, da me ceni vsaj eden, čeprav nadučitelj, ki je oženjen in še grd povrhu... Vsaj eden... eden... da ne bom umrla v zavesti, da sem bila zavržena od vseh.«

Glas ji je hlupal, jok se ji je mešal v besedo.

Župnik je molčal, ženska pa cvileče ihtela pred njim.

»Ne!« je vzkliknila sunkoma, v njen obraz pa se je zgostilo vse, kar jo je oklepalo na življenje, vse želje, ves up, vse hrepenenje, da ji je bil obraz še bolj zabuhel in še grši, starikav in še bolj beden. »Saj bom prišla po pokoro, saj moram priti, Bog mi bo odpustil greh. A vi, vi mi morate odpustiti...«

»Kaj jaz!« je zamahnil župnik in se spet obrnil proč. »Ne gre zame,« je poudaril jezno.

»Da!« je vzkliknila z vso strastjo natakaraica Hermina. »Vi me lahko rešite, samo vi. Pridite spet k nam v gostilno, pridite kakor poprej!« je zakričala z vso boljo svoje duše, z vso onemoglo silo svojega telesa.

Župnik se je naglo okrenil. Visoko se je zravnal, dvignil glavo, oči so mu zabliskale in v obraz mu je stopila rdečica. Vzvišeno je donel njegov glas:

»Ako ste po to prišli, potem se kar odpravite, odkoder ste se vzeli. Ali naj jaz s svojim plaščem pokrijem nečistost? Človek se v širokem loku izogne kraja, kjer se boji nesreče ali strahu.

Jaz pa naj grem tje, v jamo javnega greha? Ali ne bodo moji farani rekli: O n a mu streže, ki se je bila s starim, oženjenim človekom spečalal? Ali ste ob pamet, ženska?»

Natakarica Hermina je odpirala usta, glasu pa ni bilo iz njih. Z glavo je nekam nedoločeno zgibala, a ničesar ni dala razumeti. V smrtnem strahu, ki jo je nenadno popadel, je brezglasno zdrknila iz sobe ko poteptana od kladiv župnikove besede.

Župnik pa je še dolgo stal na mestu, s katerega je bil grmel v Hermino. Polagoma se mu je hrbet vdal, glava se mu je nagnila in pogled je postal mil in gorak. Iz obraza mu je pogledala dobrota, bolestna črta jo je obkrožila okrog usten. On je premagal vse zlo v sebi, on, ki je čist. Zato ne sme in ne more obsojati.

Z zasramovanjem in vzgledovanjem ob nečistosti ne bo nič. Farani se križajo, pljujejo za natakarico; on tega ne sme in ne more. On mora odpustiti, razumeti. In bo spet čisto vse v njegovi fari! Ne z zaničevanjem vzdrževati grdi vtis dogodka. Odpustiti, pozabiti! Da, da. Grehu se želo vzame, kači od drobi strupeni zob.

Smehljaj mu je zaigral okrog usten.

»No, no, Hermina, pa pripravi popoldne za tarok,« je šepetal predse.

*

Lepo je še svetilo solnce, ko je župnik korakal proti gostilni ob postaji. Zdelo se mu je, da nosi danes s seboj odrešenje človeku in da vrši velik

vzglede faranom. Veselo mu je bilo pri srcu.

Na vrtu pred gostilno sta že sedela poštar in postajenačelnik, ki sta ga pozdravila, misleč, da pojde mimo.

»No, tretjega čakata, kajne?« se je župnik posmejal in odkril svoje bele lase. »Saj bi bilo res grdo, ako bi kar šel trdosrčen mimo in vaju pustil v zadregi. Ko po navadi, kajne, za čast... pecunia...« in je pokazal s palcem, da ni nič pod njim.

Sedel je in se ozrl. »Kje pa je — natakarica —?«

Dekla je prihitela in ga vprašala po želji. Župnik je pogledal. »Ali je ni — Hermine? Deset let mi je stregla — i, kje pa je danes, zakaj je ni?«

Gospoda sta se spogledala, dekla se je obrnila proč.

»Zjutraj je šla, rekla je, da gre k vam, pa je ni bilo nazaj!«

»Tako?« se je zavzel župnik, »saj ni bila dolgo pri meni. — No, pa vrzimo spet, gospodje!«

Solnce je takrat zahajalo.

Pa je spet Tinek pritekel, kar so ga nesle noge po cesti na desni potoka; nekje mu je bil klobuk padel z glave, pa ga ni utegnil pobrati, z vso grozo je planil na gostilniški vrt.

»Gospod župnik,« se je davil in hlupal, kolena so mu klecnila in jedva je stisnil iz sebe svojo vest. »V potoku je Hermina — v tolmunu — tam doli se je utopila — in jo nosi okrog, zmerom naokrog, tako vrtinčasto v krogu...«

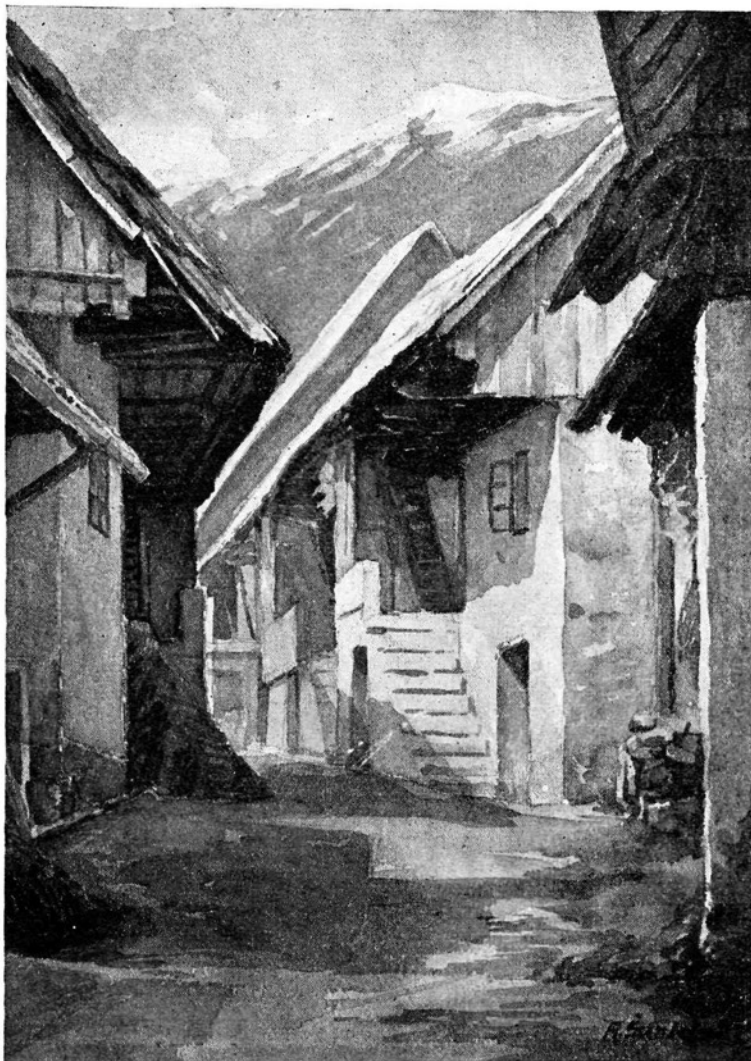
Tinek je bil vojskovodja, ko poražen vojskovodja!...

Župnik je trudno vstal. Bil je ves
bled, roke so se mu tresle in glas mu
je vzdrhtel.

»Nesreča se je zgodila. Miserere
Domine ... Molimo ...«

V tem sta šli zunaj mimo vrta dve
postavi; prva ženska, z razgibanim, od-
sekanim korakom, za njo mož, ohlapno,
s trudno, drsajočo stopinjo.

Bila sta nadučitelj in njegova žena.

Augusta Šantel: MOTIV IZ BOVCA.

Akvarel.

PESMI.

1.

Mi smo naš mali dom ves z belo tišino
bori ob cesti so čudezne bajke šumeli
vse tiste tihe dni.

Tisti so dnevi kakor bajke odšli.
Vso jesen so bori ob cesti jokali,
za drobne roke smo se držali:
beli dom zdaj nič več naš ni.

Kako so jeseni težke poti!
Oče in mati in deca sirotna, kam bomo šli
skozi poznojesenske viharje in mraz?

Hodila povest bo z nami o hišici beli,
o pečki pretopli, ki nas je grela,
o borih, ki so v tihih nočeh pretiho
šumeli...

2.

Lani je šel mali brat,
za njim je sestra drobna šla
daleč po svetu kruha iskat,
izba je bila pretesna za njiju dva.

Letos še oče je z doma šel,
mati je sama z malo deco ostala.
Izba je tesna, kruha ni,
deca predrobna, da v svet bi jo dala.

Oče prinesel še kruha ni,
oj, dolga in težka do njega je pot;
materi so rdeče od solz oči:
Gospod!
očeta in deco mi čuvaj zmot.

3.

Danes so ceste, kakor bi v večnost šle.
in jagnedi so vsi prečudno onemeli.
Navsezgodaj so žerjavi preko njih na jug
leteli,
za njimi z otožnim koprnenjem jagnedi
strme.

Je zdaj na jugu pomlad?
Pa so brez konca danes steze,
pa mi je danes koprnenja tak polno srce,
da bi se v izbo zaklenil in bi umrl rad.

POPOTNIK „POPOTNIKOV“.

Dolga je bila pot, ki jo je tistega dne nastopil mladi Ivo Danič. Poletje je dehtelo dol z Božjega groba, Krka se je čudovito svetlikala pod žarečimi solnčnimi žarki in mir se je usipal na vse mesto, oni dolenjski mir, ki človeka uspava in ga obenem vznemiri bog si ga vedi zakaj. V prostorno sobo ni sijalo solnce, saj ni sijalo nikoli, razen ob večerih, ko se je stisnilo daleč tam k Rogoškim goram. Samo rumeni prameni svetlikajoče se Krke so se zgrinjali skozi okna in so plesali v živem plesu po mrzlih stenah in tam po kotu, kjer je stal dolg, črno prepleskan klavir.

A Ivo Danič je čutil v srcu nemir, ki ga siplje poletni dan nad novomeško pokrajino. Nervozno je zaprl klavir, pograbil širokokrajni klobuk in odšel iz hiše. Senca je ležala po strmi ulici, a bila je topla senca, zakaj visoko nad njo so se svetile pečine, a nad pečinami so gorele v solncu nizke hišice, zatakajene vrh skalovja kakor orlovska gnezda. Klanec ni bil dolg in Ivo Daniču se je zasmejala duša, ko je stopil na široko cesto in se je pred njim razprostrl širni trg, ves posejan s sanjavih dolenjskim solncem. Pospešil je korak in stopal v senci ob pokojnih trgovinah.

Srečaval je ljudi skoro ob vsaki drugi hiši; bil je morda meščan ali meščanka, bil je morda kancelijski gospod ali pa še celo njegova gospa. In Ivo Danič se je posmehtil zadovoljno, ko je šel mimo. V oči jim je pogledal z

onim sarkastičnim pogledom, ki ga ni razumel noben njegov prijatelj. Sam pa je vedel, zakaj tisti pogled in tisti prikriti posmeh — v duši se mu je zganilo nehote nekaj veselega in zadovoljnega. Bila je prožna novelica, ki je hotela siloma na dan, a jo je s smehom zadržal, ker ni vedel, kam in kaj bi z njo.

Sredi trga je zavil v ozko ulico, ki se je spenjala polagoma vrh griča, kjer se je prešerno svetila cerkev sv. Miklavža. Hladno je bilo po ulici in skoro temno. A že je šinil izza sosednega vogala žarek, zasvetilo se je, kakor da je nevidno dekle vrglo na ulico belo in lepo razcveto šmarnico. Ivo Danič je siloma pospešil korake in se je že ustavil. Klobuk je dvignil in je že klepetal z dekletom, oblečenim v belo, kakor šmarnica dehtečo obleko. Krasni obrazek je bil rdeč, oči so se ji smejale malce porogljivo, a vendar je bilo v njih nebo, paradiž in morda tudi sreča.

In Ivo Danič je videl in vedel vse to. Pa je bil hvaležen Mimici in niti misliti ni hotel, da je zaradi teh oči, zaradi te šmarnice krvavelo nešteto mladih src. Kapiteljski travniki in gozdovi so bili polni vzdihov in žalosti zaradi trdega srca, ki se je skrivalo za šmarničnim cvetjem. A Ivo Daniču je bila Mimica samo himna, zložena iz velikega venca pesmi, ki so se usipale iz njenih nebeških očesc poetu v srce in od tam na papir. Verzi so se rimali kar sami od sebe in duša jih je bila polna,

da ni mogel več zdržati. A šmarnica se je že okrenila in je izginila za vogalom tako nenadoma, kot se je bila zasvetila.

A verzi so žuboreli še dalje in niso utihnili niti tedaj, ko je šel skozi sošedno ulico. Na oknu podolgovate hiše je slonela mladenka z obrazom, kakršnega ni bil naslikal menda še noben slikar. V očeh je živelo nekaj sladkega, mirnega, veselega, a vendar otožnega; gledalo je v človeka s tako lepim in čistim pogledom, da bi bil pokleknil pred njo in jo molil z najsilnejšo molitvijo.

Ivu Daniču je zamrl posmeh na ustnah, ko se je za tri trenutke potopil v te oči. Bila je Marija, bila je najlepše dekle izmed vseh onih, ki so one dni cvetele in koprnele po novomeških tihih in belih domovih. Mimi je bila himna, a Marija je bila visoka pesem, ki se je zajedla v srce, a človek vendarle ni našel pravih stihov, da bi zapel v dolenski dan to visoko pesem. A vendar so verzi, spočeti pri beli šmarnici, žuboreli dalje in se kakor vdane molitve stiskali k Marijinemu obrazu še dolgo potem, ko je Ivo Danič stopal že po skromnem drevoredu zunaj mesta. Zavil je v klanec po stari cesti pod pritlikavimi kostanji, ki niso bili še utegnili, da bi razprostrli nebogljene veje. Tam se je vsedel na klop in se zagledal v zeleno okolico, ki se je privijala tesno h Krki. Čudovit svet se je razprostiral daleč naokrog, ves je bil oblit s solncem in z živo bohoto. Danič je videl ta svet in ga je čutil globoko v duši, kjer mu je živela tiha zavest, da je ves ta svet ustvaril on sam. Saj je bil

sanjal od otroških dni samo o tem svetu in glej — njegove sanje so bile tako močne, da so priklicale vso to bohotno okolico v življenje. Trdinove Gorjance, Trško goro, podgorske vasi, vriskajoče gorice in polja in vse te ljudi, ki jih srečuje v mestu in izven mesta, in tudi šmarnično Mimico in tudi sveto Marijo. V duši mu živi že davno vse to, spočeto v nenapisanih novelah in gladkih verzih.

Če je to življenje, če je bilo to življenje? A ni pomišljal in razmišljal. Saj je vedel, da je to resnično življenje, zakaj če bi ne bilo tega življenja, bi bil davno mrtev tudi on sam, kakor bi bili mrtvi vsi ljudje, ki so živeli v tem svetu, in svet sam bi bil mrtev.

Zdelo se mu je, da je že davno odšel od doma in da je prešlo nebroj let od takrat, ko je ustvaril ta svet in te ljudi, ki so živeli v njegovih še nenapisanih novelah. Mogoče je pa to samo domišljija in je ves ta svet samo prazna senca, ki razpade v nič, če jo pozorno ogledaš? — A Ivo Danič se je posmejal — ta svet ni fantom in živi resnično. Saj ga gleda vsak dan in vsi ti ljudje po njem so samo novele, ki jih napiše danes ali jutri.

A danes mu še žubore po duši pesmi, ki hočejo na vsak način v beli dan. In sedi na klopi in jih piše na pomočkan papir. Pesmi so tu, a Ivo Danič pri najboljši volji ne more dognati, katere so zložene na čast šmarnici Mimici in katere na čast sveti Mariji. Zmedel se je in ta zmedenost se mu je zdela tako humoristična, da se je zasmel na glas in vrgel zaljubljene verze daleč doli med tiho žito.

Oni trenutek se je pa zavedal, da je Ivo Danič že dokončal svojo pot in da ni več on, temveč povsem drug človek, ki mora na novo pot, še daljšo nego je bila prva. Ivo Danič je bil mrtev in Roman Romanov je prijel za popotno palico in se z veselim srcem napolnil v svet, v oni svet, ki ga je ustvaril že njegov prednik Ivo Danič...

Roman Romanov je bil popotnik, a njegova pot je bila daljša in napornejša nego pot Iva Daniča. Dasi je še vedno pel zaljubljene pesmi, vendar se je njegova duša poglobila. Obzor se mu je širilo, čeprav tudi s svojo novo osebnostjo ni zapustil ozkega sveta, ki se je širil okrog Novega mesta in njegove okolice. Ta svet se mu je razkrival vedno bolj, da ga je nazadnje poznal prav do potankosti. Pričel je izkoriščevati doživanja in spoznanja Iva Daniča in se je nenadoma razmahnil. Seveda je gledal v ta svet z očmi mladosti, ker mu je primanjkovalo lastnega srčnega doživljanja. Slikal je ljudi po naravi, sicer strogo natančno, kakor jih je videl pred sabo in okrog sebe, a v svojih delih jih ni mogel načrtati z onim izrazom, ki jim je bil utisnjen v njihovo notranjost. A vendar so vse te figure do skrajnosti žive, ker so resnično živele.

V svojih črticah in novelah ni iskal namišljenih oseb, saj se mu jih je v najbližji okolici ponujalo na stotine, ki so bile vredne, da si jih ogleda in oriše od vseh plati. In te osebe so imele za sabo burne, nesrečne in smešne dni; bili so originali, ki so dražili mladega poeta

in novelista ter so se mu sami vsiljevali, da jih portretira. Pa jih je tudi portretiral z vso svojo, le njemu lastno šegavostjo in živahnostjo.

Idealizma ni poznal in ga tudi ni hotel poznati. Prav tako se je smejal vsem utopijam in sanjam o krasnem bodočem življenju, ker je vedel, da ga nikoli ne doseže, že zaradi svojega značaja ne. Poznalo se mu je, da je odvisen od krogov, ki jim ni nikoli pripadal. Zato pa ni mogel izražati svojih misli svobodno ali vsaj tako, da bi polovično izrazil ono, kar mu je živelo v duši. Radi te odvisnosti je bil zelo deprimiran in zato dela iz one dobe nimajo one iskrenosti, ki jo je pokazal v poznejših letih, ko se je siloma otresel neprosto-voljne odvisnosti.

Roman Romanov je moral zapustiti oni svet, ki ga je ustvaril sam in ki je ustvaril tudi njega. Zabredel je v življenje, ki je bilo tako nasprotno onemu življenju, kjer je bil doma, da ga dolgo časa ni mogel razumeti. Tu se je moral prerekati s konvencionalnostjo, ki je ni bil prav nič navajen; živeti je moral tako, kot so mu predpisovali drugi, in moral je zatajevati samega sebe in oni svet, ki je živel neprestano v njegovi duši. Samo v mislih je romal skrivaj dol v paradiz dolenjskega cvetja in novomeškega veselja — pisal je novele in se pogovarjal z onimi tipi, ki jih je Ivo Danič srečaval vsak dan na svojem potovanju pod dolenjskim solncem in pod dolenjskimi oblaki. A ti tipi niso bili morda prazne, fantastične sence, bili so ljudje s krvjo in mesom, ki so živeli in žive po večini še danes.

A vedno bolj je čutil, da se bliža njegova predolga pot koncu, popotnik se je uprl svoji usodi in udaril po nji. A iz boja ni odšel kot zmagovalec, usoda je bila zanj premočna, a vendar ga ni uklonila. A vseeno je bil že na mejniku in poti ni videl pred sabo nikjer več. Še enkrat se je vsedel visoko na kapi-teljskem hribu na svojo klop; še enkrat je premeril daljo med Gorjanci in Trško goro in se zagledal med blesteče novomeške domove. Solnce je zahajalo, Krka je bila zlató, logi in dobrave so zadremale, v gozdiču nad Müllerjevo gostilno sta zadrobnela dva slavca kot dve hrepeneči, zaljubljeni pesmi. Noč se je razgrnila nad okolico, ona noč, ki je posejana s skrivnostnimi dolenskiimi zvezdami in lahnimi oblaki, ki jih zna ljubiti samo poet.

Pesem slavcev je utihnila in z njo je onemel tudi Roman Romanov. Popotnik je končal svojo hrapavo pot. Vstal je s klopice — in Milan Pugelj je krenil na pot, ki se je vila navkreber in je bila posuta s kamenjem, a se vendar ni premaknila iz sveta, kjer sta živela Ivo Danič in Roman Romanov...

*

Pot Milana Puglja je še tako blizu, da jo vidi še vedno naš svet. Dokončal jo je z ono vdanostjo, kot jo dokončujejo junaki in ljudje v njegovih novelah. Tako znajo umirati samo ljudje iz onega sveta, ki nam je podaril Puglja in ki sta ga ustvarila Ivo Danič in Roman Romanov. Lahkotno se je posmehnil in je vedel, da njegova pot ni bila zaman, kljub temu, da mlada generacija v svo-

ji zmedenosti ne zna presoditi in premo-triti tega pota. Bil je vse dni popotnik, ki ni gledal ne na desno ne na levo. Metali so mu polena pred noge, a jih je s posmehom prestopal; dolžili so ga la-scivnosti, frivolnosti, nemorale in bog si ga vedi še česa, a je šel naprej po svoji poti in se rogal s svojim nedolžnim posmehom: Kaj si rekel? Da manjka morale meni in moji umetnosti? Budalost, prijatelj! Meniš, da je umetnost poboljševališče za izprijene ljudi?

In ker je bil popotnik, je izdal že na smrtni postelji svojo zadnjo knjigo »Popotniki«. In zgodilo se je čudo: pisatelj, ki ga mora naš svet hočeš ali nočeš smatrati za našega najboljšega novelista, ker ga je celo tuji svet spoznal za našega edinega, največjega novelista — pisatelj ni našel med našimi, sicer vedno nergajočimi učeniki kritika, ki bi vsaj s tremi stavki ocenil zadnjo knjigo edinega slovenskega novelista. To knjigo so prezrli povsod in nihče resnično ne ve, da je izšla, saj drugače bi ne bilo mogoče, da je ne navajajo niti osmrtnice, ki so drugače pri nas jako skropulozne in se love za malenkostimi. Velikega popotnika to prav nič ni zbolelo; na svoji poti je spoznal prav dobro vzvišeno čuvstvovanje in še bolj zakulisno in inkvizitorsko postopanje naše monopolne kritike. Časi so tu in čemu bi se človek ne oklepal prav teh lepih časov?

S svojo zadnjo knjigo je Milan Pugelj določno pokazal, kaj so vsi oni ljudje, ki jih je opisoval v svojih neštetilnih novelah. Popotniki s ciljem in brez cilja, popotniki z vero v srcu ali pa z

robato kletvijo na jeziku, popotniki s fanatičnim moralnim čutom ali pa razvratneži, zaverovani v kult mesenosti — vsi ti so popotniki, ki hodijo s Pugeljem, kramljajo z njim in se poslavljajo od njega, ne da bi se količkaj kregali. A ti popotniki niso fantomi, to so ljudje, ki jih je resnično srečaval na svoji poti, pa bilo že kot Ivo Danič, Roman Romanov ali Milan Pugelj. Po večini pa so iz onih zasolnčenih krajev, ki jih obzarja Krkin blesk in jih senčijo mirni dolenjski hrasti. Dolenjske duše s svojo naravno strastjo, s svojo slabostjo, s svojim človečanstvom, pa naj jih pisatelj na poti premesti na ta ali oni kraj — živeli so in morda še živijo in Pugelj bi pri vsaki noveli lahko priobčil kot ilustracijo njihovo pristno fotografijo.

Glasbenik Anton Nikolin še vedno hodi svojo samotarsko pot nekje doli na Dolenjskem; še zdaj ga vidim, kako klepljeta sama s palico po oddaljenih okoliških cestah in iščeta samotno drevo, samotno cvetko in skrit tolmun, ker sta bila v ljubezni nerodna, ah, prenerodna. Gospa Matilda živi še vedno tjavendan, ker ji je mož umrl; in mala Tilda je še vedno porednica, samo velika je že in srčkana, da bi jo človek kar poljubil, če bi pustila. Starina Mačkovšek pripoveduje še vedno lovske kvante, a takih Kociperjev, ki se drugače ne upajo pred predstojnika kot pijani, ima gotovo vsak urad in podjetje, če že enega ne, tri pa zares. Črevljar Martinek, nesrečni darcar, ki je zaradi pregrešne ljubezni do omožene ženske prišel s postavo navskriž, nam je krpal vedno zevajoče črevlje, nam je pravil lepe storije in nas

dražil do veselih solza. In Polona, zdrava, močna natakarcica z obilnimi prsi in boki! Kako smo bili zaljubljeni vate! A te je zapeljal dedec — gospodar Martin, ki ni vedel kaj početi z jetično, staro babo. Kako živiš zdaj, Polonica, naša Polona? In naivni, skromni, bojazljivi občinski tajnik, ki si skočil v svoji revščini v vodo prav tedaj, ko so ti zvišali plačo za deset kron, Bog ti daj mir, saj je tvoj grob že davno prekopan!

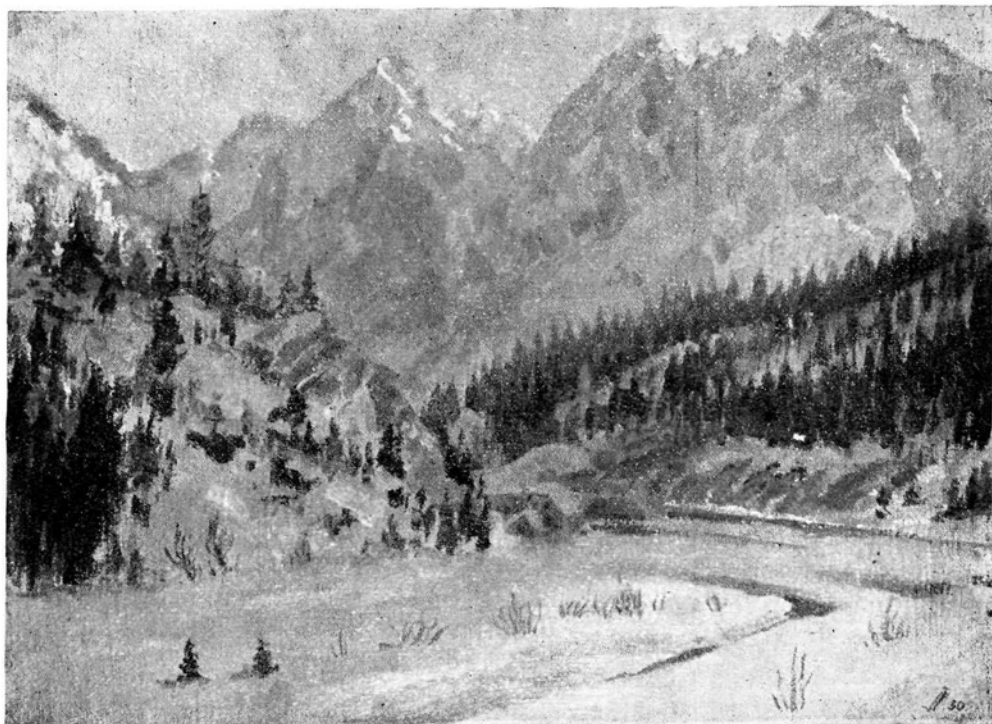
Dejstvo, kakršno opisuje Pugelj v satirični črtici »Domišljija«, opazuješ lahko dnevno v vsaki bolniški zavarovalnici, prav tako, kot se kažejo v naši moderni literaturi abnormalni pojavi, da starine zlagajo skrajno erotične pesmi, medtem ko nezreli mladiči, ki niti šolskih klopí niso zapustili, filozofirajo, da morajo modreci sveta odličnega v resnici postati Pavlihe. In to abnormalnost prikazuje Pugelj drastično v črtici »Bolezen«. V noveli »Ljubica« je stopil popolnoma na ljubljanska tla, med literarne in umetniške kroge ob času svetovne vojne. Tu se gibljejo pisatelji in umetniki v svojih stalnih gostilnah prav tako kot danes. In vsa ta pisana družba s svojo moralo in nemoralo, s svojimi nazori in svojo vsakdanjostjo živi še dandanes in vse te obraze lahko vidiš, pa če stopiš v »Operno klet« ali pa h »Kolovratu«. Čas je sicer drugačen, a osebe so ostale iste, samo da so se pojmi zmešali.

»Popotniki« so Pugljevo zadnje delo, zadnji utrinki njegovega popotniškega romanja. Kritika jih je zamolčala, razsoden človek že ve zakaj. A čeprav

jih je oficijelna kritika zatajila, vendar ni mogla preprečiti, da bi se »Popotniki« ne bili razširili med našim svetom. Ni moj namen, da bi govoril o knjigi in njeni umetniški vrednosti, ker se mi ne zdi umestno govoriti post festum. A toliko je gotovo, da je krog Pugljevih čitateljev velik, veliko večji kot si domišljuje naša kratkovidna kritika. Zakaj pisatelj, iz katerih novel se uče angleški častniki slovenski jezik in ki ima edini izmed naših literatov veliko število zvestih čitateljev na našem jugu, pač nikakor ni v našem slovstvu malenkosten faktor, preko katerega bi mogla naša samozvana kritika preiti na

dnevni red. Kritika sodi po svoje, čita-joča publika pa po svoje. Kdo ima prav, je pa drugo vprašanje.

Roman Romanov je na svojem postu ostal vedno zvest Ivu Daniču, Milan Pugelj pa obema. Vsi trije so pa bili zvesti Krkinemu blesku, belim domovom novomeškim, pojočim dolenskim livadam in šumam, lepookim mladenkam in čebljajočim meščankam dolenske stolice in trpečim, veselim Dolencem izpod prepevajočih vinskih goric. Saj če bi ne bilo tako, bi Ivo Danič ne bil nikoli nastopil svoje dolge, žalostne poti, še manj Roman Romanov, a še najmanj Milan Pugelj...

Saša Šantel: MOTIV IZ KRANJSKE GORE.

Olje.

ZIMSKI SONETI.

1.

Kot v sanjah sklanjajo se veje k tlom
in sneg enakomerno naletava,
v meglo zavila se je vsa planjava,
a v duši vstaja tih obup in dvom.

In v moj pokojni, tihi, topli dom
odmev iz prvih srečnih dni pritava,
a z njim mi iz večernih tmin priplava
obraz oddaljen, tih spomin, fantom.

O, ti? Odkod v ta tihi pozni čas
iz polpozabljenih pomladnih dni,
kaj ni te splašil sneg, vihar in mráz?

O, danes ti vse bolj gore oči,
o, danes ti vse bolj cveti obraz,
ko tisti čas, brez boli, brez strasti.

2.

Še veš? Kot v sanjah, tih in ves zavzet
sem vodil te molče ob svoji strani,
roke so ti drhtele v moji dlani.
Tako sva se ljubila brez besed.

Kaj hoče vprašujoči tvoj pogled?
O, vem, ti vabiš, prosiš me: — Ostani
tu z mano v tihi, pisani poljani!
Kaj sili ti korak v neznani svet?

O, ljubica, že sem nastopil pot
in čoln se ziblje preko dvomov, zmot.
A ti ne veš za žalost neizrazno,

ki kljuje mi srce nemirno, prazno,
ti pač ne veš, kaj je obup, vihar...
Pa znaj: — Ne vrnem se nikdar, nikdar!

3.

Težko se zganil je noči ovoj,
čez vrt beži skrivnostno šepetanje,
kot pravila bi jablan svoje sanje,
šušti od vseh strani glasov nebroj.

In jaz sem zmenil se s teboj nocoj.
Srce je mirno, boli nekedanje,
nemir in strah, kedo se zmeni zanje?
Glej! Lahka pot se vije pred menoj.

Bom li ugledal kdaj veliki dan?
Bom li zaman preromal hrib in plan?
Bom li zaman se z vetri bojeval?

Ne bom nikdar zazrl blesteče zarje?
Bo prej korak izmučen mi obstal?
— Pa zbogom, angel, jaz grem med viharje.

DUŠAN VARGAZON, Ljubljana:

BRESKEV.

Sama na vrtu jetniškem
breskev stoji:
solnce podnevi ji sije,
luna v nočeh jo srebrni.
Vsak dan jetniki otožni
hitijo ob njej —
mrki so, nihče ne gleda
cvetočih teh vej.

Breskev uboga ne ve:
je li na vrtu,
da mračne obraze vedri?
Ali obsojena sama trpi?!

R. Slapernik : CANKARJEVA ROJSTNA HIŠA NA KLANCU.

Skica.

MOJA INTERNACIJA NA SARDINIJI.

Tik pred izbruhom svetovne vojne sem imel svoj atelje v Rimu v stari ulici Borgo angletico blizu Vatikana. Seznanil sem se z nekim arheologom, za katerega sem risal mnogo antičnih, starokrščanskih in zgodovinskih umetnin, ki so bile kot ilustracije tiskane v knjigah antične umetnosti.

Vojna me je zatekla bolnega, trpel sem na hudem prehlajenju, da nisem mogel več delati. A kljub temu so me kot avstrijskega podanika pozvali na policijo, kjer so me zadržali in me takoj poslali v internacijo na Sardinijo.

Sardinija je deloma gorat, deloma z nizkimi hribi pokrit otok; severni del je zelo pust in kamenit, skoro podoben naši Dalmaciji, južni del pa je poln oranžnih in oljkovih dreves. Zemlja je večinoma rjavorumena, travniki so pusti in močvirnati, vsi snedeni od kobilic, da izgledajo, kot bi bili požeti. Kobilice prihajajo navadno meseca julija v tako neštevilnih rojih, da zatemne solnce. Zelo zanimiv in slikovit je solnčni zahod, ko se igrajo po vsem daljnem obzorju čarobne, sanjave in fantastične barve.

Vasi so siromašne, hiše so zidane iz blata, strehe pokrite z bičevjem. Notranjost cerkvá je jako siromašna: oltarji so leseni, kakor tudi grdi kipi, ki so preprosto pozlačeni in pisano poslikani. Prebivalci so večinoma pastirji, med domačimi živalmi prevladuje drobnica, ovce in koze, ter je radi tega mleka

v izobilju. Sardinska vina so jako močna in jih uporabljajo kot zelo učinkovita sredstva proti malariji.

Sardinci so gostoljubni, pošteni in jako religiozni, so pa tudi nagle jeze in vroče krvi. Njihov jezik je špansko-katalonski, podoben je tudi stari latinici, a ima vse polno dialektov. Njihovo petje je monotono in zategnjeno ter podobno afrikanskemu. Zvečer radi poiščejo priliko, da plešejo okrog plapolajočega ognja, tolčejo na činele in boben ter prepevajo z zategnjenim, melanholičnim glasom. Obleko si delajo iz raševine, kozlovskih in ovčjih kož, glavo si pa pokrivajo s težko kapo na ta način, da jim visi preko levega ali desnega ušesa. Sardinke se pa oblačijo v temno obleko in hodijo bose.

Klima je pozimi zelo vlažna, ker pihajo navadno gorki vetrovi, a včasih zapade tudi sneg, a samo za nekaj časa. Poleti pritiska jako huda vročina; tedaj nastopi doba malarije in nebroj komarjev plaši človeka in živali.

Na Sardinijo sem prišel zvečer iz Civitá vecchije, ki leži ob Golfu aranci. Nas internirance so razmestili po raznih sardinskih vaseh. Meni so določili vas Milis blizu morja, kjer sem prebival v mali gostilni. Spal sem slabo, ker so me pikali komarji, in v jutru mi je bil obraz ves zatečen, prav tako tudi roke.

Kmalu po mojem prihodu je povabil nas internirance tamošnji župan

k obedu in nas je dobro pogostil. Prosil nas je, naj se dostojno obnašamo in naj ne izzivamo. A do incidenta je vendarle prišlo, povzročili pa ga nismo mi, temveč domačini, ki so nas ponoči zmerjali z avstrijakanti in obmetavali z blatom.

No, v splošnem se nam ni slabo godilo. Prebivalci so nas zalagali s kruhom, sirom, mlekom in včasih tudi z vinom. Pri meni so naročili več malih skulptur, ki sem jih izvršil v njihovo zadovoljnost. Tako sem napravil za vaško trgovko madono, a za župana plesalko.

Tega življenja pa je bilo kmalu konec. Nekega večera je prišlo iz sosedne vasi nekaj naših rojakov Slovencev. A ti so se po stari slovenski navadi napili in peli slovenske pesmi. Eden izmed domačinov je protestiral proti temu, a naši so ga pošteno nabili. Takoj so bili aretirani in drugi dan od poslani v svojo vas. Jako slabo pa je bilo za nas, da je eden izmed nas glasno govoril, da Reka ni italijanska, temveč hrvatska. Radi tega so nas takoj odgnali v zapuščeno gorsko vas, ki se imenuje Arbus. Tam je izbruhnila španska gripa, ki je pokosila mnogo ljudi, a izmed nas internirancev samo enega.

Čudno — prav pred letom dni sem sanjal o tem Hrvatu iz Like. Videl sem ga razločno ležati mrtvega v postelji. V sanjah mi ga je nekdo pokazal in mi rekel: »Čez leto dni bo ta človek ležal tako in bo mrtev.« — Te sanje sem takoj pravil prijatelju Poljaku, akademskemu slikarju. In glej — čez leto dni se je v resnici prav tako zgodilo, kakor sem bil sanjal. Ko sem povedal pozneje to prijatelju Poljaku, se je zelo čudil in je napravilo nanj jako globok vtis.

V Arbusu sem napravil za tamkajšnjo cerkev glavo žalostne Matere božje ter več kipcev za Veliko noč. Te moje kipce so nosili pri procesiji z največjim ponosom in so bili jako hvaležni, da sem jih napravil. Mene pa je v Arbusu zagrabila malarija; no, premagala me ni, saj jaz nisem tak, da bi me zmogla vsaka reč, pa bodisi že kar koli.

Po končani vojni so me izpustili takoj. Ker nisem imel ničesar na Sardiniji in torej tudi ničesar nisem zapustil, sem odhitel takoj v domovino, ki sem jo zdaj pozdravljal z drugačnimi čustvi kakor drugekrati. Saj pa je bila vsa drugačna in lepša, lepša...

KNJIGE IN LISTI

Ivan Aibreht: *Odsevi*. Celje 1929. Komisij-ska zaloga Zvezne tiskarne. Na 57 straneh male osmerke je 30 pesmi s prologom in epilogom. Na pet poglavij je razdeljena zbirka: 1914.—1918. Mimogrede, dva lista, Križev pot in Vagabundova pratika. Telesna, a še hujša duševna bol razjeda pesnika, ko poje v prologu:

Hodim po potih vsakdanjih in me je strah —
Vse tod so že hodili tisočeri
veseli, trpeči, ponižani, zmagujoči,
pa jih ni in ni in ni. —
Kam so šli in kje so vrata,
ki sled so za njimi zaprla?
Noč je že blizu in ni bilo dneva
in iz vsake biljke ob poti groza odseva:
Kot ti za tisoči, tako
čete neštete za tabo gredo:
obrazi razorani in obrazi kot kosti
in obličja kakor mak, ki v solncu žari,
vse prosi, roti:
Odpri zapah!

Za prologom se vrstijo strahotna gledanja iz svetovne vojne, edine slovenske pesmi tistih časov. Prav na narodno Šembiljo naveže in nam kaže iz težke sedanjosti pot v bratsko bodočnost. Vse zdravje je pustil v jarkih vojak Aibreht in se je vrnil s prestreljenimi pljučami med svet. Pa so bili in so žal še vedno taki časi, da se drhal krohoče prestreljenim pljučam, si gladi svoj rejeni trebušček in prešteva denar, ki je zrastel prav iz teh prestreljenih pljuč. Iz teh povojnih časov, kakršnih ni preživel — smelo trdim — še noben slovenski pesnik, so nastale tudi postaje »Križevega pota«. Obupno je življenje, ki se odigrava:

Po beznicah med potepuhi,
v objemu vlačug in ciganskega hrupa,
prazni življenja se mojega kupa. —
Eks! Vse te zarje brez žara
niso trenutkov begotnih prevara,
temveč surove resnice gorje...

Le spomin na mater in ljubeča žena ga še držita, da ne utone v tej mlakuži, ki ji pravimo Človeška družba.

Res da so nekateri verzi okorni, neke refleksije plehke, vendar pa odtehtajo drobni odsevi s svojo doživeto vsebino prav vso zmešano »eterično« poezijo zadnjih let po naših revijah. Po novem bi se nemara lahko reklo: Aibreht nam je podal v »Odsevih« svoj duhovni obraz.

Janko Kač.

Iz torbe Kotičkovega strička, zv. I. Mirko Kunčič: *Najdenček Jokec*.

Sedanjim pisateljem mladinskih knjig bi mladina brez greha lahko rekla, noli me tangere. Kajti povojna generacija hoče zdravega in svojstvenega branja in ne našemljenih pajacov, srčec in solnčec, drevesc in hišic ter pocukranih in napudranih junačkov in junakinjic, pa magari naj se v vsej svoji omlednosti vlačijo tudi po šolskih čitankah. Sedanja mladina bi rada nekaj resničnega, nekaj, kar bi jo rešilo čudne povojne razdvojenosti in zastrupljenosti. Ima pa svoje grehe v veliki meri šolska vzgoja, v veliki meri pa tudi domače, oportunistično ravnanje z otroki. Mirko Kunčič je najbrž vse to čutil in je skušal napisati otroško povest, ki bi bila domača izjedko vina sedanjega časa. V mnogočem je in v mnogočem ni. Tradicije »poklicnih« pravljicarjev slovenskih se sicer ni docela otresel, stavek »In je bil njegov glas kakor božajoč šepet vetra preko cvetne poljane« je še čisto v nekdanji maniri, ki se je bala, da bi otrok sploh kaj razumel. Pa takih stavkov je še nekaj! Reči se pa mora, da je zgodba v celoti privlačna in da vsebuje spojine, ki so vsebina naše zemlje. Resnični, zajemljivi svet je s pravljичnim v nepreveliki razdalji, stopnjevanje dejanja v vsej svoji napetosti je nekam naravno, pa tako, da otroka ne zanima samo s svojim končnim efektom. In to je v veliko dobro knjigi! Zakaj le iz take knjige se bo otrok nekaj naučil in se ne bo v svoji dozorelosti moža ali žene pri branju katerekoli knjige izpraševal (koliko je gospodičen, ki ne ravnajo tako!?): ali se bosta vzela ali ne? Zamerim pa Kunčiču, da je v svoji povesti tako na nespreten, feldvebelsko naiven način militariziral in mobiliziral celo mravlje in jih opremil s kanoni, s sabljami in s slično navlakom, ki odločno ne spada v mlado

dinsko literaturo, ki bi morala dvigati etos. Vsaj v mladini ne vzgajajmo militaristične posurovelosti, če se ji že sami nismo mogli ogniti. V celoti je pa Najdenček Jokec našel pri mladini dovolj simpatij, da se pisatelju ni treba bati, da je bilo njegovo delo kot njegovih sovrstnikov neplodno. Knjiga bo ostala mladinska knjiga tudi v praksi, ne samo v svojem naslovu. Zdi se mi pa, da je Kunčičev jezik vsaj v tej povesti še presladek, iskano nališpan in včasih brez tehtnejše presoje nametan na papir. Manjka svojstvenosti, ki bi zajela današnjega duha in današnjo barvo govora. Spretnost je, kdor zna hitro pisati, ni pa še tako pisanje umetnost. V taki hitrici se je zgodilo, da je Kunčič mogel napisati, da je Jokec pogostil kozo Meko s košarico soli in otepom sena. Pri nas mlatimo samo slamo, odnosno žito, (otepajo še tu in tam, kjer krijejo s slamo) in zato nam je poznan samo otep slame, nikoli pa otep sena. Pa takih drobnarij je še nekaj. Je pa tudi nekaj napak, ki jih je Breznik že glasno obsodil.

Najboljši kritiki knjige same so pa otroci in ti so jo vzljubili in če otroci pravijo, da je mestoma knjiga preveč natrpana z nejasnimi izrazi in stavki, bo že res. Je pa knjiga v sedanji izmrtvičenosti razveseljiv dogodek in smo uverjeni, da bo druga knjiga Kunčičeva še boljša in da bo še globlje proniknil v dušo otroka.

Knjiga se naroča v Jugoslovanski knjigarni in je najlepše božično darilo, Opremljena je s slikami.

Naj bo Kunčič uverjen, da njemu mladina ne bo rekla: noli me tangere!

Jan Plestenjak.

Mladinska matica.

Skrajno smešno se mi zdi, če gotovi naši listi in literarni krogi neprestano tarnajo, da po vojni naše ljudstvo nima nikakega zanimanja več za slovensko knjigo. To tarnanje je postalo naposled že stalna fraza, ki je posegla že tako globoko in korenito v naše življenje, da ji moramo nezavedno skoro že verjeti. Odkod je prišla med nas ta fraza in kdo jo je zatrosil med narod, ni vredno, da bi človek preiskoval, ker že sama tendenca te fraze razločno kaže smer, odkod je prišla in kdo je imel interes, da se fraza razširi med nami. Pri vsem tem je pa nepobitna resnica, da naši ljudje čitajo, čitajo po vojni še stokrat več nego pred vojno. Treba nam je mi-

sliti samo na sto tisoče knjig, ki jih razpošljejo naše književne družbe med narod, pa si lahko ustvarimo sliko, koliko prečita naše ljudstvo, in si pri tem lahko potegnemo paralelo med predvojnimi in povojnimi konzumi naših knjig. Da pa se naše občinstvo ne drži pasivno pri kupovanju knjig, pričajo tudi neštevilne samozaložbe, od katerih menda do sedaj še nobena ni imela izgube. Publika bere v današnjih časih stokrat več kakor prej, a če ne sega baš po moderno konstruirani knjigi, ni kriva ona, temveč knjiga zaradi svoje hipermoderne vsebine in groteskne tendence, ki jo vedoma zasleduje in za katero naše čitajoče občinstvo nima prav nikakega smisla.

Tudi današnja mladina čita, čita mnogo več nego predvojna mladina. A manjka ji čtiva, manjka ji knjig, ki bi bile pisane iz nje same in za njo samo. Predvojne knjige ji niso več dostopne, ker so po večini pošle. A kar jih je izšlo po vojni, pa jih ni deset, ki bi zadovoljile našo mladino. Ciciban je bil poslednji, ki je razveseljeval deco s svojimi pesemcami, a vse druge popevke za njim so bile samo njegove plehke viže, bile so neprijetni disakordi velike Župančičeve otroške duše. Mladinski mesečniki so kretnili iz povsem neznanega razloga na pota, koder jim mladina s svojim posebnim, naivnim obzorjem nikakor ne more slediti in se radi tega prav nič ne ogreva zanje. Redne mladinske priloge, ki so jih v zadnjem času uvedli naši politični dnevnikarji, pa tudi ne nudijo onega, kar bi bilo prikladno za mladino. Sestavki so ali pretežki ali pa ponekod prikazujejo tako plehke in banalne pripovedke, da bi se jih avtorji lahko s polno pravico sramovali, če bi jih previdno ne skrivali v brezštevilne ilustracije, da vsaj na videz pokrijejo svojo plehkost in banalnost.

V takih razmerah je bila naravna potreba, da se je ustanovila Mladinska matica, da s svojimi publikacijami nadomesti ono, česar ne nudijo mesečniki in kar kvartno dnevno časopisje. Njen program je, da nudi mladini samo izbrano čtivo in kleno zrno, ki naj se ji zaseje v dušo in ki naj zraste v bogat sad. Njen namen je pač edino ta, da razveseljuje in poučuje najnežnejšo mladino, ki se zbira v osnovnih šolah, zakaj srednje šole so pač iz razumljivih razlogov že izven njene interesne sfere. Izvršitev tega programa je pač težavna in še bolj delikatna, ker pri nas ni na izbiro pisateljev, ki bi res znali pisati za izbirčno mladino, posebno pa še pisati v modernem ali celo v hipermodernem stilu, ker

že stil sam je nevaren in lahko že s prvim stavkom ali že s prvim zamislekom pokvari vso knjigo in razbije pri otroku vso iluzijo. In posledica je samo nevolja ali, kar je še hujše, bridka razočaranost v mladi duši.

V treh letih je izdala Mladinska matica že enajst drobnih knjig. V prvi vrsti so trije zvezki »Kresnic«, ki bodo izhajale menda vsako leto in ki naj služijo mladini kot nekaj zbornik zabavnih in poučnih sestavkov. V poučnem delu so vsi trije zvezki prav bogati, pouk gre že celo tako daleč, da so v tem predelu navedene tudi stvari, ki so daleč izven otroškega obzorja in so radi tega izgrešile svoj namen in bo mladina zaradi njih preskočila tudi one sestavke, ki bi jih z lahkoto razumela in uvaževala. V leposlovnem oddelku se pa nahajajo po večini stvari, ki so le malo otroške in nimajo skoro nobene literarne vrednosti. Vsaj trije zvezki so pač preveč natrpani s poučnim gradivom, a zabavni in leposlovnji je preveč siromašen, kar je pač velika napaka, že radi tega, ker Mladinska matica redno izdaja vsako leto po eno poučno knjigo. V resnici pa nikakor ni umestno, da se mladino muči vedno in povsod z učenostjo, saj ima naukov v šoli že zvrhano mero. V svojih prostih urah pač lahko zahteva, da sme seči po povsem zabavnem čtivu, da vsaj za nekaj hipov pozabi šolsko učenost. Tudi je v »Kresnicah« več člankov, ki so pri nas že več ali manj znani; omenjam samo »Lovca Branka« na 64. strani v tretjem letniku. Videli smo ga nedavno v neki naši reviji, kjer je izveden precizneje in nazorneje.

Srečnejša je bila Mladinska matica pri izbiri poučnih knjig. Dozdaj je izdala tri knjižice, ki so popolnoma dosegle svoj namen, predvsem pa so »Sadjarčki« Andreja Skulja lep primer, kako moramo pisati poučne knjige za mladino. V knjižici ni nič banalnega, nič pretiranega; lahko in preprosto pripoveduje avtor o vsem, kar mora vedeti mlad in star sadjar, a vsa tvarina ni prav nič dolgočasna in ker je razumljiva najmlajšemu in najpreprostejšemu čitatelju, je privlačna tako, da se ji mora nehote posvetiti vsak otrok, če ima le količkaj prilike, da se peča s sadjarstvom. Pisatelj je pač dober pedagog in obenem izvrsten poznavalec otroške duše, ker piše tako lep otroški slog in vpliva radi tega na mladino naravnost prepričevalno in povsem razumljivo. Knjižica bo pač ostala trajna last naše mladine, osobito pa še kmetiške, ki ji je v prvi vrsti namenjena.

Toda kar so »Sadjarčki« kmetiški mladini, to je zlasti naši mestni mladini druga poučna knjiga Mladinske Matice »Kako smo delali radio«, ki jo je napisal Zmagoslav Pipan. V dobi radia je bila knjiga take vrste posebno potrebna. Pisatelj se je pač na vso moč potrudil, da obdela težavno snov poljudno in v taki obliki, ki jo more doumeti otroška duša. Dasi se mu je namera kolikor toliko posrečila, vendar mu mladina ne more brez učiteljeve pomoči točno slediti, ker je tvarina preveč komplicirana in zahteva precejšnje predizobrazbo v fiziki. Knjižica je pisana v živahnem slogu, ki pa vendar ne dosega Skuljevega otroškega stila v »Sadjarčkih«.

»Pod grajskim jarmom« je naslov tretji poučni knjigi, ki jo je napisal Fran Erjavc. Knjiga obdeluje zgodovino našega kmeta od njegove naselitve po dandanašnjih bivališčih pa do končne osvoboditve izpod tisočletnega hlapčevstva. Za naše najmlajše v osnovnih šolah je ta snov vendarle še pretežka, ker še nimajo splošnega vpogleda v zgodovino. A knjiga bo prav zanimivo čtivo za odrastlo mladino, osobito podeželsko. Na kratkih straneh govori pisatelj o vseh razmerah, ki so tlačile naše ljudstvo stoletja in stoletja, posebno pa še o pretirani nadoblasti tujih in nadutih graščakov, dotika se pa tudi socialnih in kulturnih razmer, ki so vladale v posameznih razdobjih. Knjiga je pisana skoro v poljudnem tonu in se izogiba vsemu, kar bi bilo izven obzorja našega človeka z osnovnošolsko izobrazbo. Zato bodo segali po nji odrasli kmetiški ljudje, a mladina je pač ne bo prenesla.

V leposlovnem delu sta v vseh treh letnikih zastopana samo Tone Seliškar in Radivoj Rehar, ki sta izdala vsak po dve knjižici. Mladinska Matica se je uvedla s prevodom Londonovega spisa »Zgodbe z Južnega morja«, ki ga je oskrbel Tone Seliškar. Z izdajo teh zgodb ni imela Matica sreče. Vse te zgodbe se vrše daleč na nam popolnoma nepoznanem otočju in so povrh opisane še tako težko, da jih še odrasel človek komaj razume. A kako naj jih razume mladina, ki opeša s svojim razumom že sredi prve strani in mora razočarano odložiti knjižico, ki se je je hotela lotiti z vsem veseljem in zanimanjem? Takih knjig pač Mladinska Matica ne sme nikakor več izdajati. Že zaradi sočutja z našo deco, ki z velikimi žrtvami in ljubeznijo sklada paro na paro, da zmore člana

rino, a je kljub temu nazadnje še bridko razočarana.

O Seliškarjevem »Rudiju« se je že mnogo pisalo in debatiralo. Rezultat je bil pač ta, da ne smemo te knjige šteti med strogo mladinske knjige. Ta sodba je po mojem mnenju pač nekoliko pretirana; saj je v knjigi nekaj strani, ki so polne otroškega duha in življenja. Vsaj prva polovica povesti. A v drugi polovici zabrede povest v dejstva, ki jim tudi lahkoverni otrok nikakor ne more verjeti. Junak se izmakne popolnoma iz otroške sfere in doprinaša dela, ki jih smatra mladina po vsej pravici za ameriške race in so pretirane do nemožnosti. Osebe so skrajno hudobne in skrajno dobre, srednjih ni nikjer. Vsa povest je zgrajena v žanru kinematografskih pustolovskih zgodb in posejana s socialističnimi nauki. Pač ne verjamem, da bi bile vprav pustolovske povesti prikladne za mladino, še manj pa verjamem, da se mora jugoslovenska mladina v povestih seznanjati z nekakimi socialnimi problemi, ki spadajo samo v kraljestvo utopije.

Reharjeva prva knjiga »Začarani krogi« nas vodi v krog pravljic, kjer je mladina vedno doma, saj je njeno življenje od početka do ure spoznanja samo ena lepa, velika pravljica. In ker živi mladina pravljичno življenje, so ji tudi pravljice najljubše čtivo. Seveda v pravem obsegu in določenem stilu. A o pravljičah v »Začaranem krogu« ne more nihče trditi, da odgovarjajo otroškim zahtevam. Motivni so preveč vsakdanji in že preveč obrabljeni. Pripovedovanju manjka one živahnosti in predvsem šegavosti, ki je znak prave otroške pravljice. Vsebina je ponekod preplehka in nima prave zaokroženosti in pravega zrna. Otrok sam ne ve, kaj naj si misli na koncu posamezne pravljice, ker ne more jedra nikjer izluščiti. V vsej knjižici sta morda posrečeni samo dve pravljici, prva in peta. A vse druge kažejo odločno pečat površnosti, ker se pisatelj ni utegnil ali pa hotel poglobiti v svojo snov.

V svoji drugi knjigi »Vijolica Vera« se je pa Rehar vendarle bolj zamislil v stvarino svoje precej obširne cvetlične pravljice. Hotel nam je kot prvi napisati povest o rastlinah in več vrst živali. V nekem primeru se mu je to kolikor toliko posrečilo, a v drugem primeru ni znal pograbititi stvarine na pravem koncu. Pravljica je jako revna v dejanju in se razgublja po večini v hladnem opisovanju po botaničnem na-

činu. Radi tega nastopajoče rastline in živalce niso tako karakterizirane kakor bi morale biti kot žive in govoreče osebe. To karakterizacijo je Rehar nadomestil z dognanji iz botanike, kar je pa popolnoma pogrešno. Cvetlični raj si otrok predstavlja vsega drugačnega, v otroški duši je življenje cvetlic veliko bolj poetično, nego ga opisuje botanika. Cvetlice so naivne in nikakor niso zmožne onega modrovanja in moraliziranja, ki ga jim Rehar poklada neprestano v usta. Tudi je v knjigi preveč sentimentalnosti, ki je mladina nikakor ne more razumeti. Rehar se še ni poglobil popolnoma v otroško dušo, zato pa še ni doumel one naivne otroške šegavosti, ki so je polne prave pravljice. Radi tega se mu niso mogli posrečiti tipi kakor je na primer dr. Godrnjač čmrlj ali pa muren Goslač. Kljub vsem tem napakam se bo knjiga priljubila mladini, ker je napisana z ljubeznijo in ima precej lepih pesniških mest in prizorov.

Zadnja knjižica Mladinske Matice je pet Grimmovih pravljic, ki jih je priredil znani mladinski pisatelj Julij Slapšak. O vrednosti Grimmovih pravljic je pač vsak po svoje prepričan, saj uživajo svetovno slavo. Slapšakova prireditev je izvrstna, posebno še, ker jo krasi nbroj posrečenih Gasparijevih ilustracij. Mladina bo seveda z največjim veseljem segla po tej knjižici.

Mladinski Matici moramo biti samo hvaležni, da se je polotila naloge, da poklanja letno za mal denar mladini toliko prepotrebni knjig. A če te knjige v vsakem oziru ne odgovarjajo splošnim željam in zahtevam, pač ni njena krivda. Krivo je samo nesrečno dejstvo, da naša mladinska literatura nikakor ne more napredovati, ker njena produktivnost nikoli ne dosega onega, kar bi bilo v interesu naše mladine. A otroške zahteve so v resnici velike, skoro bi dejal — neizpolnjive, vsaj z ozirom na naše razmere.

Jos. Vandot.

Ivan Albreht: Začarana bukev. Samozaložba. Celje 1930. Po vseh bridkostih zadnjih petnajstih let se je pesnik povsem posvetil svoji družini in vzgoji svojih otrok. To tudi pove v zgodbi o začarani bukvi, ki je nekak uvod v njegovo kraljestvo otrok. Janezka je začarana bukev spremenila v bor, potem v ptico in naposled v

cvetlico. Pa nikjer mu ni godilo in je prosil bukev, da ga spet spremeni v otroka. Kakor ta Janezek je tudi pesnik prišel po vseh vihrah življenja nazaj k otrokom, ki jim poje o junakih Kosovega polja in Vidovega dne, o svetem Jurju, o popotnem polžu, o svetem Miklavžu, o zimi in o drugih svetlih dnevih solnčne mladosti. Vse pesemce so prigodnice za lastno deco, zato veje iz njih vsa toplota ljubečega očeta. Zadnja pesnitev te zbirke je igra Vesna. V njej opeva pesnik vse gorje neodrešene zemlje in gleda v duhu poveličanje mučeniškega rodu. Knjižica naj prodre v zadnjo slovensko vas, v roke vsakega našega otroka, da bo vedno jasneje gorel v vseh srcih sveti plamen čiste ljubezni do grude in kralja.

Janko Kač.

Henrika Heineja izbrane pesmi. Preložil Al. Benkovič. I. Lirični intermezzo. — Pred vojno, ko se je vsak naš inteligent v šolah naučil več nemščine nego slovenščine, je bil prevod Heinejevih pesmi nekaj nepotrebnege. Ker pa je po vojni znanje nemškega jezika posebno pri mladini opešalo, je pač umestno, da se je med nami našel nekdo, ki je pričel prevajati Heineja, večno mladega ljubljenca mladih src. Benkovič je nam že dosti znan prevajalec, osobito iz ruskega jezika. Ima srečno roko in piše krasno slovenščino, kar je prav posebno pokazal s prevodom romana »Knez Serebrjanij« A. Tolstega.

Teško je prevajati Heineja, ki ima svoj izbrušen, poseben jezik, poln melodijoznosti in srčnega občutja. A kljub temu se je Benkoviču posrečilo v velikih primerih, da je zadel pravo struno, ki včasih zadoni prav tako melodijozno kakor v originalu. Prevod je skrajno točen in preprost kakor so vse pesmi v Heinejevem stilu. Seveda prevajalca včasih zavede rima, da zapiše neljubo nestvarnost, no, takih mest je prav malo in jih bo prevajalec pri drugi priliki z lahkoto odpravil. Odkrito moramo trditi, da je prevod naravnost izvrsten in more služiti drugim prevajalcem za vzgled.

Benkovič je prevedel skoro vso Heinejevo liriko, ki jo namerava izdati v posameznih zvezkih. Čudim se, da se za tako, za naše slovstvo pomembno delo, ni zavzelo nobeno naše založništvo, dasi prav v sedanjih časih prevodna literatura pri nas naravnost bujno cvete. Podrobno ocenitev Benkovičevega prevoda Heinejevih pesmi pa si prihranimo za bodoči letnik, kjer bomo govorili obširno o vrednosti in stanju naše prevodne literature.

»Lirični intermezzo« pa bo našel pot do naših mladih in jih bo razveseljeval in tolažil prav tako, kot je pred sto leti navduševal v originalu in prevodih vso evropsko mladino in tudi starce z mladim srcem. Heinejeva beseda je živa in bo ostala živa, dokler bo hodila ljubezen pred nami in za nami...

Jos. Vandot.

Nikolaj Pirnat: TRBOVLJE. — Šaht 3.

ZAPISKI

Rado Murnik — šestdesetletnik. Avtor našega velikega humorističnega romana »Groga in drugi«, »Navihancev«, »Matajevega Matije«, »Jarih junakov«, »Znancev«, »Na Bledu«, »Hčere grofa Blagaja« ter nebroj drugih novel, črtic in iger (Napoleonov samovar), večinoma šaljive vsebine, se je rodil v Ljubljani v nedeljo 31. julija 1870. S svojimi deli nam je sladil grenke ure življenja, dokler ni sam telesno onemogel priromal v mestno ubožnico na Japljevi cesti. Duševno še popolnoma svež in čil premišluje tamkaj v miru o usodi slovenskega umetnika.

Goriški slavček.

15. oktobra t. l. bi S. Gregorčič imel 86 let. Ob tej priliki naj obudim nekaj spominov nanj. Osebno sem ga spoznal poleti 1906., ko je prišel z notarjem Gruntarjem v Loški potok in bil gost današnjemu veleindustriju I. Rusu v gostilni »Pri Knavsu« v Travniku, kjer so mu Rusovi otroci deklamirali njegove stihe... Eno izmed poslednjih Gregorčičevih pisanj je prejel 30. septembra 1906. Lucijan Kovačič, poštar pri Sv. Luciji, sedaj v Ljubljani; razglednica s Solkanskim mostom nosi besedilo: »P. n. gospod rojak! Ne le v nadi, nego v korenitem prepričanju, da ostane Kovačičeva rodbina vedno je kleno narodna, pošiljam Vam iskrene čestitke in srčna voščila. Mnogo sreče!« Od 26. februarja 1897. pa hrani isti naslovnik po svojem očetu Gregorčičevo pismo: »Velečislani gospod! Ko sem prišel domov, zapisal sem na grobni kamen Vaše pridruge te vrstice:

Soproga zvesta, vzorna mati,
Trpinov mati in sirot,
V plačilo toliko dobrot
Nebesa mora Bog Ti dati!

Morda se bo kdo spotikal o besedi mora; ali tu je na svojem mestu, ker pravični Bog ne more drugače, nego da plača dobra dela. Ako Vam pa verzi ne ugajajo, napišem druge, saj pero ni še vsega zabilježilo, kar roji po glavi. Bog vas živi! Vaš bližnji rojak S. Gregorčič«.

Isti svedok mi je recitiral naslednjo Gregorčičevo kitico, zapisano v album gospodični Klavžarjevi:

Kogar Bog če kaznovati,
dá čutiljivo mu srce,
da ga v živo mora žgati
svoje in sveta gorje.

A. D.

Tri pesmi Franceta Cegnarja (*1826 - †1892).

Nedolžnost.

Jasno angelska nedolžnost gleda,
Ona je izvoljenih soseda. —
Hči nebeška, lepa t' je beseda!
Angel božji skerbno te objema,
Na vsih tvojih potah te sprejema,
Nosi k Bogu zlate dela tvoje
Angelske, med čiste brate svoje. —

Varh tak tud', Johana, Tebe varje,
On Ti varje čistost mlade zarje,
Hodi z' Tabo po vsih potah Tvojih,
Liljo nos' on Tvojo v rokah svojih.
Mirno bije Ti sercê veseljo,
Upajne je sladko njega objelo. —
Tudi Teb' odperte so nebesa,
Hočeš gor le vzdigniti očesa.

Naredil 12. Maliga serpana 1846.

Franc Cegner, Rhetor.

Pesem od koprive.

Boš li pušcle Ti mi dala?
Rečem; ona pa je vstala,
Mi obljubi in zleti, —
Z rožco urno perleti.

Kakšne rožce je iskala?
Al je Rožmarin nabrala?
Rožmarin ni bil ji mar,
Mi koprivo da za dar.

Z to me ona v roko speče,
Se posmeja in mi reče:
Rožca lepa ti podam
Rasla je na vertu tam.

Mi kopriva je podala,
Proč bežala, se smejala;
Jes zagrabim jo; ojoj!
Vpijem, peče, joj, o joj!

Taka se mi je zgodila,
Rožca je kopriva bila;
Vonder terdo jo deržim
In iz roke ne spustim. —

Dosti rožic je rudéčih,
In kopriv je dost' bodéčih; —
Takah tudi je deklét
Dost' na našim' ljubim' svét'.

Fecit 9. Julii, 1846.

Franc Cegnar, Rhetor.

Gesang, am Abende in der Laube zu singen.

Ein Einziger.

Fröhlich laßt uns heute singen,
Eh' der Tag verstreicht,
Thränenopfer morgen bringen
Müssen wir vielleicht.

Chor.

Jetzt nur Freude laßt uns gönnen,
Laßt den Thränen Zeit;
Freunde, weil wir singen können,
Singen d'rum wir heut.

Ein Einziger.

Laßt im Schatten uns noch trinken
Eh' der Tag verstreicht;
Gottes Finger kann uns winken
Morgen schon vielleicht.

Chor.

Jetzt nur Freude laßt uns gönnen,
Laßt den Thränen Zeit;
Freunde, weil wir trinken können,
Trinken d'rum wir heut.

Ein Einziger.

Und in Züchten laßt uns scherzen
Eh' der Tag verstreicht;
Morgen liegt auf unsern Herzen
Schon ein Stein vielleicht.

Chor.

Jetzt nur Freude laßt uns gönnen,
Laßt den Thränen Zeit;
Freunde, weil wir scherzen können,
Scherzen d'rum wir heut.

Gemacht am 10. Juli 1846.

Franc Cegnar, Rhetor.

Srečko Puncer, absolvent celjske gimnazije, Braslovčan, urednik »Jugoslovenskega Korotana« v Velikovcu, je padel 29. aprila 1919. v Vovbrah nad Velikovcem. Dne 19. oktobra t. l. mu je bil v Braslovčah odkrit nagrobni spomenik.

Arko Videmšek, njegov tovariš, Celjan, je padel 18. junija 1918. na Monte di Val Belli v Severni Italiji.

Objavljene pesmi iz njiju zapuščine naj prižajo o prerano ugaslih talentih in o tragiki dveh dragocenih dvajsetletnih življenj.

Pesem bodočnosti.

Svet postaja z vsakim dnem bolj skop, namreč svet umetnosti. Skop v besedi in barvi, skop v črti in zvoku. Najbrž postane skop tudi v ritmu. Ko pa se dokoplje še do skoposti v čuvstvu in misli, tedaj bo, mislim, napočil — sodni dan!

Ondan sem razmišljal o tej skoposti v slovenski liriki. Na primerih iz nekaterih naših uglednih revij sem dožgal, da bo naša pesem kmalu »ein Lied ohne Worte«. Dve, tri besede, pa je pesem gotova. Ima pa, kakor mi je goreče dopovedoval moj sin, sedmošolec, notranji sozvočje. In mi je navedel v razjasnitev novega pesniškega načina sledeči primer:

Večer na reki.

Luč umira
sred večera
tam.

Duh po smreki.
Čoln na reki
sam.

Srce vleče
v pota sreče...
Kam? —

Noč pa nizka
me potiska,
sam ne znam še kam!

Dejal je moj nadebudni sinko, da je stvar povedana v moderni maniri. Dva udarca sem, dva tja, strel v polno in — stvar je gotova! To da je pesem bodočnosti. Notranji sozvok ima in — amen!

Spoznal sem in od takrat imam moderno umetnost visoko v čislih. Pojdi in stori tudi ti tako, dragi bralec!

Radivoj Božé.

Glosa o „glosah o slovenski kulturi“.

Anton Ocvirk glosira v Ljubljanskem zvonu, in sicer glosira slovensko kulturo v splošnem in v posameznosti. Pravico ima, ker si jo je sam vzel. Če bo pa pravda o veljavnosti ali neveljavnosti sodobnega kulturnega življenja v Sloveniji z njegovimi glosami dokončno dobojevana, je vprašanje, ki more nanj odgovoriti le tisti, ki so mu dana od Boga in zemeljske nature jasna videnja »v prihodnost novih dni«. Sodeč po njegovem dosedanjem umetniškem delu, ki je morda zanj in za ozek krog njegovih znancev in somišljenikov značilno in nekaj obetajoče, moram resno podvomiti v resnično potrebnost njegovih glos v učenju, da celo marsikod v proučenju »prozodiji«, ki je in ostane kljub neki nazvidezni mesijanski upravičenosti vendarle razumsko izkonstruiran estetski nazor brez blagoslova čuvstvenega instinkta, te edino veljavne legitimacije resničnega umetništva. Zakaj »alle Theorie ist grau« in ni vredna počenega groša, če je ne potrjujejo do poslednjih odtenkov visokoveljavna dela ustvarjajočega duha. In v Ocvirkovem primeru ni moči do današnjega dne najti te nujno potrebne potrditve. In še več! Naš glosator je sam v svoji glosi obupal; obupal, ne samo nad vsem svetom, ampak celo nad seboj, sicer ne bi bil zapisal stavka: »Danes ni več tabora ‚starih‘ in ‚mladih‘, kajti prebridko se je razodela ne moč obeh«... In je zakon, ki ga je življenje postavilo vsakemu napredku na svetu, ta, »da ni novih potov in višjih cest od ne vere v lastno moč in poslanstvo svojega duha in srca«.

Lahko je vzeti merila, ki »so zrastle ob najvišjih vrhovih našega duhovnega bistva in je v njih morda (!) nakazano znamenje — slovenskega prepورا«. Ali povej mi, božji človek, odkod naenkrat ta velika moč, da boš meril z vatlom, ki mu sam pri svojem delu nisi kos? Ali naj živimo mi vsi, ki hočemo jasnih in trdnih cest pod seboj, od duhovnega bistva, ki je v njem »morda« (!) nakazano znamenje — slovenskega prepورا? Ali je dan, ali je noč; zakaj vse, kar je vmes, ne vodi samo morda naprej, ampak tudi lahko na

zaj in se zato temu vmesnemu pravi kaos, kaos še nerazodetega in kaos že odmirajočega. In je ta usodni »morda«, ki bi nam hotel biti luč, le plehka fraza, postavljena med katedrsko učenost po božji previdnosti zato, da nas po ciganje prepetnajsti za dobri in tečni vsakdanji kruh!

Res je! Nerazveseljiv je pogled na našo sodobno knjižno produkcijo. Bolnik je tu, boleha in kreha že dolgo desetletje, obdan od legije lažizdravnikov, homeopatov — literatov, ki mu, vestno in verno grizoč se med sabo, vlije vajo v vročična usta ekstrakte zdravilnih zelišč, pobranih brez misli in vere kjer si bodi že ob poti. Krivda je tu, krivda je tam in ko se slovenska čitajoča publika vpraša po obrazih teh krivičnikov, jih ne najde nikjer. Pa se je vendar zgodilo v teh dneh, da so se krivci kar sami od sebe razgledali, in to v samem Ljubljanskem zvonu. Sicer ne po zaslugi našega Antona Ocvirka in njegovih mnogo obetajočih literarno-kulturnih glos, ampak po besedi, najbrž nehoteni in nepremišljeno izrečeni v »Kroniki« našega čestitljivega jubilarja. Razmere, ki so opisane na straneh 574—576, se tako čudovito krijejo s slovenskim duhovnim življenjem, da nam spet enkrat najzgovorneje dokazujejo znano resnico o svetu, ki je »povsod okrogel in večno eden in isti«. Greh kritike, sodobne kritike v Italiji (recte v Sloveniji!) so postavljeni na javni ogled v tako ostri in jarki luči, da zadenejo naravnost v črno. Dobro bo, če jih na tem mestu Slovincem v pojasnilo še enkrat ponovimo!

Govoreč o kritiki učenjakov, specialistov, profesorjev, ki raziskujejo z dokajšnjim uspehom »naše in tuje literarno premoženje«, ugotavlja pisec članka še tole značilnost: »Seveda je v tej stroki mnogo ničel, poprečnjakov in okostenelih ljudi, ki si domišljajo, da so še gibki in da kaj predstavljajo...« O drugi zalegi kritikov, ki se drže redkih revij različnega slovesa in so diletanti, uživači, resni literati in literatoidi, pravi, da pomagajo tvoriti »smeri, mnenja, šole, krožke«. Krivda teh revijalnih (italijanskih ali slovenskih, vseeno!) kritikov je očitna: »Zbirajo se v klike in metodično zaduše vse, kar ne ustreza njihovi estetični dogmi. So zagrizeni po naravi in iz oportunitizma in se jih redi več izmed njih na robu neke francoske (za nas še nemške!) literature itd.« »Za te revijalne kritike sodobne literarne

produkcije sploh ni; izvzeti so seveda prijatelji in kliki naklonjeni. O naš rodni tradiciji ne duha ne sluha!»
 »Trmoglavost vztrajajo v nepriznanju potrebe po različnih smereh in načinih v sodobni produkciji; nočejo priznati, da so upravičeni poskusi in podvzetja, primerna široki publiki in molče o dobrih prijateljih, katerih krivda je, da se obračajo edino na čitatelje in da ne pri- povedujejo v sigajoči prozi čiste lirike svojih osebnih in brezpos- membnih zadev.« »Zato je kritika najšib- kejši del sicer vplivnih in zanimivih revij. Pri- jatelji vam tu govore samo o prijat- eljih, brez vsake bistrovidnosti in posebne usposobljenosti.«

S kritiki v dnevnem časopisju pa je stvar taka: »Namestu da bi ti ostali v neposrednem stiku s sodobno (italijansko ali slovensko, vse- eno!) produkcijo, se zelo pogosto ozirajo po revijalnih kritikih, se jih boje, se jim laskajo in jim skušajo ugoditi v vsakem pogledu.« »Pu- blika pač vidi v časopisu dve kolo- ni, ki pojeta hvalo mladiču začet- niku, pa brez opozorila, da je nje- gova literatura le proizvod literar- nih krožkov. Zato se maščuje drugič s ku- povanjem Wallacea in Henryja Bordeauxa.« »Tak kritik vam skrupca svoj članek samo zato, da bi ga v dveh vrsticah ome- nila kaka tuja revija. Kako hočete po- tem, da naj publika zaupa, ko z lah- koto opazi to slepomišenje, vse to ogabno literarno ozračje, vso to literaturo za literatiče, za to kamo- ro, da imenujemo stvari z njihovim pravim imenom.« —

Toliko citatov iz Ljubljanskega zvona! Pra- vilni so in pravični i za Slovenijo. Zadenejo problem literarne mizerije v polno, ker ga izva- jajo iz njegovega edino pravega zreljšča. Zato je upravičen klic: Dajte nam kriti- kov po notranjem zvanju, kritikov, ne samo z obširnimi formalnimi in, če hočete, tudi s strokovnim znanjem, temveč kritikov z instinktom, ki loči dobro zrno tudi v kupu plevla! Dajte nam urednikov, ki ne bodo z ugrabljenim samodrštvom ovirali razvoja mladim talentom in jih v teoretičnem furorju navajali na lažna in neplodna pota, ampak takih, ki bodo znali iz- izluščene zrna razviti zmožne kali v svobodno

rast ustvarjajočega duha. In je ta možnost dana človeku od samega Boga, predragi naš glosator Anton Oevirk, ter si je ni moči nagrabiti ne iz učenih omar vseučni- liške knjižnice ne iz veselih krož- kov literarnega bohemstva, ki je bilo, je in bo vsekdar in povsod grob sleherne- ga resnično duševnega dela!

»Zakaj Oevirk nam poezijo sodi?
 Naj rajše kot Stvaritelj dahne: Bodi!
 in v poezije zapuščenem raji
 poda Prešerna v novi nam izdaji!«

Radivoj Božič.

ZVONARJI — BESEDARJI.

Kar ustvarili najboljši so možje — zvonarji,
 zapravili nam bodo puhli, prazni besedarji.

Janez Trn.

ABRAHAM.

Zares te mi je žal, moj Zvon, moj Abraham,
 da vdrli so zelenci v tvoj častiti hram —
 tvoj jasni glas je nekdanj dvigal nas v nebesa,
 zdaj klenkanje neskladno reže nam v ušesa.

Matija Vrag.

ZVONOV »MEMENTO MORI!«

Poslednjo in otožno pesem udar na udar
 ti brenka zdaj Francè, mrtvaški tvoj zvonar.

Tone Rogač.

OCVIRK.

Ker z žaltavim »ocvirkom« je zabeljen Zvon,
 zato neusmiljeno ga dere zgaga,
 nobena žavba več mu ne pomaga:
 Ob Novem letu pride konjederec ponj.

Tomaž Štrukelj.

UBOGI ZVONAR.

Iz slabega tvoj zvon je materiala,
 izglodale so ga na lepem miši.
 Udarja kembelj, pa se nič ne sliši.
 Samo zvonar in kembelj sta ostala.

POETU — KRITIKU.

Kjerkoli sramotijo me, nikjer ne manjšaš.
 Povrhu pa še prepisuješ me in plankšaš.

Pavel Golia.

VEBER — TKALEC.

Tkalec da platnu drugačni osnutek, drugačni pa votek.
V svobodno misel Boga Veber tke naš filozof.

VZDIH UČENCEV.

Tak je pač čas: Kar duh je zgradil, zdaj roka podira.
Stvarjal Bernekar nam lik, Kralj ga je rušil su-
plent.

GOGA.

Bajnoskrivnostna nekje je dežela Magoga in
Goga.
Da na Studencu leži motiš se doktore Grum.

GODČEV KVARTET.

Brez instrumenta odšel po svetu godit je Godec.
To je umetnost! Na škant sviral nam vsak bi
bedak.

»SAMORODNOST«.

Bulovčeva na čelo nariše simbol — petelina,
vendar otrok že vsak ve: Jajčka petelin ne da.

MORAL=LISTU.

Etos, moralo in skromnost zgovorno pridigaš
kmetu.
Pomni zlati le nauk: Kmet naš ni tresoglav.

OTROKOM VSEH STAROSTI.

Matere skrbne svarijo otroke: Varujte se kačel!
Bliže le k meni otrok, kača jaz nisem, sem KAČ.

Janko Kač.

Popravki.

V zimski knjigi »Odmevov« so se pri Jan-
ko Samčevem ciklu »Ljubljanske slike« v prvem
sonetu pomešale vrstice tako, da si ne bo ta ali
oni bralec znal sam ustvariti reda med njimi.
Druga njegova kitica slove takole:

Po cesti vlačí družba se pijana,
ki se po dolgem kroku spravlja spat.
In v mrko pesem Svetega Florijana
tu, tam šklopot se čuje oken, vrat.

Nato sledi:

A sredi mesta, kjer v oholi Zvezdi
šopiri se bahavost belih hiš,
buđi se ptičev trop, ki v vejah gnezdi.
Nato iz molka... itd. itd.

S tem bodi napaka za laika popravljena.

V isti II. knjigi str. 129. Katalinič=Jeretov je
bil rojen l. 1869, a ne 1861. — V IV. knj. str. 19.
V pesmi »Moja misel« čitaj v drugi kitici:

Bodi misel mi kot bron in kamen,
kakor groma...

Str. 36. Čitaj v prvem verzu »Pikapolonice«: Po
prstku, a ne: »Po prtku«.

Uredništvo.

ex libris

božodebevo

M. Maleš: EX LIBRIS.

VSEBINA IV. KNJIGE:

Rado Murnik: Učitelj Beda. 1. — Anton Aškerc: Pisma dr. Turnerju. 6. — B. Borko: Iz jedne prošlosti. 11. — R. Bende: Narodni motiv. 12. — Ivan Cankar: Jesenski psalm. 13. — A. Deželjak: Mačarov. 14. — Drag. M. Domjanič: Božgečko groblje. — Mrtvi tiček. 17. — I. Dornik: Breze. — Potočnice. — Mati. 18. — E. Gangl: Moja misel... 19. — Cv. Golar: Dejanje slikarja Matije. 19. — Pavel Golia: Iz novejših pesmi. 31. — D. Gorinšek: Pesem. 34. — France Jurca: Klic iz predmestja. 34. — Ljuba D. Jurkovič: Crvena pesem bez rime. 35. — Janko Kač: Pikapolonica. 36. — A. Lapaine: Iz spominov na Egipt. 38. — Julij Nardin: Težave z iznajdbo. 43. — Vl. Perhavec: Na Triglavu. 48. — Jan Plestenjak: Skoz križ in trpljenje gre pot v življenje. 49. — Janko Polak: Mladost bilá... Sonet. 54. — Ivan Pregelj: Vrh Ljubnika nad Škofjo Loko. 55. — Mirko Pretnar: Tihi gost. 55. — Srečko Puncer: V samoti. 55. — Motto. — V Savinjski dolini. — Da sem jaz! 56. — Radivoj Rehar: V tvojih očeh. 57. — Fran Roš: Tretji. 57. — Maks Simončič: Svetinjica. 59. — Maša Slavčeva: Povej mi zgodbo teh pisem... 64. — H. Smrekar: Bazar. — Uvod v umevanje najmodernejše umetnosti... 67. — Josip Stritar: Pismo Milanu Puglju. 71. — J. Suchy: Ob Dalmatinski obali. 71. — Maks Šnuderl: Hermina. 76. — K. Špur-Muropoljska: Pesmi. 82. — Jos. Vandot: Popotnik »Popotnikov«. 83. — Arko Videmšek: Zimski soneti. 89. — D. Vargazon: Breskev. 90. — I. Zajec: Moja internacija na Sardiniji. 91. — Knjige in listi. I. Albreht: Odsevi (Janko Kač). — Iz torbe Kotičkovega strička, zv. I. Mirko Kunčič: Najdenček Jokec (Jan Plestenjak). — Mladinska Matica (Jos. Vandot). 94.

— Ivan Albreht: Začarana bukev (Janko Kač). 96. — A. Benkovič: H. Heineja izbrane pesmi (Jos. Vandot). 97. — Zapiski. Rado Murnik — šestdesetletnik. — Goriški slavček (A. D.). — Tri pesmi Franceta Cegnarja. 98. — Srečko Puncer, Arko Videmšek. — Radivoj Božić: Pesem bodočnosti. 99. Glosa o »glosah o slovenski kulturi«. — Epigrami. 101. — Popravki. 102.

Slike in vinjete. Nikolaj Pirnat: Naslovna stran. — E. Justin: Rado Murnik. Orig. lesorez (priloga). — E. Justin: Mohamedanca (lesorez). 13. — Fr. Stiplovšek: Ulica (lesorez). 30. — Bojan Tavzes: »Galil«. 37. — Pokrajine Egipta (fotografije). 39, 41 in 42. — Oto Gaspari: Pokrajina (risba). 48. — Josip Tavčar: Cerkevica sv. Vida. 53. — Oto Gaspari: Jesen (risba). 63. — E. Justin: Motiv iz Bosne (lesorez). 70. — Adolf Lapaine: Otok Philae v El-Šelal (akvarel). 75. — Avgusta Šantel: Motiv iz Bovca (akvarel). 81. — Saša Šantel: Motiv iz Kranjske gore (olje). 88. — Fr. Slapernik: Cankarjeva rojstna hiša (skica). 90. — Nikolaj Pirnat: Trbovlje, šaht 3 (risba). 97. — Miha Maleš: Ex libris. 102.

»Odmevi« izhajajo četrletno v knjigah 6 do 7 pol. Vsaka knjiga je celotna in stane naročena pri upravi 30 Din, v prodaji 40 Din. Plača se upravi lista potom položnice na poštni čekovni račun št. 15.354. — Uprava in uredništvo »Odmevov« je v Ljubljani, poštni predal 263. — Rokopisov uredništvo ne vrača. Vposlane knjige in revije bodo ocenjene ali vsaj omenjene v reviji.

Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravo urednik Radivoj Peterlin-Petruška.
Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj) — oba v Ljubljani.

Prijateljem

S to številko zaključujejo »Odmevi« svoj prvi letnik ter stopajo mimo neprijateljskega razpoloženja s strani »oficielne« literature s trdnim korakom v svoje **drugo leto**.

Navdušenje in radost, s katero so bili »Odmevi« sprejeti v najširši krogih našega občinstva, in naglica, s katero so se razširili in priljubili, so nam najboljši dokaz, da so bili in da so – **potrebni**.

Vabimo vse prijatelje **poštene domače** besede, da stopijo v krog naših naročnikov ter nas s tem podpirajo v stremljenju, ustvariti **izvirno, lepo in dobro literarno revijo**.

Meglenost, plitkost, frazerstvo, bahavost, nadutost in surovost v pismu – ta svojstva naše literature zadnjih let so odtujila našega človeka od lepe knjige in revije. Tudi naše delo je bilo že v svojih prvih začetkih ocenjeno z vso brezsilno togoto teš neplodnih gesel. Nadaljevanje tega nelepega početja prepuščamo onim, ki so po večletni praksi postali mojstri v tem. Mi jim ne bomo sledili, občinstvo pa jim je z desinteresiranostjo in odklanjanjem že davno povedalo svoje mnenje. Mi hočemo **jasnih, odkritosrčnih, smelih, a pravičnih besed**. Kdor tako piše, stopa med borce za pravično stvar.

Prvi letnik je revija naših tvornih sil. Izbira bo v prihodnjem letu še bolj jasno izkristalizirala osnove našega stremljenja.

UREDNIŠTVO in UPRAVA »ODMEVOV«.

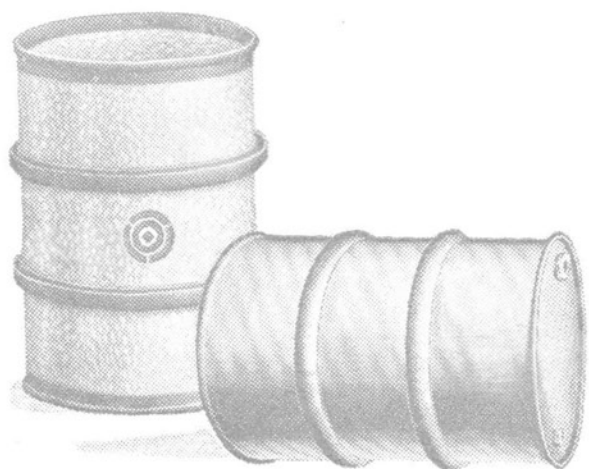
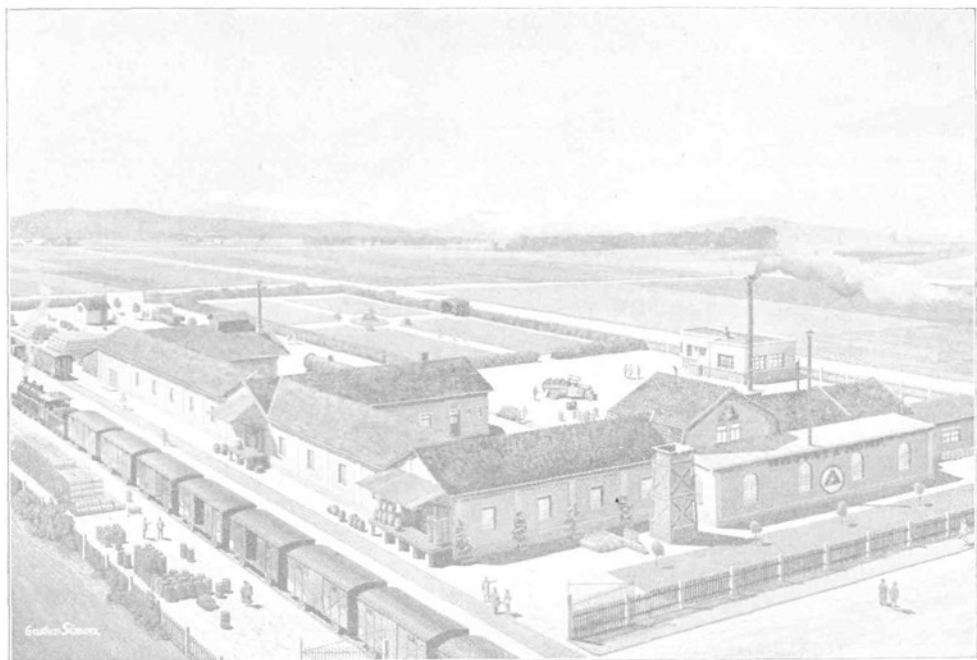

»**Odmevi**« stanejo letno Din 120—, polletno Din 60—;
posamezna številka Din 40—.

Originalne platnice za prvi letnik »Odmevov« po risbi akad. slikarja H. Smrekarja z zlatim fiskom, v raznobarvnem platnu, stanejo s poštnino vred Din 25—.

Naročila sprejema **Uprava »Odmevov«, Ljubljana, poštni predal števil. 263.**

Pločevinaste sode

raznih velikosti, po-
jačene konstrukcije,
avtogeno varjene,

izdeluje:

**TOVARNA KRANJSKEGA LANENEGA OLJA IN FIRNEŽA
HROVAT & COMP., LJUBLJANA**

MEDIĆ-ZANKL

TVORNICE OLJA, FIRNEŽA,
LAKOV IN BARV, D. Z. O. Z.

CENTRALA V LJUBLJANI - LASTNIK FRANJO MEDIĆ

TOVARNE: LJUBLJANA-MEDVODE

PODRUŽNICE IN SKLADIŠČA: MARIBOR — NOVI SAD

LASTNI DOMAČI PROIZVODI:

Laneno olje, firnež, vse vrste lakov, emajlno-lakastih in oljnatih barv / Kemično čiste in kemično olepšane kakor tudi navadne prstene barve vseh vrst in barvnih tonov, čopičev, steklarskega kleja itd. znamke „**MERAKL**“ za obrt, trgovino in industrijo, za železnice, pomorstvo in zrakoplovstvo

CENE ZMERNE — TOČNA IN SOLIDNA POSTREŽBA